

Şanlıurfa

kültür sanat tarih ve turizm dergisi

ISSN 1308-3449

**Vakıfların memleketimizin
önemli bir servetini
oluşturduğu herkesçe
bilinmektedir.**

**Bu servetten millet ve
memleketi gerektiği şekilde
faydalandırabilmek için
bütün Bakanlar Kurulunun
ve hatta yüce Meclisin bu
hususu önemle inceleyerek
bu büyük müessesenin
harap olmaktan
korunmasını ve memlekete
faydalı bir hale getirilmesini
temenni ederim.**

Şanlıurfa

kültür sanat tarih ve turizm dergisi

Yıl: 3 Sayı: 7 - Mayıs 2010

4 Ayda Bir Yayınlanır (Ocak - Mayıs - Eylül)

ŞANLIURFA İLİ KÜLTÜR EĞİTİM SANAT VE ARAŞTIRMA VAKFI YAYINIDIR
ISSN 1308-3449

SAHİBİ

Nuri OKUTAN
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Şükrü ÜZÜMCÜ

EDİTÖR

Öğr. Gör. S. Sabri KÜRKCÜOĞLU

HUKUK DANIŞMANI

Av. Müslüm C. AKALIN

YAYIN KURULU

Naci İPEK
Abdullah BALAK
Mehmet OYMAK
Mahmut KARAKAŞ
Mehmet Hulusi ÖCAL
Yrd.Doç.Dr. A. Cihat KÜRKCÜOĞLU
Doç. Dr. Abdullah EKİNCİ

ŞURKAV YÖNETİM KURULU

Nuri OKUTAN (Şanlıurfa Valisi)
Yıldıray MALGAÇ (Vali Yardımcısı)
Alaaddin ÇATALTAŞ
Ömer ÇETİNER
Mehmet ERDEM
A.Semih POLAT
Müslüm SÜZER

SEKRETERYA

Salih KAPLAN

İLETİŞİM

ŞURKAV İdare Merkezi
Balıklıgöl Civarı 1252. Sokak No:10
ŞANLIURFA
Tel : 0.414. 215 65 27 - 215 82 00 (Pbx)
Fax: 0.414. 216 89 02
e-mail : surkav@hotmail.com
web adresi: www.surkav.org

Ön Kapak Fotoğraf
S. Sabri KÜRKCÜOĞLU
(ŞURKAV Halk Müziği Ekibi/2001)

BASKI

Sembol Ofset Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Tel: 0414 216 97 97
www.sembolofset.com
ŞANLIURFA

İÇİNDEKİLER

2

SUNUŞ

Nuri OKUTAN Şanlıurfa Valisi

3

DÖRDÜNCÜ ULUSLARARASI
HALİL İBRAHİM BULUŞMALARI

7

HALEPLİ BAHÇE KİTİSİ VE ZEBRA MOZAIĞI
Hasan KARABULUT / Doç. Dr. Mehmet ÖNAL
Nedim DERVİŞOĞLU

11

TABİ BİR OKUL: SIRA GECEŞİ
Dr. Mehmet Avni ÖZBEK

15

KAYIP YILLAR VE 1902'DE URFA İDADİSİNİN
VE 1946'DA URFA LİSESİNİN AÇILIŞI
Doç. Dr. Abdullah EKİNCİ

19

KEMANCI MAME
M. Emin ERGİN

21

YASİNİN KAHVESİ VE
URFA MAHALLİ BANTLARI
Abuzer AKBIYIK

24

HAÇLILAR, URFA VE KUDÜS
Mehmet KURTOĞLU

30

URFA SALNAMESİNDE AŞİRETLER-ÖRF VE
ADETLERİ (1927)
Kemal KAPAKLI

36

ESKİ ÇAĞDAN GÜNÜMÜZE
HARRAN VALİ VE YÖNETİCİLERİ
Selahattin E. GÜLER

42

BİR KUŞAĞIN SEMBOL İSMİ
M. EMİN ERGİN
Yrd. Doç. Dr. A. Cihat KÜRKCÜOĞLU

48

UDİ BESTEKAR AV. DOĞAN GÜLLÜOĞLU
İLE SOHBET
Halil ALTINGÖZ/Müslüm SÜZER

56

ŞANLIURFA'DA TAŞ İŞLEME SANATI
S. Sabri KÜRKCÜOĞLU

61

ŞURKAV EL SANATLARI KURSLARI

62

II. KISASLI AŞIKLAR VE
SEMAH GÖSTERİSİ

63

ŞURKAV THM VE TSM KONSERİ
ŞURKAV TİYATRO GÖSTERİSİ

64

ŞURKAV RESİM SERGİSİ
ŞURKAV FOTOĞRAF SERGİSİ
ŞURKAV TAL-ABYAD FESTİVALİNDE

Nuri OKUTAN
Şanlıurfa Valisi
ŞURKAV Başkanı

ŞANLIURFA'DAN SELAM

Binlerce yıldır değişik medeniyetlerin izlerini taşıyan Şanlıurfa, tarihi kent dokusunu koruyarak günümüze taşımış Anadolu'daki ender kentlerimizden birisidir.

Medeniyetler kültür ve sanatlarıyla oluşurlar. Eski medeniyetleri günümüze kadar ulaştıran onların kültür ve sanat unsurlarıdır.

Geçmişten günümüze ulaşan kültür sanat unsurlarının korunması, yaşatılması ve tanıtılması en önemli vazifelerimizdendir.

Kendi öz kültürümüzden yola çıkarak yeni kültür-sanat değerleri yaratabilirse güzel medeniyetimizi zenginleştirerek gelecek nesillere kıymetli bir miras olarak bırakabiliriz. Böylece sahip olduğumuz kültürel varlıkların zarafeti insanlarımızı gelecekte olumlu etkileyecektir.

Özellikle, müziğimizden sıra gecesi geleneğimize, mimarimizden geleneksel el sanatlarımıza kadar soyut ve somut tüm kültürel varlıklarımızın yaşatılması konusunda çalışmalar yapmak, araştırmacıların bu konuda yapacakları çalışmaları desteklemek önemli hedeflerimizdendir.

Valilik ve ŞURKAV olarak bu konularda önemli çalışmalar içinde olduğumuzu belirtmek isterim.

Şanlıurfa, Dinler Tarihi ve dolayısıyla İnanç Turizmi açısından da önemli bir konuma sahiptir. Dünyanın ilk tapınağının yer aldığı Göbeklitepe kalıntılarının (M.Ö. 9.500); Ay, güneş ve gezegenlerin kutsal sayıldığı paganizm'in (putperestlik) önemli merkez şehirleri Harran ve Soğmatar'ın il sınırlarımız içersinde yer alması; Musevi, Hıristiyan ve İslam dinleri peygamberlerinin atası olan Hz. İbrahim'in Urfa'da doğmuş ve yaşamış olması; Hz. Lut, Hz. Eyyub, Hz. Şuayb, Hz. Elyasa, ve Hz. Musa Peygamber'in bu topraklarda yaşamış olması; Hz. İsa'nın Urfa'yı kutsaması Şanlıurfa'nın dünyanın önemli inanç merkezlerinden biri olduğunu göstermektedir.

Şanlıurfa; çok sayıda tarihi evleri, hanları, hamamları, çarşıları, türbeleri, camileri, kiliseleri, kervansarayları ve arkeolojik alanlarıyla adeta bir açık hava müzesi konumundadır.

Konuklarımıza Hz. İbrahim'den gelen misafirperverliğimizi, bu kültür zenginliğimiz içinde sunmanın gururunu yaşamaktayız.

Müze Şehir Şanlıurfa'ya gelip tarihi ve kültürel zenginliklerimizi görmeden, geleneksel yemeklerimizi tatmadan, sıra gecelerindeki müziğimizi dinlemeden, özgün el sanatı eserlerimizi almadan sakın dönmeyin diyoruz.

Her sayısında Şanlıurfa'nın kültür, sanat ve tarihinden bilinmeyen veya az bilinen yönlerini sizlere sunmayı hedefleyen ŞURKAV Dergisi'nin bu sayısının da, 12.000 yıllık şehrimizin kültürüne ve siz değerli okurların bilgi dağarcığına önemli katkılar sağlayacağına inanıyorum.

Değerli yazılarıyla dergiyi zenginleştiren ve derginin hazırlanmasında emeği geçen tüm arkadaşlarımı kutluyorum.

Sevgilerimle...

IV. ULUSLARARASI HALİL İBRAHİM BULUŞMALARI

21-23 Mayıs 2010 tarihlerinde gerçekleştirildi

Üç büyük semavi dinin peygamberlerinin atası İbrahim Peygamber'in doğduğu yer olan Şanlıurfa'dan başlayıp bütün dünyaya ulaşan, ülkeler arasında iyilik köprüleri kuran ve bütün insanlığı onun engin zenginliğinde buluşturan bir iyilik hareketi olarak başlatılan "Halil İbrahim Buluşmaları"yla; misafirperverlik, paylaşım, gönül genişliği, yardımseverlik, cömertlik, bereket vb. insani hasletler programlarla ortaya konuldu.

Halil İbrahim Buluşmaları'nda, dünya üzerinde faaliyet gösteren yardım kuruluşlarının Şanlıurfa'da bir araya gelerek, faaliyetlerini burada sergilemeleri, bilgi, birikim ve tecrübelerinin paylaşıldığı programda, buluşmalar kapsamında düzenlenen kongre, panel, müzik, yemek, vb. etkinliklerle dayanışma, yardımlaşma, sevgi, hoşgörü gibi konular üzerinde verimli değerlendirmeler ve çalışmalar yapma imkânı oldu.

21-23 Mayıs 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilen IV. Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları'na 5 kıtadan ve 44 ülkeden temsilci katıldı. Türkiye'den 23 ayrı ilden katılım oldu. Etkinliklere il dışından yaklaşık 300 katılımcı iştirak etti. İyiliğin Kalbine Yürüyüş 21 Mayıs 2010 günü saat: 17.30'da, Şanlıurfa Valiliği önünde bulunan Harbi Umumi Şehitleri Abidesi önünden başlayıp, Hz. İbrahim Peygamberin makamında son bulan yürüyüşte katılımcı sivil toplum örgütlerinin insanlığa el uzatmasının yanı sıra, uzlaşma kültürünün gelişmesi, insanların ve insanı hedefleyen kuruluşların omuz omuza bir araya gelmesi ve insanlığa doğru hep beraber yürüyüşü gerçekleştirildi.

Açılış Töreni

Hız. İbrahim peygamberin makamının yanında saat: 18.30'da Balıklıgöl amfi tiyatrodaki iyiliğin kalbinde gerçekleştirilen açılış törenindeki konuşmalarda iyilik mesajları

Vali Nuri OKUTAN'ın Hannah BERGER'e Plaket Takdimi

verildi, iyilikten yana olan insanların temennileri okundu, bu mesaj ve temenniler beyaz güvercinlerin kanadına yüklenip ihtiyaç duyulan diyarlara yolcu edildi. Macar vatandaşı olup, Şanlıurfa Türkülerini Türkçe seslendiren Hannah BERGER konseri Balıklıgöl anfi tiyatrodaki saat: 19.00'da dinleyenleri büyüledi. Daha sonra Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı Türk Tasavvuf Musikisi Korosu konseri ise Altın Sofra İyilik Ödülleri Töreni

İyilik çalışmalarının taçlandırıldığı, başarılı projelerin afişe edildiği, sosyal yardım alanına örnek davranışları ile katkı sağlamış olan gönül insanların onurlandırıldığı "Altın Sofra İyilik Ödülleri" Sivil Toplum Kuruluşlarının uygulamış oldukları başarılı projelere ve örnek davranışları ile sosyal yardım alanına destek veren kişilere verildi. Değerlendirme Komitesine ulaştırılan projeler özgünlüğü, sürdürülebilirliği uygulamadaki başarısı, hedef kitlesi, ihtiyaca yönelik olması ve sosyal etkinlik boyutu gibi kriterlere göre değerlendirildi. Yapılan çalışma ve değerlendirmeler sonucunda;

•Pakistan depremi mağdurlarına yaptığı örnek davranış ile ERVA YALÇIN,

•Umutlarını yanan çadırın altında bırakan üç genç kıza umut olan FATMADEMİR,

•Bir annenin tekrar hayata bağlanmasına vesile olan ABDÜLKADİR KONUKOĞLU,

•Ağır hastalık yaşayan çocuklara bir sevinç vermek adına çalışan BİRDİLEK TUT DERNEĞİ,

•Yüzlerce yıl öncesini yaşayan dört köyü yeniden inşa eden HAVRANKAYMAKAMLIGI,

•İmkânı olmayan yüzlerce öğrenciye eğitim imkânı sunan ÇINAR-DER,

•Şanlıurfa'da el uzatmadık insan bırakmamacasına çalışan AYIŞIM DERNEĞİ,

•Almanya'dan ihtiyaç duyulan her yere ulaşmaya çalışan WEFA,

Altın Sofra İyilik Ödülü Almaya Layık Görülmüşlerdir.

Halil İbrahim Sofrası Tirit Ziyafeti

Programın ikinci günü sabah saat: 06.00'da Hazreti İbrahim Peygamberin sofrasının başyemeği olan Tirit, yine onun makamında yaklaşık 25 bin kişinin katıldığı sofradan ikram edilmiştir. Harranova Şirketi ihtiyaç duyulan malzemeyi sponsor olarak karşılamıştır.

Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları Konferansı

22 Mayıs günü saat: 09.30'da Belediye Kültür Merkezinde, Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları'nın ana ayaklarından biri olarak her yıl gerçekleştirilen Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları Konferansında yardım kuruluşlarının görevlerini ifa ederken karşılaştıkları sorunlar daha etkin hizmet etme metotları, yardım kuruluşlarının sahip olması gereken temel ilke ve prensipler, faaliyetlerde görev alan kişilerin davranışları gibi konular üzerine sunumlar ve örnek olaylar üzerinden değerlendirmeler yapıldı. Geçtiğimiz yıllarda Yardım Ahlakı, Global Dayanışma temalarının işlendiği konularının yanına bu sene "Uluslararası İlişkilerde Yardım Kuruluşlarının

Altın Sofra İyilik Ödülü Alanlar Vali Nuri OKUTAN ile Birlikte

Rolü" konusu eklendi. "İyilik Sihirli Değneğinin Açamayacağı Kapı Yoktur" İyilik, ihtiyaç sahibi olan kişilere ırkına, diline, dinine, kültürüne bakmadan yapılan tamamen insanı bir davranıştır. Bu insani davranış, kültürler arasında, dinler arasında, milletler arasında ve insanlar arasında var olan uyumsuzlukların ve anlaşmazlıkların giderilmesinde sihirli bir değnek görevi görmektedir. Bu bağlamda sınır tanımadan yardım ulaştıran kişi ve kuruluşlar farklı toplumların bir araya gelmesinde ilişkilerin gelişmesinde yeni köprülerin kurulmasında önemli bir görev üstlenmektedir.

Bu anlayış doğrultusunda gerçekleştirilen 2010 yılı Uluslararası Konferansımızda uluslararası alanda sınır tanımadan yardım ulaştıran sivil toplum örgütlerinin temsilcileri sunumlar yaptılar. Yaptıkları sunumlarda kendi çalışmalarını tanıtmalarının yanı sıra bu çalışmaların Uluslararası ilişkilerde ne gibi sonuçlar doğurduğunu örnek olaylarla destekleyerek anlattılar. Sunum yapan Kuruluşlar:

-Amerika Birleşik Devletleri merkezli Bir Dilek Tut Derneği,

-Irak'ta tüm zorluklara rağmen çalışan Irak'lı Doktorlar Derneği,

-Özellikle savaş mağdurlarına yardım amaçlı çalışan Uluslararası Kızıl Haç Örgütü, -Yeni Zelanda'da bünyesinde 100'e yakın yardım kuruluşu bulunan Yeni Zelanda Uluslararası Kalkınma Konseyi,

-Kanada merkezli kurulan ama Afrika 'da hizmet sunan Uluslararası Afrika Vakfı

-Almanya merkezli olup, dünyada ihtiyaç duyulan her yere ulaşmaya çalışan WEFA,

-İngiltere merkezli Ortadoğu Yardım ve Uzlaşma Vakfı,

-İngiltere merkezli Dünya Çapında İslami Yardım Kuruluşu,

-Fransa merkezli ve birçok ülkede şubesi bulunan Müslüman Eller Kuruluşu,

Bu konuya ek olarak ayrıca "Türkiye'nin Avrasya'ya İnsanı Katkısı" konulu panel gerçekleştirilmiştir. Bu panelde Türkiye İktisadi Kalkınma Ajansı (TİKA) sözcüsü Sayın İhsan ÇOMAK, Rusya Rostov Üniversitesi Rektörü, Kırım Kültür Bakan Yardımcısı, Karaçay Devlet Üniversitesi Rektör Yardımcısı, Çerkez Devlet Üniversitesi İktisat Fakültesi Dekanı, Saint Petersburg Üniversitesi Rektörü, Moskova Üniversitesi Rektörü konuyla ilgili sunumlar yapmışlardır. Bu panel Avrasya Üniversiteler Birliği Koordinatörlüğünde gerçekleştirilmiştir.

Kültürel ve Sosyal Faaliyetler

Farklı kültürleri kaynaştırmayı da hedef edinen Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları kapsamında 27 Ülkenin kültür öğelerini içeren malzemelerle yapılan Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları Kültür Sergisi gerçekleştirilmiştir. Üç gün boyunca açık kalan sergi büyük ilgi görmüş ve binlerce kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Yine Hazreti İbrahim Peygamber ile başladığı kabul edilen Sünnet organizasyonu 22 Mayıs Cumartesi günü gerçekleştirilmiştir. Mağdur ailelerin çocuklarından 60 kadarı Kimse Yok mu Derneği, TORUTOYS ve OSM Hastanesi işbirliği ile sünnet ettirilmiştir.

Sofrasına misafirsiz oturmayan Hazreti İbrahim Peygamberin bu mirasını günümüzde de devam ettiren Şanlıurfalılar, etkinlikler kapsamında ilimize gelen yerli ve yabancı misafirleri evlerinde açtıkları Halil İbrahim Sofraları'nda ağırlamışlardır. Bu etkinlik ile Bölge insanımızın misafirperverliğini, cömertliğini tanıtmak yanında ayrıca onların ev yaşantısını, nezaketini ve güler yüzünü de tüm dünyaya gösterme şansını bulunmuştur.

Kurtuluş Savaşında Şanlıurfa Halk Direnişinin örgütlenmesinde çok önemli vazife eda eden Sıra Geceleri kültürü, özüne uygun bir şekilde halen devam ettirildiği gibi günümüzde turistik bir misyon yüklenerek de devam ettirmektedir. Urfa'ya gelen ziyaretçilerin mutlaka yaşamak istedikleri bu müzikli gece, etkinlik kapsamında gelen misafirlerle de 22 Mayıs akşamı paylaşıldı.

Etkinlikteki El Sanatları Standlarından Biri

Uluslararası El Sanatları Sergisi

Bab-1 Alem Uluslararası Öğrenci Derneği işbirliği ile 27 ülkeden davet edilen öğrenciler kendi ülkelerinin el sanatları ürünlerini sergilediler.

Tarihe Yolculuk Gezisi

Binlerce yılın ve yüzlerce medeniyetin mirasını bağrında taşıyan Şanlıurfa'nın tarihi mekânlarını ve mimari eserlerini tanıtmak amacıyla misafirlerle Urfa'da Tarihe Yolculuk gezisi 23 Mayıs günü gerçekleştirildi.

Ferhat Göçer Konseri

23 Mayıs Pazar günü akşamı saat: 21.00'de 11 Nisan Şehir Stadında Şanlıurfa'nın yetiştirdiği Türk Müziğinin güçlü sesi sevilen yorumcu Ferhat GÖÇER konseri ve havai fişek gösterisi yapıldı.

Yapılan tüm faaliyetlere 60 bine yakın izleyici katıldı.

Destek Verenler ve Sponsorlar

Uluslararası Halil İbrahim Buluşmaları'na her sene olduğu gibi bu sene de birçok Kamu Kuruluşu, Sivil Toplum Örgütü ve Şirket destek vermiştir. Başta Sayın Cumhurbaşkanımızın himayelerine aldığı etkinliklere, Başbakanlık, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türkiye Kızılay Derneği, GAP

Ferhat GÖÇER

Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Karacadağ Kalkınma Ajansı ile ulusal ve Uluslararası alanda yardım faaliyetinde bulunan Vakıf ve Dernekler gibi ulusal ve bölgesel kuruluşların yanı sıra yerelde Şanlıurfa Belediyesi, Harran Üniversitesi, İl Özel İdaresi, Şanlıurfa Ticaret ve Sanayi Odası, Şanlıurfa Ticaret Borsası, Evren Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi, ŞURKAV, bazı illerden valilikler, kaymakamlıklar, belediye başkanlıkları ve sivil toplum kuruluşları destek sağlamışlardır. Yüzlerce misafirin ağırlanması ve yapılan sosyal ve kültürel etkinliklerin maliyetleri Başbakanlık Tanıtma Fonu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Karacadağ Kalkınma Ajansı, İl Özel İdaresi, ŞURKAV'ın maddi destekleri ve THY, Harranova ve Yerel Diğer Sivil Toplum Örgütlerinin ve şirketlerinin yardımları ile finanse edilmiştir.

HALEPLİBAHÇE KTİSİS VE ZEBRA mozaïği

Hasan KARABULUT
Şanlıurfa Müzesi Arkeologu
Doç. Dr. Mehmet ÖNAL
Harran Üniversitesi, Fen-Ede Fak. Arkeoloji Böl. Bşk.
Nedim DERVİŞOĞLU
Şanlıurfa Müzesi Arkeologu

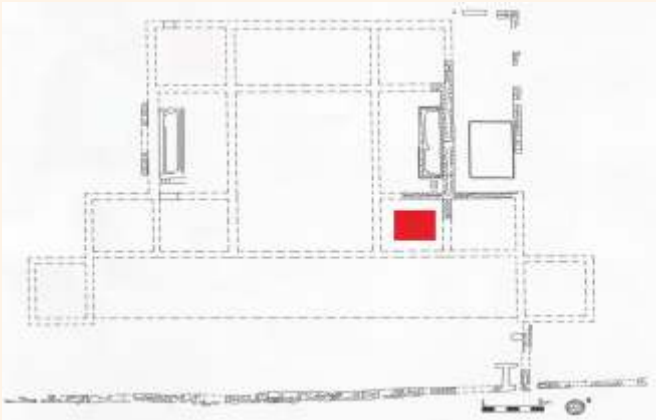
Ktisis ve zebra götüren zenci tasvirli mozaikler, Şanlıurfa İl merkezinde, antik Edessa kentinin Haleplibahçe mevkiinde yer alan Amazonlar Villası'nın çalışma ve dinlenme odalarının tabanını süslemektedir.

1) Ktisis Mozaïği

Ktisis mozaïğinin bulunduğu oda, ana salonun kuzeyinde, 4b no'lu iç avlunun doğu bitişindedir. Kare planlı olup, 5.33x5.30m. ebadındadır.

Opus tessellatum

Ebadı: 5.33x5.30m, figürlü pano 1.60x1.00cm².

Plan 1. Ktisis mozaïğinin bulunduğu 8 no'lu oda

Tessera yoğunluğu: Ana pano fon 168T/dm², Ktisis'in yüzünde 333T/dm², bordür: 171T/dm².

Tessera malzemesi: Kireçtaşı, az sayıda serpantin.

Renkleri: Beyaz, siyah, gri, kahverengi, kırmızı, pembe, mavi, yeşil, sarı, turuncu.

Şu anki yeri: Amazonlar Villası'nın 8 no'lu odasında in situ, Haleplibahçe mevki, Edessa

Taban mozaïğinde, beyaz, siyah, pembe, gri renkli ikili örgü kuşağının çevrelediği ana panoda kırmızı gül gonca desenleri (1) yer alır. Gül goncaları, beyaz tesseralarla zemine balık pulu biçiminde döşenen kafes desenlerinin ortasına yerleştirilmiştir. Panonun güney kısmı tahrip olmuştur. Ana panonun merkezinde, sarı bantla çerçevelenen 1.60x1.00cm² ebadındaki dikdörtgen panoda bu binanın koruyucu tanrıçası Ktisis betimlenmiştir (Fotoğraf 1-2). Ktisis'in gövdesinin üst kısmı cepheden verilmiştir. Ktisis zengin mücevherlerle süslüdür. Ktisis'in alın üstünde ikiye ayrılan dalgalı kıvılcık saç lüleleri yanlara doğru siyaha dönüşerek yüzü çevreler. Ense

hizasında biten biçimli küt saçları vardır. Başının üstünde inci ve altın süslü taç tasvir edilmiştir. Altın halkalı geniş inci küpelidir. Boynunda sarı, yeşil kahverengi taşlarla süslü gerdanlık yer alır. Taçlı, küt saçlı, oval yüzlü, ince zarif boyunludur. Hilal kaş ve iri gözlerinin arası sarı turuncu farlıdır. Göz bebeklerinin yarısı yukarı kaymıştır. İnce uzun burunludur. Hafif açık, sanki konuşuyor görünümlü küçük ağızda alt ön dişleri belirgindir. Küçük dudaklı, dolgun çenelidir. Başının üstünde Yunanca harflerle adı yazılıdır: KTI-CIC.

Ktisis, iki elinin parmaklarıyla göksünün üstünde gri renkli ölçü aleti tutar. Bu ölçü aleti

Fotoğraf 1: Ktisis tasvirli mozağin doğudan görünüşü.

Fotoğraf 2: Evin koruyucu tanrıçası Ktisis.

Roma ayak ölçüsü olup, yaklaşık 29.7cm. (12.2 inç) dir. Sağ omzunun üstünde tutturulan sarı pelerini (Paludamentum) gövdesinin sol yarısından aşağıya sarmaktadır. Ktisis'in pelerini altında sağ kolunda görülen gri stolo giysisi yer almaktadır. Ktisis'in her iki tarafında

omuz hizasında payeler tasvir edilmiştir. Bunların üstüne tutturulan yeşil örtü geride yarım daire biçimli fon oluşturur. Perde görünümlü bu şekil tasviri, Ktisis'in etkileyici görünümünü arttırmaktadır. Ayrıca, ilk bakışta kanat hissi uyandıran paye ve kumaş, Doğu Roma Döneminde dini mimaride etkin hale gelmekte olan kanatlı melek figürüne benzetilmek istenildiği de düşündürmektedir. Ktisis tasvirli mozaikler, Doğu ve Batı Roma (Erken Bizans) döneminde Akdeniz çevresinde ev, hamam ve kilise taban mozaiklerinde görülmektedir. Antiochia mozağında Ge ve Mevsimler evinde (2), diğeri 1a odasında (3) betimlenmiştir. Kıbrıs'da ve Qasr-el-Lebia ve Ras-el-Hilal v.b. Afrika yerleşimlerinde de Ktisis tasvirleri mozaiklerde görülmektedir.

Ktisis'in pelerini (Paludamentum) üzerinde, döşünün altına çapraz yerleştirilen renkli tablion (çapraz eşkenar dörtgen biçimli bez levha) yer alır. Bunun benzeri, Ravenna'da San Vitale kilisesindeki imparator "I. Justinianus ve Maiyetindekiler" mozağında betimlenen figürlerin giysilerinde (4) ve aynı kilisede kraliçe "Theodora ile Maiyetindekiler" mozağındaki (5) erkeklerin pelerinlerinde de görülmektedir. Ktisis'in sağ kolunda çok renkli oval biçimli rozetin benzeri aynı mozaiklerde hem Theodora, hem I. Justinian, hem de yanındaki kişilerin sağ kollarında görülmektedir. Ayrıca Ktisis'in pelerini sağ omuz üzerinde tutturulan bronzu da I. Justinian'ın giysisindeki bronz tasvirine benzemektedir. Çeneye doğru incelen zayıf ve zarif yüzü, ince uzun burnu, ince üst dudaklı sıkıca kapalı ağızıyla da Ktisis, kraliçe Theodora'ya benzerdir. Ayrıca Ktisis'in yukarı kaymış iri göz bebekleri, I. Justinian'ın göz bebekleriyle benzeşmektedir. Bu nedenle Ktisis tasviri, hem giysi hem de stil olarak I. Justinianus dönemi özellikleri göstermektedir. Ayrıca, Ktisis küt kesilen kıvrık saçları ve tek taş küpe tasviriyle Madaba'da Hippolytus salonundaki şehirleri simgeleyen ve M.S. 6. yy.'in ortalarına tarihlenen kadın figürlerine (6) de benzemektedir. Ama Ktisis, henüz bu kadın tasvirleri kadar şematik değildir.

Ana panoyu çevreleyen ikili örgü kuşağı dışa doğru geniş bir bordürle çevrenir. Bu bordürde, kare oluşturan kesişen sekizgen desenleri (7) yer alır. Merkezi kare biçimli olan

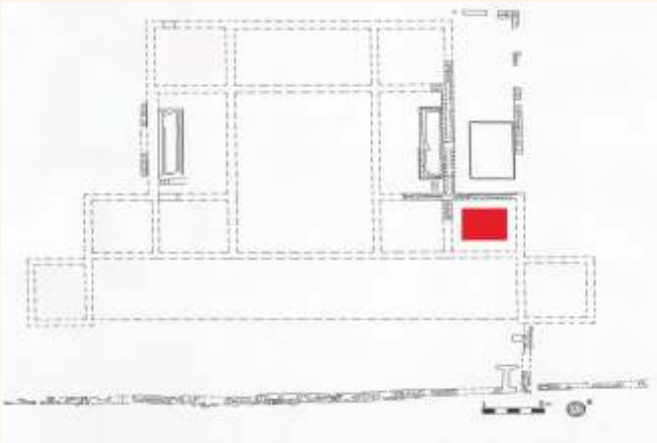
Fotoğraf 3: Geometrik desenli bordür, Oda 8'in taban mozaikinden ayrıntı.

sekizgenlerin kesişen yerlerinde beyaz, pembe, gri, kahverengi renkli altıgenler oluşmuştur.

2) Zebra Götüren Zenci Mozaiği

Anılan mozaik'in bulunduğu oda, çalışma odasının kuzey bitişiğinde 5.33x5.24m. ebadında kare planlıdır.

Opus tessellatum

Plan 2. Zebra mozaik'inin bulunduğu 9 no'lu oda

Ebadı: 5.33x5.24m², Figürlü pano 0.98x1.59cm².

Tessera yoğunluğu: Figür giysi 206T/dm², ana pano fon 202T/dm², bordür 177T/dm².

Tessera malzemesi: Kireçtaşı.

Renkleri: Beyaz, siyah, gri, kahverengi, kırmızı, pembe, mavi, yeşil, sarı, turuncu.

Şu anki yeri: Amazonlar Villası'nın 9 no'lu odasında in situ, Haleplibahçe mevki, Edessa

Taban mozaikinde, siyah zeminde gri ve kahverenginin tonlarında düz ve ters

yerleştirilen çok renkli kaliks (8) dizili kuşak ana panoyu çevreler. Ana panoda kırmızı gül gonca desenleri yer alır. Gül goncaları, beyaz tesseralarla zemine balık pulu biçiminde döşenen kafes desenlerinin ortasına yerleştirilmiştir. Ana panonun merkezinde, her iki yanı siyah çizgili sarı çerçeveli 0.98x1.59cm² ebadında dikdörtgen pano yer alır. Panoda zebra'yı götüren bir zenci erkek tasvir edilmiştir (Çizim 1, Fotoğraf 4-5). Sola dönük yürüyen erkeğin gövdesi cepheden, beyaz bantlı başı $\frac{3}{4}$ sağa dönüktür. Sol eli zebranın zincir biçimindeki yularını tutarken, sağ eli omzundaki ucu kıvrık sarı sopayı tutar. Gövdesinin üstü ve ayakları çıplak olup, birbirine paralel yatay gri çizgili, turuncu peştamal biçimli giysisi gövdesinin altını örtmektedir. Beyaz çizgili, gri renkli olan zebranın sağ ön ayağı yürüme durumunda yukarı kalkıktır. Sol köşede çiçek yer alır.

Hayvan götüren zenci betimleri diğer antik kentlerdeki Doğu Roma mozaiklerinde de görülmektedir. Bu odadaki zebra götüren zenci figürünün en yakın benzerini Kelenderis'de bir taban mozaikinde (9) görmekteyiz. Hem figürler, hem giysi, hem de tutulan zincir biçimindeki zebranın yuları yakın benzerdir. Diğer benzeri ise, Ürdün'de Mount Nebo Kilisesi'nin vaftizhane taban mozaikindeki zebra ve zenci (10) figürleridir. Ama, bu odadaki mozaik figürlerinden farklı olarak Mount Nebo mozaikinde zenci erkek devekuşunu götürürken, zebra'yı ise giyimli diğer bir kişi götürmektedir.

Çizim 1: Oda 9'un taban mozaik'i.

Fotoğraf 4: Oda 9'un taban mozağının doğudan görünüşü.

Fotoğraf 5: Zebra götüren zenci erkek tasviri, Oda 9'un taban mozağından ayrıntı.

Ana panoyu çevreleyen kaliks desenli kuşaktan dışa doğru geometrik desenli 0.60m. genişliğinde bir bordür yer alır (Fotoğraf 6). Bu bordürün beyaz zeminde kahverengi içbükey dikdörtgen desenli dört dikdörtgenin oluşturduğu çapraz bant dizisi vardır. Dikdörtgenlerin her birinde ve çapraz bantların aralarında küçük ve iri eşkenar dörtgenler yer alır. Bunlarda zikzaklı gökkuşağı deseni görülür. Çapraz bantların her iki tarafında ise çerçeveye bağlı asılı üçgenler mevcuttur. Bu üçgenlerin içinde de zikzak çizgilerden oluşan gökkuşağı deseni bulunur. Bu geometrik desenlere bakıldığında göz yanılması da oluşmaktadır; kum saati dizisi veya eşkenar dörtgen dizisi v.b. geometrik desenlerde beyaz, kahverengi, kırmızı ve gri renkler hâkimdir. Bu bordürdeki geometrik desenler anılan villanın 1 no'lu odasının taban mozağının bordüründeki desenlere benzemektedir.

DİPNOTLAR

1.Benzeri: Décore I: PL. 219c

Fotoğraf 6: Geometrik desenli bordür, Oda 9'un taban mozağından ayrıntı.

- 2.Levi 1947: LXXXb, CLXIXb; Cimok 2000: s.281
- 3.Levi 1947: LXXXV a; Campbell 1988: Plate 2-3, p.6; Cimok 2000: s. 295
- 4.Bovini 2006: 31-32, 34
- 5.Yeroulanou 2009: Fig.30; Bovini 2006: 28-29, 33
- 6.Dunbabin 1999: 2010, fig. 214
- 7.Benzeri: Décore I: PL. 169d
- 8.Benzeri: Le Decor Geometrique : Planch 62 a-e; Cimok 2000: p.123;
- 9.Zoroglu 2008: s. 135
- 10.Piccirillo 1986: Abb 67, Taf.2

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

Bovini 2006: G.Bovini, Ravenna, Mosaics and Monuments (Ravenna 2006)

Cimok 2000 = F.Cimok, a Corpus of Antioch Mosaics (İstanbul 2000).

Décore I-II= C.Balmelle, M.Blanchard-Lemée, J.Christophe, J.P.Darmon, A.M.Guimier-Sorbets, H.Lavagne, R.Prudhomme, H.Stern, Le Décore Géométrique de la mosaïque romaine. Répertoire graphique et descriptif des compositions linéaires et isotropes (Paris 1985).

Dunbabin 1999 = K.M.D. Dunbabin, Mosaics of the Grek and Roman World, (Cambridge 1999)

Levi 1947 = A.M.P Levi, Antioch Mosaic Pavements, Volume I-II (Princeton 1947)

Piccirillo 1986 = M.Piccirillo "Die Schule Von Madaba" Byzantinische Mosaiken Aus Jordanien, (Wien 1986). Yeroulanou 2009: A. Yeroulanou, " At Home Jewellery and Adornment" Byzantium 330-1453 (ed.R.Cormanck- V.Vassilaki)(2009) Zoroğlu 2008: L.Zoroğlu "Kelenderis" Türkiye Arkeolojisi (Ankara 2008).

TABİİ BİR OKUL: SIRA GECESİ

Dr. Mehmet Avni ÖZBEK

KTB Ankara DTHM Korosu Emekli Şefi

Edep Ya Hû

Hazreti Ömer: “Edep, ilimden önce gelir” buyurmuşlardır. Güneydoğuda bir ilimiz olan Şanlıurfa’da yüzyıllardır bir gelenek olarak süregelen *sıra gecesi*, tabii bir edep müessesesi, doğal bir terbiye okuluydu bir zamanlar... Kaynağı, insanî erdem ve prensipleri benimseme ve savunma esasına dayalı, insanların kişilik ve ahlâk bakımından yetişmelerini amaçlayan bir kurum olan ahiliğe dayanan sıra gecelerinin, yöre gençlerinin yetişmesinde çok önemli bir yeri vardı. Bugün yozlaşarak bozulmuş, eski asaletini kaybetmiş, sıradan arkadaş toplantılarına dönmüş olan, hele hele medyada aynı kıyafeti giyerek ellerinde bağlama, yanlarında davul zurna ile sahne alarak ne idüğü belirsiz türküler! söyleyen kişilerin yaptığı şovla hiç ilgisi olmayan bu kurumu, yarım yüzyıl önce yaşadıklarım ve hissettiklerimle hayal-i hatır etmekteyim.

Bir disiplindir sıra gecesi

Eli açık, kapısı açık ve sofrası açık olmak sıra gecelerinin ilk öğretileridir. Bir disiplindir sıra gecesi; kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına kendiliğinden uyumlarını sağlamak amacıyla alınan önlemler bütünüdür. Bu disiplinin ilkeleri kuruluş anından itibaren yürürlüğe girer.

Kış mevsiminde haftanın belirli günü sırasıyla birinin evinde toplanarak sohbet etmeyi düşünen

yakın arkadaşlar, kendi aralarında önce bir ağa kararlaştırırlar. Bu, hepsinin kabul edeceği ve hürmet gösterdikleri bir kâmil kişidir. Ona “ağamız” diye hitap ederler. Bu andan itibaren onun sözü kanun hükmündedir. Önce: “haftada bir, şu gece” diye sıranın tekrar süresi ve saati kararlaştırılır. Sonra ağa, sırada yapılacak ikramı belirler. Bu ikram zengin-fakir, sıra grubundaki herkesin ikram edebileceği bir yeme içme listesidir. Duruma göre: “İkramımız çiğköfte, çay, meyvedir” der, buna *kadayıf, baklava, şıllık, daş ekmeği, katmer, küncülü akıt, şire, palıza* gibi tatlı çeşitlerinden biri de eklenebilir. Bunların maharetli olan evin hanımı tarafından yapılmış olması ev sahibine itibar kazandırır. Ama her ne olursa olsun, *çiğköfte* ve *murra* sıra gecelerinin vazgeçilmezidirler. Herkes sırasında aynı ikramda bulunur. Herkesin kendi mali gücüne göre yapacağı ikramın, mali gücü zayıf olan arkadaşın üzülmüne sebep olacağı düşünülerek konulmuş bir kuraldır bu. Aynı zamanda gözü, gönlü ve kalbi tok; şefkatli, merhametli, adaletli ve faziletli olmanın işaretidir. Fakirlerle dost olmaktan, onlarla oturup kalkmaktan şeref duymak; zenginlere, zenginliğinden dolayı itibardan kaçınmak payı çıkarılır burdan. Ve görüşme sonunda: “Filan gün bizdeyiz, Allah mübarek etsin” der ve dağılırlar. Ağanın evinde yapılan ilk toplantı sonunda ağa: “Bir sonraki sıramız filan efendi gildedir” der ve evlere

Sıra Gecesinde Sohbet

gitmek üzere kalkılır. Yakınlık derecesine göre, evin hanımına ya doğrudan doğruya ya da eş aracılığıyla şükranlar arz edilir ve bu böylece bir mevsim devam eder gider.

Sıraya daha önce belirlenmiş bir saatte gelinir. Sıraya gelenleri, mutlaka ev sahibi karşılar, mecburi hallerde gençlerin karşıladığı da olur. Oturma mahaline giren herkes oturanları "selâmaleyküm" diye selamlar. Önceden gelenler sonradan gelen için ayağa kalkar ve onu baş köşeye davet ederler. Ama her gelen tevazu içinde daima alt tarafta oturmaya çalışır. Oturulduktan sonra ev sahibi ve daha öncekiler sonradan gelene "merhaba" diyerek cevap verirler. Sıra gecelerinde hizmet eden biz evin gençleri, gönülleri küçüklerle karşı sevgi ve şefkatle dolu bu misafirlerin bulunduğu odada, edep ve saygılı bir şekilde sessizce alt köşede oturur ve dikkatle sohbeti dinlerdik. Görgü kurallarını, sohbet kültürünü bu meclislerde alırdık.

Sıra gecesine ancak ağanın izni alınarak misafir davet edilebilir. Bu kişi sıranın şeref konuğudur, baş köşeye oturtulur. Gece, topluluğun genel eğilimi ve hevesine göre sosyal, edebi, dini, felsefi, siyasi, mesleki ve mahalli konularda yapılan sohbetle geçerdi. Ancak sıra gezenler musikiye meraklı ve çalıp söyleme yeteneğine sahip kimselerse, gecede sanat ve halk müzikleriyle karışık tatlı bir musiki ahengi de yer alırdı. İşte bu gecelerdi ki Urfa'lı gençlere doğal bir konservatuar eğitimi sunuyordu.

Urfa'ya has bir disiplin dâhilinde ustalar tarafından sunulan müzik ise sıra gecesinin esasını oluşturmaz. Bu tür müzik için ayrıca musiki toplantıları yapılırdı eskiden. Burada özellikle hafızlar ve onların yakın arkadaşları zakirler gibi usta sesler ile usta saz icracılarından oluşan kişiler müzik yaparlardı, onların dışındakiler ise sükûnet içinde, büyük bir saygıyla bunları dinlerlerdi. Her usta kendi arkadaşlarıyla toplanır, mecbur kalmadıkça

ustalar bir araya gelmezlerdi. Mesela Tenekeci Mahmut Hafız (Mahmut Güzelgöz), Mahmut Akagün ile, Ahmet Hafız (Ahmet Uzungöl) ise Saatçi Yusuf (Yusuf Özer) ile birlikte olurlardı. Bu meclislerde şarkı ve türküler topluca; gazel ve hoyratlar ise ustalar tarafından tek (solo) okunurdu. Şarkı ve türkülerin solo okunması gelenek dışıydı. Müzik bir fasıl dâhilinde yapılırdı. Fasıl *Urfa* (Klasik musikimizdeki *hüseyni*, yanlış kullanımla *divan*) veya *Rast* makamıyla yapılan bir taksimle başlar, sırasıyla ağır şarkı ve türküler, gazel ve aralarına serpiştirilmiş oynak şarkı, türkü ve hoyratlar ile devam eder, sonunda bir saz eseriyle biterdi.

İyilik Allah rızası içindir

Urfa bir zamanlar küçük bir şehirdi, herkes birbirini tanırdu. Sıra gecesinde mahalli konular konuşulurken şehre, mahalleye öğretmen, asker, memur gibi Urfa dışından yeni gelen kimselerin bir şeye ihtiyaçlarının olup olmadığının araştırılması kararlaştırılır; kab-kacak, halı, kilim, yatak, masa ve sandalye gibi. İhtiyaç duyulan eşyalar temin edilerek yeni komşuya hediye edilirdi. Daima iyi komşulukta bulunmayı, komşunun hata ve cahilliğine sabretmeyi, onların iyiliklerini istemeyi; herkese iyilik yapmayı; iyiliğin Allah için yapıldığını, yapılan iyilik ve yardımı başa kakmamayı öğrenirdik.

Sıra gecesini bazen bir erenler meclisine dönerdi. Özellikle din alanında sohbet konuları bazen o kadar ciddiyete bürünürdü ki kitaplara başvurulur, bir sonraki sıraya ilim irfan sahibi bir *bilen* davet edilir, herkes büyük bir saygı içinde o şahsiyeti dinlerdi. Âlimlerle dost olup daima dostlara danışmayı yerleştirirdik zihnimize.

İş hayatında dürüst olmayı, ayıp ve kusurlu değil, temiz ve sağlam mal satmayı, ölçüde ve tartıda yanlışlıktan kaçınmanın gerektiğini öğrendiğimiz esnaftan misafirlerimizin açtığı mesleki sohbetler olurdu. Buradan aynı zamanda saygılı, kibar, tatlı dilli olmayı; aza kanaat, çoğa şükretmeyi öğrenirdik.

Orta yaş veya altında olan arkadaşların sıra gecelerinde *tolaka*, *fincan yüzük*, *çan çekiç* gibi heyecan verici oyunlar oynanırdı. Bazen cezası, topluca ziyafet olan bu tür oyunların dışında hele parayla ilişkili kumar türünden oyunlar sıra gecelerinde kesinlikle yer almazdı.

Engin ol gönül engin ol

Alçak gönüllü olmak, büyüklük ve gururdan kaçınmak; ahdinde, sözünde ve sevgisinde vefalı olmak; ayıp ve kusurları örtmek, hataları yüze vurmamak; dost ve arkadaşlara karşı tatlı sözlü,

Sıra Gecesinde Müzik

güler yüzlü olma derslerini çıkarırdık sıra gecelerinden. “İyi terbiye, uygun davranış, güzel ahlak, hayâ, nezaket, zarafet demek olan edep, hiçbir hırsızın insandan çalamadığı güzel bir ziynettir.” derler. Gençler bu ziynete sıra gecelerinde sahip olurdu.

Sıra gecesini görgüsü alan öğrenci gençler, dinimizde öğretmen/hoca hakkının, ana baba hakkından önce geldiğini bilerek, okulda çok kıymetli bir varlık olan öğretmenlerinin sözlerini dikkatle dinlemeyi, ders içinde ve dışında öğretmenle konuşmada saygılı hareket etmeyi; kendi aralarında birbirlerine saygılı davranmayı, özürlü kimsenin kusurlarıyla alay etmemeyi, küçük görmemeyi, ortak kullanılan ders araçlarını tahrip etmemeyi huy edinirlerdi.

Urfa'da çocuklar zengin olsun fakir olsun, ilkokul öncesi, Kur'an okumayı öğrenmek üzere mutlaka bir hocanın yanına verilirdi. Bu yolla çocuklar çok küçük yaşlarda güzel ses ve ilahi nağmelerle tanışır; toplum kurallarını ve geleneksel hayatın özelliklerini kavrarlardı. Bu sebeple gençler, hatta çocuklar, yaşlarından beklenenin üstünde bir olgunluk gösterirlerdi. Bunda sıra gecelerinde anlatılan olay ve temsili hikâyelerin de büyük etkisi vardı. Düğün, cenaze ve bayramda daha hassas, nazik ve kibar olmayı, yere ve zamana göre uygun tavır takınmayı; cenazede, cenaze sahiplerinin üzüntüsünü paylaşmayı, teselli edici söz ve davranışlarda bulunmayı, taziyede bir fatiha okumayı kendilerinden beklenmeyen bir olgunlukla yerine getirirlerdi.

Düğün ve bayramlarda her zamankinden daha fazla güler yüzlü, nazik ve ikram edici olmak, küçüklere ve büyüklere uygun hediyeler vererek, onların gönüllerini ve dualarını almak gibi davranışlar sıra gecelerinden

öğrendiklerimizdendi.

Sıra gecelerinde gözetilen önemli hususlardan biri de komşu hakkıdır. Komşuların rahatsız olmamalarına özen gösterilir, gürültü yapılmaz, müzik icra edilecekse geç saatlere kalmadan, uygun seviyede bir sesle icra edilirdi. Gerçi Urfalılar komşuda yapılan müziği de büyük bir zevk ve heyecanla takip ederlerdi. Hatta söylenebileceğini umut ettikleri eseri dinlemeden uykuya gitmeyen Urfalılar bilirim. Urfa'da yazın eskiden genellikle damlarda yatılırdı. Anlatırlar: Gece geç vakit, belki de seher vakti, sokaktan geçen bir sevdalı, yanık bir sesle bir hoyrat (uzunhava) okur. Bu etkileyici ses karşısında uykudan uyanan Urfalı, hoyratın birinci dörtlüğünü büyük bir zevkle dinler ve devamını bekler. Çünkü hoyratlar daima bir çift dörtlük halinde okunurlardı. Hayli süre geçmesine karşılık hoyratın devamı gelmeyince, damdaki Urfalı sokaktaki sevdalıya: “Be mübarek adam hoyratın çiftini de oku da yatalım artık” diye seslenir.

Her karşılaştığında selamlaşma, hal hatır soruşma, birbirlerinin isteklerini imkân ölçüsünde yerine getirme, komşu kadın ve çocuklarına ayrı bir itina, hürmet ve şefkat gösterme sıra gecelerinin bizlere öğrettiği görgü kurallarıydı.

Sıra gecesinden babalığa

Böyle bir ortamda yetişerek babalığa adım atarlardı Urfalı gençler. Bu geleneğin içinde var olan ağırbaşlı ve sabırlı olmak, peygamberler şehri olarak bilinen Urfa'ya acaba burada yaşadığı söylenen bu yüce kişilerden beri mi süregeldiği çok defa beni düşündürmüştür. Kendi kavmini Allah dinine davet ettiği halde oğullarını ikna edemeyen baba Hz. Âdem bunların en ilkiydi. Baba olmanın en acı halini

Kazancı Bedih ve Arkadaşları

yaşamıştı. Biri öldüren, diğeri ölen iki çocuğa sahipti. Kabil kıskançlık yüzünden kardeşi Habil'i öldürmüştü. Bunların tufanda boğulmalarıyla yaşadığı acıya sabırla katlanan bir yüreğe sahipti.

Peygamberlerin atası olarak bilinen Hz. İbrahim daha gençlik yıllarında gerçeği bulmuştu. Babasını ikna edememesine, türlü türlü cezalarla karşı karşıya kalmasına rağmen inancından vazgeçmemiş, doğruyu büyük bir inançla savunmuştu. O da bir baba olarak imtihandan geçirilmişti. Kendisinden, oğlu İsmail'i Allah yoluna kurban etmesi isteniyordu. Baba-oğul bunu kabullenmişlerdi ki Allah İsmail'i bağışladı, sonunda baba-oğul yeryüzünün en şerefli atası oldular.

Sabır timsali Hz. Eyyub, mal mülk ve evlat sahibi iken, malı, mülkü, sağlığı ve bir de biricik oğlu elinden alınarak imtihan edildi. Ama o yine sabredenlerdendi.

Şüphesiz ki en yüce baba örneği peygamberimizdi. O, babaların en hayırlısıydı. "Erkek, aile efradının çobanıdır", "En hayırlınız eşine ve çocuklarına en lütufkâr davrananınızdır" buyurarak insana baba olmanın sorumluluğunu hatırlatmıştı.

Din büyüklerinin, tarihe geçmiş ünlü kimselerin, Urfa'da yaşamış sufi ve evliyaların veya yiğit kişi ve kahramanların hayatları, bunların olağanüstü davranışlarıyla ilgili hikâyeler sıra gecelerini süsleyen edebi

1900'lerin Başında Urfa'da Bir Müzik Meclisi

unsurlardı. Dini konuların büyük bir bölümünü Peygamberimizin hayatından, tutum ve davranışlarından kesitler oluştururdu. Uyarıcılık görevinin bir gereği olarak bizlere en güzel tavsiyelerde bulunmuş olan Hz. Muhammed'in, özellikle torunları Hasan ve Hüseyin'e karşı sevecen davranması ve onlarla çocuklaşması temalı hadisler, Urfa'da babaları, çocuklarını sevgi, merhamet ve şefkatle ama şımartmadan yetiştirilmesi, onlara eşit davranılması, aralarında adaletin gözetilmesi konusunda terbiye etmiştir.

Bugün sıra geceleri eski niteliğini kaybetmiş olmakla birlikte, kaynağını geçmişte bu ortamdan alan, insanı *insan* yapan temel tutum ve davranışlar, bir gelenek halinde hâlâ devam etmektedir. Konu-komşu, baba-evlat ilişkilerine ait kavramlar henüz anlamını yitirmemiş, bir anlam kaymasına uğramamıştır. Medyanın sorumsuzca maddeci görüş açısından devamlı sunduğu, yapay değerlerin ön plana çıktığı; insanların kendilerini, sahip oldukları maddeyle, mal-mülk ve parayla ifade ettikleri bir hayat tarzı henüz sıra gecelerinin kurduğu bu temeli yıkamamıştır. Baba yine evin reisi; samimi, şefkatli ve güçlü bir yürek; çocuklar ve gençler de yine babalarından para ya da pahalı hediyeler yerine sevgi, şefkat bekleyen bir gönül taşımaktadırlar. Sıra geceleri Urfalı gençlere öğretmiştir ki: Baba olmak kolaydır, ama babalık yapmak zordur. İşte böyle insanı ve insanlığı keşfeden bir okuldur sıra gecesi kurumu.

Kadayıf: Künefe.

Şıllık: Bir tür cevizli ya da fıstıklı katmer.

Küncülü akıt: Susam ve pekmeze yapılan bir tür akide tatlı.

Şire: Üzümden özel işlemlerle yapılan, *pestil*, *çekçek*, *kesme*, *sucuk*, *muska* gibi tatlı çerezlerin genel adı.

Daş Ekmeği: Kızgın sac üzerine cıvık mayalı hamurun dökülmesi ile elde edilen küçük ekmekçiler ile ceviz ya da fıstık ve şerbetten oluşan bir tür tatlı.

Palıza: Su veya süt ve nişastayla yapılan, şerbeti servis yapılırken üzerine dökülen, tepside bekletilerek dondurulmuş muhallebi, paluze.

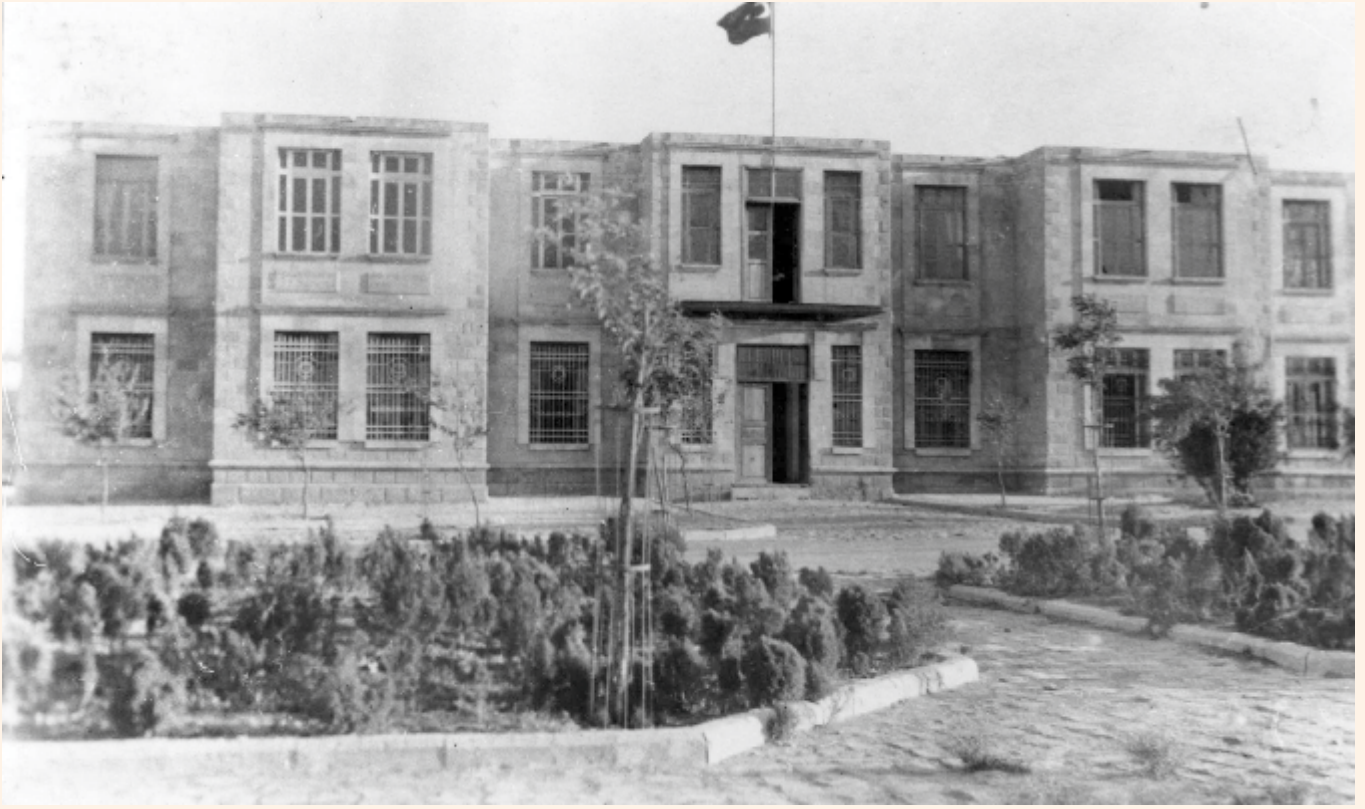
Mırra: Kavrulmuş ve iri çekilmiş çekirdek kahvenin *gümgüm*'de (güğüüm) kaynatılıp başka bir gümgüm'e süzülmesi ve dinlendirilmesi işleminden sonra tekrar süzülmesi ve *hel* (kakule tohumu) konularak kaynatılmasıyla elde edilen bir tür telvesiz acı kahve. Mırra mutlaka kulpsuz fincanlarda ikram edilir.

Tolaka: Avuç içine saklanan para veya yüzük gibi şeylerin kimde olduğunu bilme ve kaybedenin eline kemer veya burulmuş ve ucu düğümlenerek top haline getirilmiş havlu, atkı gibi şeylerle vurma esasına dayanan bir oyun.

Yüzük-fincan: 5-10 fincandan birinin altına saklanan yüzüğü bulma esasına dayanan ve karşılıklı iki grup tarafından oynanan bir oyun.

Çan çekic: Üzerinde çeşitli işaretlerin bulunduğu tavla zarı büyüklüğündeki birkaç zarla, bir sini üzerinde oynanan, çeşitli prensipleri olan bir oyun.

Urfa Lisesi'nin İlk Binası (1946)

KAYIP YILLAR VE 1902'DE URFA İDADİSİ'NİN VE 1946'DA URFA LİSESİ'NİN AÇILIŞI

Doç. Dr. Abdullah EKİNCİ
Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi

Aydınlanmanın en önemli olgusu bilimdir, eğitimidir. Urfa tarih boyunca okulları, akademisi, üniversitesi ve medreseleriyle, uygarlıkların doğuşuna, gelişimine katkı sağlamıştır. Urfa Akademisi ile Harran Okulunda yetişen ilim adamları günümüz bilim dünyasındaki gelişmelerin ilk kıvılcımlarını yakmışlardır. Bu durum Ortaçağ boyunca bütün ihtişamıyla devam etmiş, Osmanlı döneminde ise, Halilü'r-Rahman, Abbâsiye, İbrâhimiye (Dabbağhâne), Rızvâniye, Süleyman Ağa (Yusuf Paşa), Nakîpzâde İbrahim, Şehbenderiye, Hasan Pâdişah, Fîruz Bey, İhlasiye, Şa'baniye, Hamîs Efendi (Hamîsiye), Abdurrahman Efendi (Haramkapı), Sultan Burhan, Rahmâniye,

Haydâriye (Haydar Ağa), Rızâye (Kutbeddin) ve Sâkıbiye medreseleriyle bu süreç devam etmiştir. 19. yüzyıla gelindiğinde, dünya yeni bir dönemece girmiştir. Önce Avrupa'da daha sonra Osmanlı İmparatorluğunda yeni bir eğitim anlayışı hâkim olmuştur. Tanzimatla birlikte yenileşme hareketleri başlamış, mevcut eğitim kurumları hayatın dışına itilmiş, onların yerine eğitim hayatında siyasi ve sosyal hayatta modern öğrenci ve okullar yer almaya başlamıştır. Urfa tarihinin kırılma dönemlerinden biri Tanzimat'la başlayan yenileşme dönemidir. Bu durumun etkileri, 1869'dan itibaren, kentin siyasi, sosyal, iktisadi ve kültürel hayatında görülmeye başlanmıştır. 1869 tarihi, Urfa'nın kaderini değiştiren

tarihtir. Bu döneme kadar kentin omurgasını "ticaret güzergâhı olmak" oluşturmaktaydı. Kentteki hanların sayısı, bunun en güzel delilidir. Dönemin en belirgin özelliği, daha "az üreten", sadece tacirleri ağırlayan ve getirdiklerinden komisyon alan bir kent kültürünün hâkim olmasıdır. 1869'la ticari güzergâh Urfa'nın aleyhine değişmiştir. Kentin jeopolitik konumundaki değişiklik, şehri konuk ağırlama ve komisyonla yetinmeye sürüklemiştir. Urfa, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayan sürece ancak 1902'de Urfa İdadisi'yle katılabiliştir. İlkçağ ve Ortaçağ'da bilim dünyasına hocalık yapmış bir şehir, yaklaşık 100 sene geriden, Osmanlı bilim ve eğitim dünyasını takip etmeye başlamıştır. Halep salnamelerinden Urfa İdadisinin aktivitelerinden, hoca ve derslerinden bahsedilmektedir. Fakat söz konusu salnameler Urfa İdadisi'nin de ömrünün çok uzun olmadığını göstermektedir. Urfa 1902'deki çabaya benzer, bir çabayı 1946'da da yaşamıştır. 1946 tarihi, Urfa'nın tarihteki bilim ve eğitim sahasındaki zirve yıllarını, yakalama çabasıdır. Söz konusu iki tarih Urfa'nın eğitim tarihinde iki dönüm noktasıdır. Fakat bu dönemler, sürekliliği olmayan ve devamlılık arzetmeyen çabaların hâkim olduğu dönemlerdir. 1902 başlayan süreç devam ettirilememiştir. Tarih boyunca Urfa'daki her kurum bir öncekinden habersiz ve bağımsız bir ruh haliyle kurulmuş ve faaliyete başlatılmıştır. Bu anlamda, Urfa'daki kurumlarda bir devamlılıktan bahsetmek mümkün görünmemektedir. Hâlbuki birçok kez, kent zirveyi yakalamıştır. Fakat zirveye ulaşan her çabanın başlama noktası "sıfır" olmuştur. Kentin en büyük problemi de, geçmişle yaşamış olduğu kopukluluktur. Bu bağlamda Urfa'da, her çaba köksüzdür. Urfa'da birçok alanda olduğu gibi, eğitim alanında da birbirinden bağımsız, "sıfır" başlama noktalarından zirveye ulaşma çabası verme alışkanlığı hâkimdir. 1902 ve 1946 tarihleri bunun en güzel örneğidir.

1902'de Urfa İdadisi'nin Açılışı

1869'un kent üzerindeki en önemli etkisi, hiç şüphesiz ki eğitim alanında olmuştur. Bu dönemde Sultan Abdülhamid modern bir eğitim sistemi oluşturma çabasıyla, Urfa'da

nasibine düşeni almıştır. 1869'da kabul edilen, fakat Abdülhamid'in eğitim reformları için harekete geçtiği, fakat 10 yıl sonraya kadar uygulamaya konmayan, Maarif-i Umumiye Nizamnamesi, (Genel Eğitim Düzenlemesi) ilk, orta ve lise olmak üzere üçlü bir eğitim sistemini öngörmekteydi. Aslında 1869'dan önce de eğitim-öğretim hayatının düzenlenmesinde bazı adımlar atılmıştı. Modern okullarının ilk basamağı olarak kabul edilen Sıbyan mektepleri 1847'de açılmışlardı. Mekteplerin idaresi halk tarafından seçilen maarif meclislerince yapılmaktaydı. Osmanlı toplumunun hemen hemen her köy ve kasabasına yayılan ilkokul seviyesindeki sıbyan mekteplerine, beş-altı yaşlarındaki çocuklar kabul edilirdi. Muallimliklerini de belirli bir eğitim görmüş ve genellikle civardaki cami, mesjid imam ve müezzinleri veya biraz öğrenim görmüş, okuma-yazma öğrenmiş ve Kuran-ı Kerim ezberlemiş hanımlar yapardı. 1885 senesinde Urfa Kazası'nda 44 Sıbyan Mektebinde 756 çocuk okumaktaydı. İbtidai mektepleri başlangıçta, Sıbyan mektebini bitiren öğrencilerin gittiği dört yıllık eğitim kurumlarıydı. Sıbyan mekteplerini bitirenler, Rüştüye'ye imtihanla alınırdı. İbtidai mektepleri zamanla Sıbyan mekteplerini de içine alan ve her biri ikişer yıllık üç kademeye ayrılmıştır. Rüştüyelere gelince; bunlar yüksek ilköğretim kurumlarıydı. Sıbyan mektepleriyle birlikte Ocak 1847'den itibaren açılmışlardı. 1869 senesinde Saffet Paşa tarafından yayınlanan nizamname ile kızlara mahsus mekâtibi rüştüye de kurulmuştur. 1902 tarihinde Urfa rüştüye okuluna, iki yıl ilave edilerek beş seneye çıkarılmış ve idadiye yani liseye yükseltilmiştir. Böylece Urfa Lisesi 1902'de açılmış olur. Okulun müdürlüğüne ise 1896'dan ikinci Meşrutiyetin ilanına kadar Urfa'ya sürgüne gönderilmiş olan, İhsan Şerif Saru getirilir. Urfa İdadisinin açıldığı dönemde Urfa'da İbtidai adı verilen ilkokullar üç yıllık bir eğitim vermektedir. Rüştüye ise günümüzdeki ortaokula karşılık gelmekte olup, oda üç yıllık bir eğitimi kapsıyordu. İdadi denilen liselerde ise eğitim dört yıldır. Urfa bu dönemde çevresindeki okullarla yarış halindedir. Halep'te dört yıllık eğitim veren bir idadi vardı. Urfa idadisi ise iki yıllık bir eğitim vermektedir. Urfa'nın ilk lisesi şehrin en iyi

Urfa Lisesi'nin İlk Mezunları (1949)

yerinde geniş bahçeli bir binada törenle eğitime açılmıştır. Urfa Lisesi müdürlüğüne atanan İhsan Şerif Saru, güçlü bir kadro kurmak amacıyla, hem şehrin bilginleri hem de ihtisas sahibi subaylarla bir toplantı yapar. Böylece okulun eğitim kadrosu din bilginleriyle, ihtisas sahibi subaylardan oluşur. Lisede Arapça ve dinî bilimleri Abdurrahman Efendi verir. Farsça ve Ahlak dersini Şeyh Mustafa Safvet, Matematik dersini Şamlı Yüzbaşı Avni Bey, Coğrafya ve resim derslerini ressam teğmen Hasan Fehmi Efendi, güzel yazı dersine Hattat Ahmet Vefik Bey, hitabet ve inşa dersine Çatalcalı şair teğmen Memduh girer. Tarih, Fransızca, Sağlık bilgisi ve Ziraat derslerine ise okul müdürü İhsan Şerif girer. Bu okulla Urfa eğitiminde yeni bir ışık yakılmıştır. Bu nedenle, kent Halep'le yarışmaktadır. 125'i Müslüman öğrenci, 15'i gayri Müslim öğrenci olmak üzere, toplam 140 öğrencisiyle kısa sürede Halep Lisesiyle boy ölçüşecek düzeye gelir. Urfa liseyle de yetinmez hicri 1327 miladi 1908 tarihinde İnas mektebi adıyla bir kız okulu eğitime açılır. Bu okulun bayan öğretmeni Hatice hanımdır. Okulun 48 öğrencisi vardır. Urfa'da eğitim faaliyeti veren okullarından biri de, Darülmualim ve muallimat mektepleridir. Yine 1869 senesinde yayınlanan nizamnameye binaen, Urfa'da öğretmen eksikliğine bir çözüm

olarak önce 1916 senesinde darülmualimin ve 1917 senesinde de bir darülmualimat mektebi açılması kararlaştırılmıştır. Urfa'da önemli eğitim kurumlarından biri de, sanayi mektebidir. 1905'de Urfa'da açılacak bu sanayi mektebi için, Dersaadet Sanayi Mektebi'nden iki usta istenmiştir. Sanayi mektebi bu dönemde bir komisyon marifetiyle yönetilmektedir. Tüm bu çabalar, Osmanlı eğitim sisteminin modernleştirilmesi amacıyla, 1867'de Fransız Eğitim Bakanı Victor Dury'e hazırlatılan projeye dayanmaktadır. Bu projenin amacı, her din ve kökenden gelen öğrencilere, eğitim ve öğretim vermek için ortaöğretim kurumlarının açılması; fen bilimleri, tarih, hukuk ağırlıklı derslerin okutulacağı bir üniversitenin kurulması; genel kitaplıkların açılmasını hedeflemektedir. 1 Eylül 1868'de Galatasaray Sultanisi bu çabanın bir ürünü olduğu gibi; 19. yüzyıldan itibaren Urfa'da açılan okullar da bu amaca dönüktür. Urfa, 1902'de açılan Urfa Lisesiyle kentteki resmi en yüksek dereceli okula kavuşmuştur. Sürgündeki bir ittihatçının çabaları, okulu zirveye taşımaya yetmemiştir. Çünkü Urfa Lisesinden mezun olan öğrenciler, imkânsızlıklar sonucunda, İstanbul'da yüksek tahsile gidememişlerdir. Bu nedenle Urfa 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda başlayan

eğitim hamlesini ancak 1902'de açılan İdadıyla katılabilmiş fakat süreci sürdürememiştir. 1946'da tekrar başlama noktası "sıfır" olan yeni bir başlangıç yapılmış ve Urfa Lisesi açılmıştır.

Urfa'nın Kayıp Yılları

1869, 1902 ve 1946 yılları arası, Urfa için, kayıp yıllardır. Kent, 1869-1902 oluşan yeni eğitim anlayışına intibak edememiştir. 1902'de açılan Urfa İdadisi (lisesini) ise devamlılık arz etmemiştir. İdadiyi bitiren öğrenciler Urfa'da kalmaya mahkûm edilmişlerdir. Bu dönemde, yüksek tahsil yapılamadığından, ne Urfa'dan bürokrat yetişebilmiş ne de ülkeye ve kente yön verebilmiş aydın bir zümre yetişebilmiştir. Bu süreç 1946'da Urfa Lisesi açılana kadar devam etmiştir. Bu dönemde, ancak küçük bir azınlık Urfa dışına çıkarak eğitim alabilmiştir. Bu dönemde Urfa'da eğitim-öğretim, sadece kent ve taşra soylularınca (patrisyenler) sürdürebilmiştir. Bunların gözde kent ve okulları ise İstanbul Haydarpaşa Lisesi, Konya Lisesi, Adana Lisesi ve 1933'de açılan Antep Lisesi olmuştur. 19. yüzyıldan itibaren başlayan ve 1955/1960'lı yıllara kadar devam eden, kentteki kısır döngünün sebebi de, söz konusu kayıp yıllardır. Bu dönemde kentte küçük bir seçkin grup oluşmuş ise de, toplumsal aydınlanma gerçekleşmemiştir. Şehrin kaderini ise, 1960/70'li yıllara kadar söz konusu seçkin, entelektüel sınıfın elinde şekillenmiştir. Aslında toplumsal kalkınma niceliğın (sayısal) ihmal edilmemesiyle sağlanır. Nitelik, yani kalite genelden ziyade sayısal olarak sınırlı, özel bir kesimin ya da yetenekli bir zümrenin gerekli eğitim koşullarına tabi tutulmasıyla elde edilebilir. Doğal şartlarda ortaya çıkmış olan yetenekli zümre; kentin aydın, seçkin kitesidir. Bu zümre toplumsal ve kültürel değerlerin, toplum geneline yayılımını da sağlar. Söz konusu zümre, bu sosyal dolaşımın en temel dinamiğidir. Bu tür bir zümreye, her zaman ihtiyaç olmakla birlikte, toplumsal bunalımın baş gösterdiği, siyasal ve toplumsal değişim ve yenileşmenin yaşandığı dönemlerde, çok daha fazla ihtiyaç vardır. Urfa kayıp yıllarında yani 19. yüzyıldaki siyasal, sosyal ve ekonomik gelişim ve değişimler ile 20. yüzyılın başındaki rejim değişiklikleriyle oluşan, değişim ve gelişmeleri okuyabilecek aydın bir zümrenin eksikliğini yaşamıştır. Urfa

İdadisi, 1902'den sonra, çok kısa bir süre eğitim-öğretim hayatına atılmasıyla, nicelik açısından kentin eğitim hayatına katkı sağlamıştır. Fakat İstanbul'da yüksek tahsile gidilememiş olması, kente yön verecek bir aydın zümreden mahrum kalmasına, aynı zamanda Urfa'nın devlet bürokrasisinde temsil edilmemesine neden olmuştur. Bu nedenle 1902'de açılan Urfa İdadisi kentte bir aydın zümre oluşturamamıştır. Bu zümre ancak 1946'da açılan Urfa lisesiyle gerçekleşebilmiştir. 1946'da açılan Urfa lisesini bitirip yüksek tahsil yapabilen gençler, 1970'lerden itibaren kentin sosyal ve ekonomik hayatında; 1980'lerden sonra da, siyasal hayatında kendilerini hissettirmeye başlamışlardır. Sonuç olarak, tarih boyunca Urfalılar birbirinden bağımsız gibi görünen, fakat aynı amaç ve yolu izleyen birçok çaba sarfetmişlerdir. Fransız şair Francis Ponge "kentlerin yaşayıp öldüklerini, her yeni kentin gövdesinin, kendinden önceki ölü kentin dağılmış iskeleti üzerinde kurulmuş olduğunu" belirtir. Hâlbuki Urfa'daki her aktivite bağımsız görünmeyi arzular. Urfalı her aktivist de, başlangıç noktası olarak "sıfır" noktasını benimser. Zaman zaman amaç ve araç yer değiştirirse dahi, zahiren gaye zirveye çıkmaktır. Bu nedenle 1946'da Urfa Lisesi meş'alesini yakanlar 1902'den habersizdir. Urfalılar 1946'da başlangıç noktası sıfır kabul ettikleri, zirveye ulaşma mücadelesini başlatmışlardır. 1943'lü 44'lü yıllarda Urfa Lisesi için çakılan kıvılcım, 1970'lerde tarihi Harran Üniversitesini ihya girişimiyle devam etmiştir. 1902'de İhsan Şerif Saru'nun Urfa İdadisi için verdiği çabayı; Urfa Lisesi mezunları Harran Üniversitesi'nin açılması için vermişlerdir. Darısı Urfa Akademisinin yerine, Urfa Üniversitesi'nin kurulmasına....

KEMANCI MAME

M. Emin ERGİN

Emekli Kütüphane Müdürü

Suluboya Resimler:

Abdurrahman Birden

Benim yaştakiler ve benden yaşça büyük olanlar, çok renkli bir fiziki görünümü olan Mame'yi iyi hatırlarlar. 50 yaşında ve daha küçük olanlar Urfa'nın bu mahalli sazencisi olan keman sanatçısını hatırlayamaz.

Evet o, "Mame". Tanıyanların yüzünde oluşan tebessümü görür gibiyim. Eskilerin değimiyle "Nev'i şahsına münhasır" merhumu tanıyanlar veya hatırlayanlar tebessüm etmeden geçemezdi. Ben onun arabasına âşıktım. Keşke benim de böyle bir arabam olsaydı ve dükkânımızda yapabilseydim diye heveslenirdim. Arabayı yapsam sıpayı nasıl bulurum, bulsam nerede beslerim diye düşünür, sonunda da hayalden vazgeçerdim.

Yaklaşık bir metre kare ebadında (belki daha küçük) kağıt tekerleği cinsinden ufak tekerlekleri olan ve arabayı çeken, sahibinden daha vurgun fakat o derece güzel gözleri olan, henüz ana tüyleri dökülmemiş, yaşını doldurmadığı belli olan zarif, nahif, narin bir sıpa.

Çocuklarla birlikte ben de merhumun etrafına toplanır arabasını ve arabanın içinde "ekmek kapım" dediği enstrümanı olan keman kutusunu hayranlıkla izlerdik.

İki bacağı olmayan, yürümekten yoksun, başında kasketi, yüz hatlarıyla merhum Mehmet Ataç'a benzeyen 40-45 yaşlarında birisiydi. "Mame" kimdi, neydi, kemani nasıl öğrenmişti, bilen yoktu.

Bunlar hep aklıma takılan sorulardı. Tek bildiğim şey isminin Mahmut olduğu ve kendisine bu yüzden "Mame" denildiği idi. Bir de unvanı vardı "topal".

İlginç kişiliği, yaşama tarzı, o günlerin haber, magazin, mizah konularının tümüne malzeme olacak kadar renkli bir özelliğe sahipti. Şanssız birisiydi ki 50-60 yıl önce dünyaya gelmişti.

Bugün yaşıyor olsaydı ulusal televizyon kanalları Mame'ye bir akülü özürlü arabası alma kampanyası başlatır, uzun süre programlarına, haberlerine malzeme yaparlardı. Sosyal, siyasal ve kültürel açıdan Mame üzerinden çok sayıda program yaparlar, kanallar arası rekabet oluşurdu.

Müzisyen yönü, yoksul edebiyatı, yaşama mücadelesi veren engellinin başarısı, ünlü türkücünün hemşehrisi, saz sanatçısı v.s.

Evet. "Topal Mame" kendi dizayn ettiği özel arabasıyla parke döşeli yollardan, sıpanın ağır adımlarla yürüyerek çektiği arabasını, düğün evinin önüne kadar götürürdü. Düğün evinin önünde ev sahibine yakın birisi kendisini kucaklar ve düğün evinde oturtulacağı yere kadar taşırdı.

Düğünlerde Cırce ve Boğos'un gitmediği veya düğün sahibinin kör çalgıcı bulamadığı zamanlarda "Mame" can simidi gibiydi. Ambulans gibi yetiştirirdi.

Benim bildiğim ve benden büyüklerin de anlattığına göre Mame'nin kendi arabasını dizayn etme yeteneğinin yanında ayrıca bir yönü ise aklına gelen yedi heceli manileri türkü formunda okuyarak muhatabına mesaj vermesiydi. Oyuna isteyerek kalkıp da oynamasını bilmeyene:

*Mavı(1) toka takarsın
Çok canları yakarsın
Eliy(2) kolıyı(3) oynat
Mal kimin(4) ne bakarsın*

*Ay doğar kapı kimin
Yıldızlar kapı kimin
Ne karşımda durisan(5)
Kazmanın sapı kimin*

Herkesin durumuna uygun aşağıdaki gibi maniler söylerdi:

*Rehen(6) ektim duvara
Kimsem yok ki suvara
Eskiden turp kimindi(7)
Şimdi döndi(8) hiyara*

*Uzunsan sırih kimin
Ekşisen(9) koruh(10) kimin
Ne karşımda durisan
Yolunmuş Tavuğ kimin*

Dipnotlar

1. Mavı: "mavi"
2. Eliy: "elini"
3. Koliyi: "kolunu"
4. Kimin: "gibi".
5. Durisan: "duruyorsun".
6. Rehen: "fesleğen".
7. Kimindi: "gibiydin".
8. Döndi: "döndün".
9. Ekşisen: "ekşisin"
10. Koruh: "koru"

Mustafa Şahin, Ahmet Karaoğlan, Kadir Sema ve Arkadaşlarının Ses Kaydı (1960 Yıllar)

YASIN'IN KAHVESİ ve URFA MAHALLE BANTLARI

Abuzer AKBIYIK

smmm

Halk Kültürü Araştırmacısı

Urfa'da çok köklü bir müzik geleneği vardır. Yıllardan beri "Sıra Gecesi", "Asbap Gecesi", "Dağ Yatıları" gibi ortamlarda kurulan müzik meclislerinde Urfa'nın meşhur okuyucuları müzik icra ederler. 1950'lerden sonra teyp cihazının Urfa'ya gelmesiyle bu ortamlarda icra edilen müzikler meraklıları tarafından bantlara kaydedilmeye başlanmıştır. Bu şekilde kaydedilmiş binlerce bant vardır. Bugün hayatta olmayan birçok müzik ustasının seslerinin olduğu bu bantlar, Urfa müzik tarihi açısından çok önemlidir. Günümüzde meraklıların özel arşivinde olan bu bantlar, yarın kaybolmaya, bozulmaya mahkûmdur. Bu nedenle bu bantların birer kopyasının alınması, arşivlenmesi, bizden sonraki nesillere

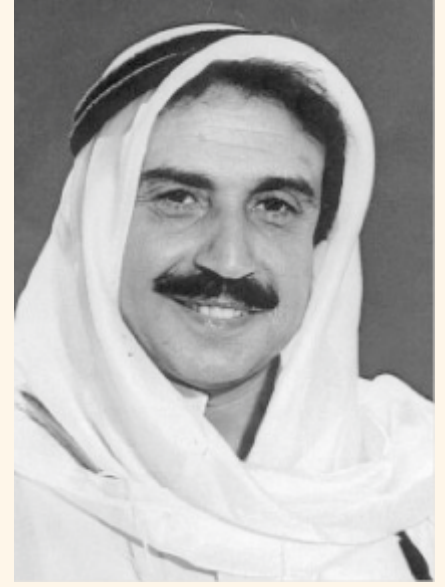
birakacağımız en önemli eserler olacaktır. Bu konuyu üniversitemizin Müzik bölümü, Kültür Bakanlığı THM Korosu, Müzik lisesi ve kültürle ilgilenen bütün kurumların dikkatine sunarız. Eskiden müziğe meraklı olan bazı kişiler, müzisyenleri çağırır, onları ağırlar ve icra edilen müzik faslına banda kaydederdi. Bu şekilde kaydettiği bandın kopyasını da çeşitli nedenlerle başkalarına vermezdi. Bunun nedenleri; ya bant yaptırmanın, "bende olsun başkalarında olmasın" düşüncesinden kaynaklıydı veya bantta müzik icra edenler, "bu bandın kopyasını başkasına verilmeyecek" şartı ile bant yapmalarından kaynaklanmaktaydı. Böylece bant yaptırın kişi de bu bantın kopyasını başkalarına

Tenekeci Mahmut Güzelgöz (1919-1988)

Kadir Sema (1941-1977)

Seyfettin Sucu (1942-1987)

vermemek üzere yemin ederek bandı doldurturdu. Yemin ederek doldurduğu müzik bandının kopyasını da kimseye vermezdi. Bu tür kopyası başkalarına verilmemek üzere yemin edilerek yaptırılan bantlara Urfa'da "Yeminli Bant" denmektedir.

Cumhuriyetin il yıllarında halkın tek eğlencesi ve merakı radyo idi. O yıllarda "Vahabın Kahvesi"nde bir radyo bulunurdu. Halk müzik dinlemek veya haberleri (ajans) dinlemek için bu kahveye giderdi. 2. Dünya Savaşı'nın (1939-1945) en heyecanlı haberleri de burada dinlenirdi. 1950'den sonra Urfa'ya teyp gelince zenginler başta olmak üzere; Yasin, Köroğlu, Ceylan, Asfalt, Dostlar, Filiz, Mehtap, Dörtüol, Çardaklı kahvehanesi, Gümrük Hanı, Aynzelha, Göl ve Emirgan Çay Bahçeleri gibi mekânlarda kasnak teypler yerini almaya başladı. Müzik meraklıları buraya gidip evlerde doldurulan ve Urfa'nın meşhur ustalarının bantlarını dinler ve yorumunu yaparlardı. Urfa'da eskiden söyleyenlerin büyük bir kısmı hafız, hoca ve mevlüthan idi. Hacı Nuri Hafız, Hamit Hafız, Ahmet hafız, Halil Hafız, Cülhe Hafız, Dellek Mahmut Hafız, Şevki Hafız, Cevher Hoca bunlardan birkaçıdır. Yine Mukim Tahir, Tenekeci Mahmut, Bekçi Bakır, Kazancı Bedih gibi müzik ustaları da mevlüthanlık yapmışlardır. Müzik meşk meclislerine katılan bazı hafız, hoca ve mevlüthanlar seslerinin uygunsuz yerlerde (genelev gibi) çalınabileceği endişesiyle seslerinin banda çekilmesini pek istemezlerdi. Ancak çok güvendikleri kişi olduğunda bant

kaydına müsaade ederlerdi. Bu nedenle birçok usta, müzik icra etmek üzere çok iyi tanımadıkları bir eve gittiklerinde, evin içini, pencerelerini, gizli mikrofon var mı diye kontrol ederdi. (Damdan mikrofon sallayarak veya çiçeklerin içine mikrofon gizleyerek kaydedilen bantlar olduğunu duymuşuz) Okuyucular, seslerinin kaydına izin verdikleri kişiye, bandın kopyasını başka kişilere vermeyeceğine dair yemin ettirirlerdi. Bu şekilde kaydedilen bantlara "Yeminli bant" denirdi. Yeminli bandın kopyası verilmediği için doğal olarak tek nüsha bant bir tek kaydeden kişide bulunurdu. Bandın kaydı tek kişide olduğu için Yeminli bantlar çok kıymetli idi. Bant meraklıları o bandın bir kopyasını almak için çeşitli yolları denerlerse de çoğu kez başarılı olamazlardı. İzinsiz olarak kopya alınması nedeniyle geçmişte birçok olay da olmuştur. Bu bantların kopyası, bantta okuyanların rızasının alınması veya yemin edenin ölümünden sonra ancak elde edilebilmiştir.

1960'lı yıllarda nargilesi ve bantlarıyla Urfa'nın Harrankapı Mahallesi'ndeki "Yasin'in Kahvesi" çok meşhurdu. Kahveci Yasin (Erdihan), kendisine özel doldurduğu bantları kahvesinde çalardı. Meraklılar da oraya gider, nargilesini fokurdattır, kahvesini içer bir taraftan da meşhur kişilerin bantlarını dinlerdi. Böylece günün yorgunluğunu atar, hoşça vakit geçirdi. Müziğe meraklı olanlar bu kahvehanenin müdavimleri idi. Hal böyle olunca meşhur seslerin olduğu bantlar da

kahveci Yasin'in bir yerde ekmek kapısıydı. Kahveci Yasin bu nedenle de bantlarının kopyasını kimseye vermezdi.

Şark Bülbülü diye anılan Seyfettin Sucu ilk meşhur olduğu yıllarda Kahveci Yasin'e "Kara Üzüm Habbesi" adıyla bir bant yapmıştı. Meraklılar bu bandın kopyasını almak için yıllarca gayret sarf ettiler. (Hatta kahvenin bitişiğindeki evin damına mikrofon koyup bandın kopyasını çekmeye çalışanların olduğu söylenir.)

İlkokula gittiğim 1964-65 yıllarında iki yıl kadar Yasin'in Kahvesi'nin bitişiğindeki evde oturduk. Yazın damda yatarken o meşhur bantları dinleyerek uyurduk. (Bugünkü müzik merakımız, belki de, o günlerde damda yatarken yıldızları sayarken dinlediğimiz, Urfa ezgilerinin şuur altımızda yer etmiş olmasına bağlıdır kim bilir...) Yıllar sonra ben de bant meraklısıydım ve Kahveci Yasin'in bantlarının şöhretini duymuştum fakat elde edilmesi mümkün olmadığı için üzerinde pek durmuyordum. Vakti saati gelince elbet elimize geçer diyordum. Nihayet öyle de oldu.

Kahveci Yasin rahmete kavuşunca bantlarının büyük bölümü kardeşi Kadir Erdihan'a geçmiş. Kardeşi ile de -o zaman- çok samimiyetimiz olmasa da onu mahalleden tanırdım ve bir merhabamız vardı. 1986 yılının bir Ramazan gecesini. Birkaç arkadaş Osman Güzelgöz'ün (Urfalı Ünlü müzik Ustası Tenekeci Mahmut'un oğlu) Stad Apartmanı'ndaki bürosuna uğradık. Gecenin ilerleyen saatine kadar sohbet ettik. Arkadaşım Osman Bey bürosunun altındaki Teksas Kahvesi'nin önünde iyi ciğer yapan bir yer olduğunu söyledi ve bizi oraya davet etti. Sekiz on arkadaş oraya gittik. Ciğer pişirilen yer biraz karanlıktı, biraz da kebabın dumanı vardı bu nedenle ben ciğeri pişireni göremiyordum ama o ocakta olan bizleri tanımış. Merhabalaştıktan sonra "Abuzer bey, kardeşim Yasin'in bantları bende kopyasını istemez misin?" diye seslendi. Dikkatli baktım, ciğeri pişiren Kahveci Yasin'in kardeşi Kadir'di. Kulaklarıma inanmadım, yıllardır kopyasını almak isteyip de alamadığım bantları "ister misiniz?" diye bana soruyordu. "Bu güne kadar abiniz kimseye vermediği için, isteme cesaretini kendimde

bulamadım ama siz verirseniz tabi ki severek alırım dedim" Ciğerleri yerken gerçekten kopyasını vermek için mi söyledi, yoksa bantlara merakımı bildiği için şaka mı yapıyor, bizimle kafa mı buluyor diye içimden geçirdim. Aradan birkaç gün geçti ben işlere düşüp konuyu unutmuştum. Büroya bir genç geldi, elinde bir kutu içinde 20-30 adet bant. "Bunları babam gönderdi beğendiklerinin kopyasını alsın dedi." Baktım hemen çoğu Kahveci Yasin'in meşhur bantları. Bazı eşyalar başkaları için bir değer ifade etmese de meraklıları için çok değerlidir. Ben de bant marklısı olduğum için bu bantlar benim için çok değerli idi. Bu nedenle bantları görünce çocuklar gibi sevindim. Sonra ben de ona, kopyasını alması için birkaç bant gönderdim. Böylece yıllarca kimseye kopyası verilmeyen bantlar arşivimize girmiş oldu.

Daha sonra birçok kişiye de verilmiş olacak ki Rahmetli Seyfettin Sucu'nun en meşhur bandı olan "Kara üzüm habbesi" bandı mahalli kasetçiler tarafından satılmaya başlandı, meraklıları da bu bantları rahatça bulmaya başladı. (Değerli Dostum Kadir Erdihan şu anda İzmir'de kalıyor. Ciğerci dükkânının duvarlarını Urfalı müzik ustalarının resmi ile süslemiş.)

Urfa müzik ve tasavvuf meclislerinde doldurulmuş yüzlerce sesli ve görüntülü bant var. Meraklıları kendi imkânlarıyla muhafaza etmeye çalışıyor. Müzik ustalarının yüzlerce gazel, hoyrat, türkü, şarkı ve ilahi okuduğu bu bantlar, Urfa'nın müzik hafızasıdır. Bu hafızanın, muhafazası gereklidir. Bu ses ve videobantlarının bir merkezde toplanması, arşivlenerek korunması ve Internet üzerinden araştırmacıların, sanatçıların ve müzik meraklılarının istifadesine sunulması gerekir. Müzik kültürümüzün korunması ve yaşatılarak bizden sonraki nesillere aktarılması için bu çalışma çok önemlidir. Ayrıca birçok sanatçıya evsahipliği yapmış "Yasin'in Kahvesi'nin bir "Urfa Müzik Müzesi" haline getirilmesi, resimlerin, bantların, teyplerin, müzik aletlerinin burada sergilenmesi, çeşitli etkinlikler yapılarak bu kahvenin sanatçıların bir araya geldiği, geleneksel müziğin icra edildiği, dinlendiği bir yer haline getirilmesi çok yerinde olacaktır.

19. Yüzyıl Sonlarında Urfa

HAÇLILAR, URFA VE KUDÜS

Mehmet KURTOĞLU
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Kültür ve Tescil Dairesi
Yayınlar Müdürü

"Şehirler de vatan gibi sahipleri olursa ayakta kalır"

M.Çetin Baydar

Haçlı seferlerinin bütün şiddetiyle devam ettiği dönemlerde, batının doğuda ele geçirip hüküm sürmek istediği üç şehir vardır. Birincisi, semavi dinlerin ortak kutsalı sayılan ve birçok peygamberin yolunun kesiştiği şehir Kudüs, ikincisi Hz. İbrahim ile özdeşleşmiş ve İsa tarafından kutsanmış Urfa, üçüncüsü de ilk kilisenin inşa edildiği Antakya'dır... Yüzlerce yıl süren Haçlı seferlerinin sonucunda bu üç şehirde Haçlı Kontluğu (devleti) kurulmuştur. Bugün dahi bu üç şehrin konumu ve refleksi dini/siyasi ve kültürel anlamda önemlidir... Bu şehirler içinde birbirine en çok benzeyen ve kader noktasında yolları kesişen iki şehir hiç şüphesiz Urfa ve Kudüs'tür... "Kudüs ilk kez Kral Davut (MÖ1012-972) zamanında İbrani monarşisinin başkenti olarak önem kazandı. Antakya'nın topografik avantajları ile stratejik önemine sahip değildi, fakat bunlar Museviliğin, Hıristiyanlığın ve İslam'ın tarihlerindeki merkezi konumu nedeniyle fazlasıyla telafi edilmekteydi. Yahudiler için

burası Tapınağın yeri ve 'Vaat Edilmiş Topraklar'ın merkeziydi. Hıristiyanlar için burası İsa'nın çarmıha gerilme ve yeniden canlanmasının yeri olup bunların hatıraları Kutsal Mezar Kilisesi'nde anılmaktaydı Müslümanlar için burası Miraç, yani peygamberin gece yürüyüşü ve cennete çıktığı yerin sahnesiydi ki bu olay eski Süleyman tapınağı bölgesindeki muhteşem Mescidülsahra ile temsil edilmekteydi. Kudüs 638'de (yine Ömer'in halifeliği sırasında) Araplar tarafından ele geçirilmesinden, birinci Haçlı seferlerine kadar Müslüman yönetim altındaydı ve İslamiyet'in üçüncü kutsal kenti olarak bir hac mahalliydi"(1)

Haçlıların "Doğuya Yürüyüş" adı verdikleri seferleri, "Kurulmuş olan Haçlı devletleri nihayet kuzeyden güneye kesintisiz Antakya ve Kudüs arasında 560 km bulunmaktaydı. Bu arazinin en geniş olduğu yer, denizle arasında 250 km olan Urfa'nın bulunduğu kuzeydeki kısımdı."(2) Bugün Filistin şehirlerinden biri

19. Yüzyıl Sonlarında Haleplibahçe ve Hıdır İlyas Klisesi

olan El Halil, ismini Hz. İbrahim'den alır... Hz. İbrahim, El Halil'e Urfa'dan gitmiştir... İsa'nın bedeni Kudüs'te Zeytindağı'nda göğe çekilmiş, yüzünü sürdüğü mendil Urfa'yı kutsamıştır... Yüzlerce yıl Urfalı Hıristiyanlar bu mendilin şehri koruduğuna inanmışlardır... Haçlılar önce Urfa'da devlet kurduktan sonra ancak Kudüs'e ulaşabilmişlerdir... Urfa'ya hâkim olan Kudüs'e de hâkim olmuştur... Tarih boyunca krallar, azizler, sultanlar ve peygamberlerin mücadele ve hicret halinde gelip geçtiği bu topraklar, bu gün bile dünya hâkimiyetini ele geçirmenin anahtarı olarak görülmektedir. Zira Filistin'de barış oldu mu dünyada barış sağlanmakta, Filistin'de (Kudüs'de) savaş oldu mu bütün dünya bundan payını almaktadır. 400 yıl Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altında kalan bu topraklar, İmparatorluğun yıkıldığı sıralarda emperyalist güçlerin cirit attığı türlü entrikaların yer aldığı bir arena olmuştur. O günleri Zeytin Dağı kitabında anlatan Falih Rıfkı Atay şöyle der: "Kudüs kelimesi Hıristiyanlığı hatıra getirir. Fakat Kudüs'te, Filistin'de Hıristiyanlık diye bir mesele yoktur. Kudüs'ün Hıristiyanlığı, Ortodoks Petersburg, Protestan Berlin, Dinsiz Paris, Katolik Roma ve Anglikan Londra'nın politika meselesidir" devamla buranın meselesinin Yahudi-Arap meselesi olduğunun üzerinde durur.

Birinci Haçlı Seferleri sonucunda Buadouin, Urfa'yı Ermeni yönetici Toros'tan alarak 1098 yılında bağımsız bir ülke haline getirmiş ve Urfa Haçlı Kontluğunu kurmuştur. Bu sırada Kudüs'te "Kutsal Mezar Savunucusu" unvanıyla hüküm süren Godefroi de Bouillon'un vefatı üzerine Urfa hükümdarı Buadouin Kudüs'e kral seçilmiş. Urfa'yı 250 tapınak şövalyesiyle ele geçiren Haçlılar,

Halil-ür Rahman Kasabasının (El-Halil) 19. Yüzyıla Ait Bir Gravürü

toplam 48 yıl burada hüküm sürmüşlerdir. Tapınak Şövalyeleri "1119 da kutsal toprakları ziyaret eden hacıları korumak için Hugue de Payens ve arkadaşı Godefroi de Saint Omer tarafından kurulmuştu. Mescid-i Aksa Cami, Kudüs kralı tarafından kendilerine ikamet etmek üzere verildi. Bu nedenle (Temple: Tapınak) Templier ismini aldılar. Tarikat 1128 yılından itibaren özellikle Kudüs haçlı Krallığının saflarında Müslümanlara karşı savaşlarda boy göstermeye başladılar."(3) Haçlı seferleri süresince aşiret ve krallıklar arasında her türlü entrika ve ihanetler sürmüş, bazen din kardeşliği siyasi hırslara kurban olmuş, ülkeler ve şehirler sık sık el değiştirmiştir... "1144'te Urfa'nın Zengi'nin eline geçmesi ve İkinci Haçlı Seferi'nin 1148'de Şam'ı almayı başaramaması Frankların Drang nach Osten (Doğuya Yürüyüş) arzularına bir son vermiştir. Bundan sonra gelen Haçlılar ilk gelenlerden özde çok farklıydılar. Temel hedefleri yitirdikleri toprakları geri almak veya kalanları bölgedeki büyük İslam gücüne karşı korumak"(4) olmuştur. Özellikle batı feodallerinden olan Haçlı Kontlarının Urfa'ya hâkim olduklarında buradaki feodal düzenle uyumlu çalışmaları oldukça ilginçtir. "Tarımsal sistemi esas olarak önceki Müslüman toprak sahipleri zamanında olduğu gibi kalmakla birlikte, Frank lordları daha önce mevcut olmayan bir feodal ağla birbiriyle bağlıydılar. Frank yönetimi kölelikten pek farklı olmayan köylü statüsünde büyük bir değişikliğe yol açmadı. Müslüman bir efendiden frank bir efendiye geçişin en bariz işareti eskiden sadece Hıristiyanların tabi olduğu kelle vergisinin şimdi Müslümanlara da konulmasıydı."(5) Hatta Haçlıların hâkim olduğu süre zarfında

19. Yüzyıl Sonlarında Urfa Kalesinden Şehre Bakış

bunlarla yapılan evlilikler yeni bir kuşak oluşmuştur. Haçlılarla ilişkiler gelişmiş, "Özellikle alt kademede Haçlılar arasında yerlilerle yapılan evlilikler artmıştır. Bizzat I. Baudouin ve II. Baudouin bu konuda astlarına örnek olmuşlardır. Evlilikler neticesinde Ortadoğu'daki Haçlıların ikinci neslini Haçlıyerli Hıristiyan birleşmesinden doğan melezler oluşturmuştur"(6) Yine Haçlı seferlerinin ilk başındaki düşmanlık hislerinin, kültürel yabancılıkların yavaş yavaş değiştiği ve tarafların birbirini anlamaya başladıklarını kaynaklardan öğrenmekteyiz(7) Ayrıca her iki tarafın süvari savaşçılarının aristokrasiden gelmeleri dolayısıyla buradaki Ermeni sosyal sistemi, batı feodalizmi içinde asimile olmuştur.(8) Bugün Urfa'daki güçlü feodal yapının batı feodal sistemiyle benzemesinin arkasında belki de geçmişteki bu iç içe geçmişlik vardır...

"Urfa'nın Zengi tarafından fethiyle birlikte, bölgede Haçlılar tarafından kurulan ilk devlet Urfa Haçlı Kontluğu tarihe karışmış oldu. II. Joselin, kontluğun kalan topraklarında faaliyetlerini sürdürdü. Zengi'nin ölümünün ardından Urfa'yı geri almak teşebbüsünde bulundu ise de başarılı olamadı. Nihayetinde

1150 yılında Türkmenler tarafından yakalanarak Nureddin Mahmut'a teslim edildi ve 1159'da Halep'te esarete öldü. Urfa Haçlı kontluğunun Türkler tarafından fethedilmeden kalan arazilerini Bizans İmparatoru Manuel'e satan eşi Kontes Beatrice daha sonra oğlu III. Joselin ve kızı Anges ile birlikte Kudüs'e yerleşti. Bunlar ileride Kudüs Krallığının yıkılmasında meşum roller üstleneceklerdi."(9) Urfa Haçlı Kontluğu döneminde, Joselin önemli bir isimdir. Müslümanlar arasında ünü oldukça yaygın olan bu şövalye hakkında İbnu'l Esir şöyle yazmaktadır: "Joselin Haçlıların karşı konulmaz bir şövalyesi, ileri görüşlü ve cesur bir şahıstı. Joselin'in esir alınması büyük zaferlerden biriydi, çünkü o azılı bir şeytan olup Müslümanlara karşı çok şiddetli ve katı kalpliydi. Onun esir düşmesi bütün Hıristiyanlar için büyük bir felaket oldu."(10)

Joselin hakkında Ebu Şame de şunları yazar: "Joselin'in esir alınması Müslümanların büyük bir fethiydi. O, Frenk şeytanlarının en azılı olanlarından biriydi. Müslümanlara karşı büyük düşmanlık içindeydi. Sözüne ve yapılan anlaşmalara ihanet ederdi."(11)

Dönemin şairlerinden Usame ise onun esir alınışı üzerine yazdığı şiirde:

"Biz Joselin'i de yenilgiye uğratıp esir aldık

Kendisi daha önce hiçbir felaketten korkacak adam değildi

Keskin uçlu kılıçları biz bir bedel karşılığı satıyoruz zannetti

Böyle düşünen nice tecrübesiz kişi helak oldu gitti

Onun ülkesini ve saltanatını yıkıp geçtik

Bırakmadık geriye yağmalanacak ne bir malı ne de bir toprağını"(12)

Urfa'yı ilkin fetheden İmameddin Zengi'den sonra şehir tekrar haçlıların eline geçer. Daha sonra oğul Nureddin Mahmut Zengi Urfa'yı fetheder. Bu fetihle ilgili olarak Usame b. Munkız şöyle der: "İmameddin Zengi'nin öldürülmesi üzerine Tell Başır ve civarını elinde bulunduran, daha önce de Urfa kontu olan Joselin'in Urfa halkı ve şehirdeki Ermenilerle anlaşarak Urfa'daki Müslümanlara karşı isyana teşvik etme konusunda yerli halkla anlaşarak Urfa'yı zapt etmesidir. Bu durumu haber alan Nureddin Mahmut Zengi derhal Urfa üzerine harekete geçmiştir. Nureddin Mahmut zenginini gelişini haber alan Joselin kaçmıştır. Zengi şehri tekrar geri olarak babasının emaneti olan Urfa'ya hâkim olmuştur. Usame Urfa'da yaşanan ihaneti de dile getirerek şu mısraları kaleme almıştır:

"Düşmanlarımız Urfa'nın mahrem yerlerine dokunduğunda fethettik

İhanet de oranın yönetimini onlara kolaylaştırmıştı

Deyr Yakub (Nemrud'un Tahtı) Harabesi

Şövalyelerin boyunlarını kılıçlarımızın kını yaptık

Bakire fettan güzelleri de gönlümüzü çaldılar"(13)

Urfa'nın Haçlılar ve Zengiler arasında el değiştirdiği bir sırada, şair Usame'nin şiirinde belirttiği gibi "Bakire fettan güzeller" yalnız şairlerin şiirine ilham olmamış, Atabeg Zengi'nin naibi Zeyneddin Ali'nin de gönlünü çalmışlardır. Atabeg Zengi tarafında Urfa fethedildiğinde, şehrin çok güzel olduğunu gören Zengi, talana izin vermemiş ve böylesine güzel bir şehir talan edilemez demiştir. Talanla elde edilen malların, köle ve cariyelerin serbest bırakılmasını emretmiştir. Daha önce naibi Zeyneddin Ali de ele geçirdiği cariyeyi, gönlünü kaptırdığı halde Atabeg Zengin bu emri doğrultusunda serbest bırakmak mecburiyetinde kalmış. Zira Atabeg Zengi korkulan bir hükümdar imiş... Daha sonra Joselin'in Urfa'yı tekrar ele geçirmesinden sonra bu defa Nureddin Zengi şehri fethetmiş ve bu fetih dolayısıyla Zeyneddin Ali'ye hediyeler ve bir de cariyeye göndermiş. Zeyneddin Ali bu Cariye'nin odasına girmiş ve daha sonra gusletmiş bir vaziyette çıkmış... Sonra yanındakilere "Bugün başıma ne geldi biliyor musunuz diye sormuş. Yanındakiler hayır diye cevap vermişler. Bunun üzerine Zeyneddin : "Atabeg Zengi ile Urfa'yı fethettiğimiz zaman benim elime çok güzel bir cariyeye geçti. Güzelliğiyle beni büyüledi ve gönlümü aldı, fakat kısa bir süre sonra şehit Atabeg Zengi esir alınan kadınların ve yağmalanan malların iadesini emretti. Zengi heybetli ve korkulan bir zat idi, bu yüzden bu emri duyar duymaz cariyeyi geri gönderdim, fakat gönlüm ona bağlanıp kaldı. Şimdi Nurettin bana bazı hediyeler gönderdi, bunlar arasında bir kaç tane de cariyeye vardı, işte bunlardan biri de o güzel cariyeydi. Bu defa elimden gider korkusuyla hemen onunla cima ettim"(14) demiş. Urfa'nın Zengi tarafından alınması, batı dünyasında müthiş bir yankı uyandırmış, Haçlılar adeta bir sarsıntı geçirmişlerdir. Zira "Urfa'nın fethi, Ortadoğu'daki Haçlılar arasında olduğu kadar Avrupa'da da müthiş bir heyecana yol açmış, papa III. Eugenius ve ünlü Cistercian rahibi St. Bernard Clairvaux'un gayretleriyle hemen yeni bir Haçlı seferi için gerekli altyapı

1960'lı Yıllarda Urfa Kalesinden Şehre Bakış

oluşturulmuştur"(15) Fatih'in İstanbul'u ele geçirmesi Avrupa'da nasıl bir sarsıntı yaratmışsa, Zengi'nin Urfa'yı ele geçirmesi aynı şekilde büyük bir sarsıntı yaratmıştır... Zira Urfa'nın Zengi tarafından fethiyle Haçlıların buradaki güçleri zayıflamış, Urfa'sız Kudüs'te r a h a t h ü k ü m s ü r ü l e m e y e c e ğ i n i anlamışlardır... Runciman'ın "History of the Crusades" adıyla yayınladığı kitabında Urfa'nın düşüşünü "Talihin Dönüşü" başlığı altında şöyle tanımlamıştır: "İkinci haçlı seferlerinin başarısızlığı Outremer (Denizaşırı topraklar) hikâyesinde bir dönüm noktasına işaret eder. Urfa'nın düşüşü İslam'ın yeniden doğuşundaki ilk aşamayı tamamlar ve İslam'ın kazançları, Frank üstünlüğünü yeniden tesis etmesi beklenen büyük seferin acınası çöküşüyle teyit edilmiştir"(16) Urfa'nın fethini Kudüs'ün fethinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Nitekim bu konuda Prof. Dr. Ramazan Şeşen şunları yazar: "Nureddin ile Selahaddin'in tarihi rollerini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Türk tarihinde, ancak Alparslan ve Fatih ile mukayese edebileceğimiz bu iki büyük hükümdar tarihte oynadıkları rol bakımından birbirini tamamlarlar. Nurettin olmasa Selahattin olmazdı. Selahaddin olmasaydı Nureddin'in eseri ölümüyle sona ererdi. Ayrıca

Selahaddin ve Eyyubiler, Nureddin'in meydana getirdiği çok büyük bir paya sahiptirler..."(17)

Haçlıların, İsa'nın kutsaması dolayısıyla Urfa'ya apayrı bir önem verdiklerini hatta onu neredeyse Kudüs ile eşdeğer gördüklerini Papa III. Eugenius'un şehrin düşmesinde gösterdiği tepkiden anlayabiliriz. Zira Urfa ve Kudüs ilişkisinin farkında olan dönemin Arap şairleri, "Zenginin Urfa'nın fethiyle başlayan zaferleri ile bir anda ümitsizlik ve korku ortamından sıyrılarak Müslüman cephenin ve önderlerin zaferlerine şiirleriyle destek vermeye başlamışlardır. Şiirlerdeki bu coşku Nureddin Mahmut Zengi ve Selahaddin Eyyubi'nin başarıları ile zirveye çıkmış, Haçlılar'a karşı başarılar Müslümanlar arasında yeni bir ümidin doğmasına ve Kudüs'ün de yeniden ele geçirilmesi konusunda beklentiye neden olmuştur... İbn Münir, 10 Mart 1098'de kurulan Urfa Haçlı Kontluğu'na 539/1144 yılında Urfa'nın fethi ile son verilmesi münasebetiyle, İmameddin Zengi'ye yazdığı şiirinde, onu tebrik ettikten sonra insanların ondan Kudüs'ü kurtarma konusundaki beklentilerini dile getirir. Şam'ın ünlü şairi, şiirinde Kudüs'ü de kurtarmaya şu şekilde davet etmektedir:

Gravür: 19. Yüzyıla Ait Avrupa Kaynaklı Bir Gravürde Urfa Kontu Bauodovin Frank Şovalyeleri ile Birlikte Urfa Surları Önünde. (Işın Demirkent, "Urfa Haçlı Kontluğu - Frankların Ermenilere Yaptığı İşkenceler" Popüler Tarih, Sayı56, S.39, İstanbul 2005)

"İmameddin sayesinde gerçekleşen bu apaçık fetihle dinin sağlamaştı desteği

O, yarın derdi nasır bağlamış Kudüs'ün üzerine atılarak

Siler süpürür oradaki bütün pisliğin izlerini"

İbn Kayserani, Musul veziri Cemaleddin'i Urfa'nın fethi münasebetiyle tebrik ettiği şiirinde, Urfa ile Kudüs'ün denizle sahil gibi olduklarını belirterek deniz ile sahilin ayrılmaz bir ikili oldukları gibi bu iki beldenin fethinin de ayrılmaz bir ikili olduğunu ve bir an önce Kudüs'ün de Haçlıların ellerinden kurtarılması konusunda duygularını dile getirir:

Deniz nasıl ki, sahilinden ayrı kalmazsa Urfa'nın sahili Kudüs de ondan ayrı kalmaz

Bu diyarın halinden ve orada oturanların göçüp gidişinden haberin var mı?"(18)

Tarih boyunca Kudüs ile kader bağı olan Urfa'nın bu tarihsel geçmişini bilmeden onun konumunu ve geleceğini inşa edemeyiz. Eğer bugün Kudüs, İsrail işgaline rağmen halen

direnebiliyorsa, bu biraz da Urfa'nın sağlam durmasındandır... Urfa ve Kudüs başka bir yazımda da belirttiğim gibi Krallar, azizler, sultanlar ve peygamberlerin hicret halinde olduğu şehirlerdir... Peygamberlerin duygu, duyarlılık ve mesajlarına ev sahipliği yapmışlar. Süleyman Peygamber mabedini Kudüs'e İbrahim Peygamber Beytullah (Ka'be)'yi Mekke'ye kurarken, Hz. İsa yüzünü sürdüğü mendil ve yazdığı bir mektupla Urfa'yı kutsamış, güvenli ve emin bir şehir olması için dua etmiştir. Böylece dünya coğrafyasında Mekke, Kudüs ve Urfa kutsanmış müstesna şehirler olarak yerlerini almışlardır. Urfa ve Kudüs dini/kutsal benzerliğin dışında bir de mimari olarak birbirine benzerler. Aynı tarihten ve kişiliklerden beslenir. İbrahim'in Urfa'da başlayan mücadelesi Kudüs'te son bulur. Musa, Firavunun şerrinden kaçarak Urfa'ya sığınır. Yakup, kardeşi İys'in öfkesinden Harran'a kaçır tıpkı babası İshak gibi buradan evlenir. İsa'ya iman eden azizler, Kudüs'ten Urfa'ya hicret eder. Yusuf Urfa'da doğar Filistin'de defnedilir... İbrahim'in ruhu Urfa'da bedeni El Halil'dedir... Kısacası Urfa ve Kudüs kutsanmış kardeş şehirler. Birini çözmeden diğerini anlayamazsınız. Birini tanımadan diğerini tanıyamazsınız.

Dipnotlar:

P.M.Holt, Haçlı Devletleri ve Komşuları, sh.21, çev. Tanju Akad, Kitap Yayınevi, İst.2007

2 P.M.Holt, age, , sh.20, 3 Aydın Usta, Çıkarların Gölgesinde Haçlı Savaşları, sh.79,80, Yeditepe Yay.2008

4 P.M.Holt, age, , sh.21

5 P.M.Holt, age, , sh.23 6 Aydın Usta, age. sh.78

7 Bknz. Aydın Usta, age, sh. 91, ibn Esir

8 .M.Holt, age, , sh.34

9 Aydın Usta, age. sh.146

10 İbrahim Ethem Balta, Haçlılara Kılıç ve Kalem Çekenler, Sh.226, Vadi Yay.2006

11 İbrahim Ethem Balta, age. sh.226

12 İbrahim Ethem Balta, age. sh.226

13 İbrahim Ethem Balta, age. sh.226

14 İbnu'l Esir, sh. 107

15 Aydın Usta, age. sh.146

16 P.M.Holt, age, , sh.21

17 Ramazan Şeşen, Selahaddin Eyyubi ve Devleti, sh.12,13, Çağ yay.İst.1987

18 İbrahim Ethem Balta, age. sh.209, 210,

Urfa'da Osmanlı Sarayının (Hükümet Konağı) Avlusunda Meclis-i Mebusanın Kuruluş Yıldönümü (1908)

URFA SALNAMESİ'NDE AŞİRETLER-ÖRF ve ADETLERİ (1927)

Kemal KAPAKLI

GAAP Gazeteciler Cemiyeti Başkanı

Osmanlı İmparatorluğu Tanzimatın ilanıyla yeni bir döneme girmiştir. Klasik Osmanlı toplum yapısının geçirdiği sarsıntı, yıkıntıya dönüştüğünde, devletin çağdaş ihtiyaçlara göre yeniden yapılanması gerekmiştir. Tanzimat döneminde oluşturulan birçok kurum yaşamını Cumhuriyet'ten sonra da devam ettirmiştir.

Devletin; bakanlıklar, genel müdürlükler biçiminde örgütlenmesi ve bunların taşra örgütlerinin oluşturulması, idari bölünme ile Vilayetler Kanunu'nun hazırlanması, belediyelerin ve il meclislerinin kurulması, orduda, yargıda ve eğitimde yeni sisteme geçilmesi bu dönemde başlamıştır.

Tanzimat sonrası dikkat çeken önemli bir gelişme de vilayetlerin yayınlamış oldukları salnamelerdir. 1866 yılından itibaren Osmanlı vilayetleri salname yayınlamaya başlamış ve 1872 yılından sonra salname yayımlamayan vilayet kalmamıştır. Vilayetlerde kurulan devlet matbaaları ve resmi vilayet gazeteleri ile birlikte salnameler, getirilen yeniliklerin yerel düzeyde dile getirilmesinin aracı olarak benimsenmişlerdir. Vilayet salnameleri Osmanlı İmparatorluğu valiliklerinin yayımladıkları yıllıklardır. Yerleşim biriminin bütün kurum ve kuruluşları ile doğal yapıyı, toplumsal, kültürel, ekonomik ve ticari faaliyetleri ayrıntılı bir biçimde resmi veri, istatistik rakamlarla

vilayet salnamelerinde bulmak mümkündür.

Urfa; Osmanlı İmparatorluğu idari taksimatında vilayet merkezi olmadığı için bu dönemde müstakil salnameye sahip olmamıştır. Osmanlı dönemindeki Urfa hakkında tüm bilgiler Halep Vilayet Salnamesi'nde yer almaktadır.

Urfa'nın ilk ve tek vilayet salnamesi cumhuriyet döneminde kaleme alınmış ve yayınlanmıştır. 1927 tarihli bu salname, Urfa'nın tarihi, coğrafi, ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel tanıtımını yapan ilk ve tek Osmanlıca kaleme alınmış salnamedir.

Vali Fuad Bey'in önsöz yazdığı bu salnamede, Urfa'da o dönem aşiretler ve bu aşiretlerin örf ve adetleri şöyle ifade edilmektedir:

URFA'DA İDARİ TAKSİMAT VE AŞİRETLER

Urfa tarihinin tetkikinden de anlaşılacağı üzere aslen Turanlı olan ve Elcezirede ezmene-i kabl-ül tarihiyede hâkimiyet süren (Sümer)lerle Carablusda icra edilen hafriyatda asarı bulunan (Hititleri) Urfa'nın ilk sakinleri olarak kabul etmek zaruridir.

Asurîlerin, İranilerin tazkiyi ve Hicret'den sonra da Eyübilerin işgali sebebiyle Urfa havalisine iltica eden birkaç Kürd oymağı ve kurunu ulada Ceziret-ül arabdan hicret ederek Beni Rabia ile gelen ve Hazret-i Ömer zamanında İyaz Bin Ganem ordusunun Urfa'yı istilasında bıraktığı bazı kabail vilayet dâhilinde mevcut bulunmakta ise de bu aşayirin mikdarı pek az ve saha-i işgalleri mahduddur.

Urfa kabl-et tarih zamanlardan beri Turanî ırkının meskeni olduğu gibi Selçuk Türkleriyle Harzem ve Kayıhan Türklerinin hâkimiyetleriyle de kâmilen öz Türk vatanı olmuştur.

Vilayet dâhilindeki Türk aşayirinin bazıları aşayir kısmında tafsilatlı muharer olduğu üzere asıllarını, an'anelerini, menşe'lerini bilmek ve muhafaza etmekle beraber ve göçebe hayatı tesiri ile maalesef anadillerini unutarak Kürtçe konuşmaktadırlar.

Kâmilen İslam ve ekseriyet-i kahiresi Türk olan vilayetin yalnız merkezinde birçoğu ticaretle meşgul yüz hane Musevi mevcuddur.

AŞAİR:

Harran Kazasındaki Aşiretler:

Gays (Kays) ve (Za'biyen) namlarında iki büyük arab aşireti ile burada merbut diğer fırka ve küçük kabilelerden mürekebdir.

Gays Aşireti: Siyale, Cumeyle, Beni Yusuf, Habit adlı fırkaları ve bu fırkalardan her biri birçok kabile ve oymaklara münkesimdir.

Siyala Fırkası: Ceyhum, Ma'acle, Ta'an, Nevacih, Ebuhas, Hubua, Cumeyle fırkası, Benzeyn, Nufavile, Elbucindi

Beni Yusuf Fırkası: Duyekat, Eyfi, Ömer, Helyasat, Haraşice, Nayim, Beni Amir, Beni'ız, Beni Esed

Habit Fırkası: Sakiyan, Sudan, Dabada, Keta, Kete kabilelerine minkasamdır.

Zabiyan Aşireti: Beni Muhammed, Ubada namlarıyla iki büyük fırkaya ayrılmıştır.

Beni Muhammed Fırkası: Seramdan, Çera'an, Kacer, Yeşaçema, Mevrabita, Kehkat, Helive

Ubada Fırkası: Cele'te, Devağir, Helyavat, Nedvan kabilelerinden teşkil etmektedir.

Her iki yekdiğerini hasım oldukları takdirde müsavi kuvvet tedarikine çalışmış ve bu esas üzerine teşkil etmişlerdir.

Kuvvetli kabileler daima zayıf kabileler üzerinde hâkim vaziyete geçerek onları kendi taraflarına ilhak etmişlerdir. Her kabilenin kendine mahsus reisi olduğu gibi her fırkanın ve her aşiretin ayrı ayrı reisleri vardır. Kays aşiretine Siyale fırkası, Teribiyan aşiretine de Kacer kabilesi riyaset etmektedirler.

Bu aşayirden yüzde sekseni meskûn, mütebakisi göçbedir.

Suruç Kazasındaki Aşiretler:

Suruç kasabasında (Berazi) aşireti namı

altında Pıcanlı, Şedadı, Alaaddinli, Rinayi, Dodanlı, Kefkanlı, Şıhanlı fırkalarını ihtiva eden aşayir mutavattındır.

Alaaddinli Fırkası: Miranlı, Korice, Bekl, Rızvanlı, Mu'afli oymaklarına ayrılmaktadır.

Bu fırkaya ve hata bütün Berzani aşiretine Miranlı kabilesi riyaset eder.

Alaaddinli fırkası kendilerinin Konya'dan geldiklerini ve Selçukilerden olduklarını iddia etmektedirler. Bu iddianın mevsukatına aşayirinin taşıdığı unvan ile nesilden nesile intikal eden rivayet delil adedilebilir.

Pıcanlı Fırkası: Meşkanlı, Atuşağı, Beşatlı gibi birkaç oymağa ayrılmaktadır. Bunlardan Beşatlı oymağı aslen Türkmen olup elyevm kürdce tekellüm etmektedir.

Şedadı Fırkası: Şedadı, Asiyanlı, Uhyanlı namları altında üç kısma ayrılmaktadır.

Dinayi Fırkası: Reşkanlı, Mentkorlar, Bedirkanilerden mürekebdirler.

Didanlı Fırkası: Didanlı, Karageçili, Korikanlı ve Türkmenlerden teşkil etmiştir. Bunlar arasında Karageçili ve türkmenler aslen Türk iseler de elyevm kürtçe konuşmaktadırlar.

Şıhanlı Aşireti: Başlı başına ve bi taraf bir aşiret olup, Hazret-i Abbas evladından olduklarını iddia etmekte iseler de, bu babda bir vesika-i tarihiye mevcut değildir. Bu aşiret efradı elekser salah-ı hal ile tanınmıştır.

Ketlanlı Aşireti: Melekşeler (Melkeşler), Elmanderler, Karışanlılar, Ketkanlı, Tayiriler, Kalenderler namlarıyla oymaklara ayrılmaktadır. Bu aşayirin kısmi ağzını köylerde mütevatın ve ziraidirler.

Mersavi Aşireti: Merkez Vilayetin şimal-ı garbisinde sakin ve ziraatle meşguldürler. Urfa dâhilindeki mersaviler takriben ikiyüzelli haneden ibaretdir.

Haltanlı Aşireti: Aslı haldanlıdan muharef olan bu aşiret Payamlı nahiyesinde sakin ve ziraat ve felahetle meşguldürler. Aslen Sincar'dan gelmişlerdir. Dalı budaklı bir aşiret değildir.

Baziki Aşireti: Körkanlı, Açarlı, Salarlı, İkinci, Koşyanlı, Şeybekanlı namlarındaki fırkalara ayrılmıştır. Kesafet-i nüfuse malik bulunan bu aşiret aslen Türk ise de Kürdlerle muhtalıt hayat geçirmiş olmalarından dolayı

elyevm kürdce tekellüm etmektedirler.

Görkanlı: Bu oymağın aslen ve neslen Timurlengin bulunduğu (körkan) aşiretinden, buldukları kupkeden küpke intikal eden rivayet ve an'anat ile müeyyed bir hakikat-ı tarihiyeydi.

Timurlengin mensub olduğu hanedanın adıda Körkandır. Timurlenkle beraber gelen bu kabileden bir kısmı Timurun avdetinden Urfanın şimal-ı garbisinde kalarak tavatun edmişlerdir.

Açarlı: Bu kabile Yavuz Sultan Selimin Çaldıran seferinde Hartavilerin riyasetleri altında Bursa'dan kendileriyle beraber gelerek avdette bir kısmı Urfa'nın şimal-ı garbisinde tavatun edmişlerdir. Hartavilerin ehval-ı tarihiyesi Naima tarihinde mündericdir. (Hartavi) lik Türk cengâverleri arasında yararlılıkları görülenlere serdarları tarafından giydirilen bir kavuğa izafeten tevcih edilen bir ünvanıdır.

Karakeçi Aşireti: Bu aşiret Türk tarihinde adlı sanlı bir aşireddir. Urfa ve Siverek arasında mutavattındırlar. Efradı diğer aşiretlere nisbetle galabalıktır. Cesaret ve binicilikleriyle meşhurdurlar. Ma'lesef bu aşiret efradı bu gün ana dilini unutarak Arab ve Kürd lisanlarıyla konuşmaktadırlar.

Karageçi Şıhanlı Aşireti: Hazreti Hüseyin evladından olduklarını iddia etmektedirler. Elleri bir vesika-i tarihiye yoktur.

Dögerli Aşireti: Urfanın Hilvan kazasıyla Sumatar, Kabahaydar nahiyelerinde sakindirler. Bu aşiret Ayhan boyunun bir oymağıdır. Bu aşiret bin hane kadar vardır.

Maalesef anadilini heman unutmuşlardır. Ekseriyetle kürdce konuşurlar.

Badıllı Aşireti: Hilvan kazasıyla Akziyaret nahiyesinde sakindirler. Bu aşiret (Yıldızhan) boyunun bir oymağıdır. Bu aşiretin asıl adı (Bek dilidir) Badıllı bu kelimedden muhareftir. Bu aşiretten olan Türkmenler esasen Ağcakala, Bayındırhan, Raka, Ca'ber, Sam, Silan, Tevban, Türkmen culabı cihetlerinde sakin idiler. Bir kısmı hala Türkmen culabında mevcut olduğu gibi Haleb viyateninin Bab kazasında, Ayntab vilayetin Nizib kazasıyla, Carablus nahiyesi hududunda toplu bir halde bulunmaktadırlar.

Milli Aşiret: Siverek, Viranşehir, Derik

kazalarıyla, Diyarbakır vilayeti etrafında ikamet ederler. Bu aşiret evelce Hükümet-i sabikadan aldığı kuvvetle kendi oymaklarından başka birçok Kürd ve Arab kabilelerini nüfuzu altına alarak kesafet nüfusa malik bir aşiret gibi telakki olunurdu ki o kabilelerde şunlardır.

1-Köran 2-Hafırkan 3-Cemikan 4-Kömnakşan 5-Seydan 6-Divan 7-Sermestan 8-Şerkiyan 9-Çovan 10-Dodkan 11-Nasran 12-Mindan 13-Sorkan 17-Şeyhan 15-Bikühan 16-Garacına 17-Advan 18-Bakara 19-Hadidi 20-Abyan 21Şemitan 22-Naiman 23-Şerabi 24-Alreşan 25-Cemaleldin 26-İzollu 27-Hacekan 28-Norvan 29-Benihatib 30-Nurkan 31-Kesran

Bu kabilelerin içinde Bekara, Advan, Hadidi, Garzana, Şerabi gibi halis kabaili ve Surkan, Şarkıyan, İzollu gibi milli aşayiriyle alakası olmayan birçok Kürd kabileleri de vardır.

Kejan Aşireti: Karacadağ'da sakin aslen Türk bir aşireddir. Badıllı aşiretiyle garabet asabiyeleri vardır.

Türkan Aşireti: İsminin delaleti vechile aslen Türkdür. Ve bunlar da Karacadağ'da sakindirler.

Siverek kazasıyla havalisinde Karahan, Kalender, Disman ve Karavar aşiretleri ikamet etmektedirler.

Aşiretlerin tasnifi münasebetiyle burada bazı izahata lüzum görülmüştür.

Malumdur ki, insanlar çoğalub cemaetlere ayrıldıkları zamandan beri kendini diğerinden korumak ve aynı cemaat efradından kaviye karşı zayıfın hukukunu himaye etmek için aralarında birinin riyasetini kabul etmişler ve onun etrafında toplanarak idari ihtiyaçlarına göre bazı ırklar vazi etmişlerdir. Bu iptidai cemiyetler bugün aşiret hayatı yaşayan kavimlerdir. İnsanlar teraki ettiği ve milletler medeni hükümet hayatına girdiği halde aşiretler ibtidai teşkilatlarını muhafaza etmiş ve bedevi yaşamakta devam etmişlerdir.

Bir aşiret efradının ekseriyeti bir ailenin çoğalmasından vücuda gelmiş ise de her aşiret de başka kavimlerden o aşiret içinde birleşerek temesül etmiş tarihini unutmamış aileler de çoktur.

Bir aşiret efradı ancak kendi reisini tanır ve onu dinler. Hiçbir aşiret başka bir aşiretin nüfuzu altında yaşamak istemez. Bu hal

badiyenişin aşiretlerin birer seciyesidir.

Bir hükümetin tabiiyeti altında yaşayan aşiretlerin ahvali hükümetin kuvvet ve zafiyle makusen mütenasibdir.

Kuvvetle Hükümet içinde aşiretler medeniyete zayıf hükümet içinde de bedeviyete doğru ilerler.

Hükümetin za'ifinden istifade eden bir aşiret bazen komşusu olana zaif kabileleri nüfuzu altına alır ve büyük, kuvvetli bir aşiret şeklinde meydana çıkar. Esasen ufak bir kabile iken sakıt Osmanlı hükümetinin aczinden istifade eden ve aynı hükümedden kuvvetini alarak etrafındaki küçük kabileleri nüfuzu altında topladıktan sonra büyük ve kudretli bir aşiret şeklinde kendini gösteren Milli aşireti bunun canlı misallerinden biridir.

Kudretini, kuvvetini tanıtmış hükümet içindeki aşiretlerin an'anevi ırkları daima erimiş, efradı devlet matbuasının kanunlarına çabucak alışmış ve kendi reislerinin istibdadından kurtuldukları için Hükümetin adaletini şükranla karşılamışlardır.

Bugün Hükümet-i Cumhuriyenin satvet ve adaletiyle karşılaşan aşayır efradı şu az zaman içinde aşiret hayatını bırakarak devletin kanunlarına, medeni hayatın ahenkdar cerayanına temeyül istidadını göstermişlerdir.

Eskiden şöhretli gibi tanınan Milli aşireti tamamen inhilal etmiş, nüfusu altında tuttuğu kabileler kendilerini himaye eden Hükümet-i Cumhuriyenin adaletine iltica eylemiş ve bugün çölde imrar-ı hayat eden Milli aşireti küçük bir kabileden ibaret kalmışdır.

AŞİRETLERİN ÖRF VE ADETLERİ

Vilayet dâhilinde yaşayan arab ve kürd aşiretleri hemen aynı örf ve âdete tabidirler. Toplu yaşama mecburiyetini his eden insanların ictimai hayatı aşiretleri de bir takım kanunlarla yaşamaya sevk etmişdir ki; bundan örf ve adetler doğmuştur.

Arablardaki örf ve adetler bir dereceye kadar tekâmül etmiş düstur halinde ise de bu örfle tabii oldukları usul ve incelikler bedevilere hasdır. Hükümet ve memleketle daima temasda bulunan vilayet arabları, bedevilere has olan örflerin birçoğunu terk etmiş yalnız aralarında bazı izler baki kalmışdır ki, adetler aynı ihtiyacı duyan Kürt aşiretlerinde de mevcuttur.

Millî Aşiret Reisi İbrahim Paşa, Aşiretinin İleri Gelenleriyle (1908 H. Grothe)

1-Aşirete mensub iki şahıs arasında bir münaza'a dolayısıyla biri diğerini katil ettiği takdirde katil tarafın maktulun akrabasını aşayır örf ve âdete göre riza etmedikçe ve diyetini de vermedikçe katile ve katilin en yakın akrabasından herhangiisine tesadüf eder ve fırsat da bulursa derhal katil eder.

2-Katlin vuku'u anında veya ferdası gününde maktulün akraba ve oymağı katilin ve akrabasının emval ve eşyasını yağma ederler. Buna(kan tuzu) ismi verilir. Yağma edenlere mücrim nazarıyla bakılmaz. Bu yağmagirlik aşiretler âdetince bir hakdır. Mahaza tarafeyn arasında bir sulh takarur ettiği zaman bir mağsubanın diyete edildiği de vakiyedir.

3-İki aşiret arasında bir ihlilaf ve münaza'a zuhurunda tarafeyn hücum vazaiyetine geçtikleri zaman bi taraf aşiretlerin araya girerek kavgayı men'e çalışmaları bir adedir.

Münaza'a basdırılmaz ve arasa bir katil vuku bulur ise bu iki aşiret yekdiğerinin düşmanı olurlar. Başka aşayir reislerinin tavasutuyla bir sulh takarur edinceye kadar maktulun aşireti efradından herhangi bir şahıs katilin aşiretinden herhangi bir şahsa tesadüf eder ise intikama tevesül eder. Hükümetce katil derdest edilerek ber'at veya mahkûmiyeti takarur etse bile muhasım aşireti nazarında maktulün diyeti tevsiye edilmediği takdirde aralarındaki husumet zail olmuş sayılmaz.

4-İki aşiretin yekdiğerine hücumunda arada gasb-ı mevaşi ve nebhi gibi ceraim tekevün etmiş ise menhubatın iadesine kadar muhase-me gerginlik devam eder.

Yağma edilen taraf fırsat buldukça nahib tarafa karşı mukabeleden hiçbir zaman hali kalmaz.

5-İki aşiret efradından biri diğerine borçlu olur ve bila intizam borcunu vermez ise alacaklı olan kendi aşiretinin himayesi altında medyunun aşiretinden herhangi birinin malını rehin makamında tutabilir. Aşiretler arasında bu gasb sayılmaz. Borc ödendiği zaman bu rehinde iade edilir. Buna (Veska) tabir olunur. Aynı köyde, ikamet eden iki aile arasındaki bir münaza'a katle müncar olur ise katil ile en yakın akrabası başka köye göçerler ve sulh yapılınca-ya kadar avdet edemezler.

6-Diyetin mikadri aşirete ve aileye göre tehalif eder. Had-i azamiyesi otuz bin had-ı asgariyesi on bin kuruşdur.

7-Efrad-ı aşiretten biri diğerini herhangi bir şikâyetle habs eddirir, oda eceliyle habisinde vefad eder ise mütefafanın akrabası nazarında müşteki katil sayılır.

8-Bir köyde sirkat vukubulduğu takdirde san'atla mahareti, tecrübesi sabit bir izci celb olunur. İzciyi tarizden muhafaza için de kendine bir kuvvet refakad eder. İz bir köye gider ve o köyden çıkamadığı görülür ise köylü bir başka izci getirmek ve izi mümkün olduğu halde köyden çıkarmak hakına malikdir.

Köylü izi köyden çıkaramadığı suretde mal sahibleri çalınmış malı köy halkından tazminde veya bütün köy evlerini taharride muhayyerdirler.

Taharriyi tercih edip de çalınan eşyayı bulamazlar ise artık tazmin hakını ıskad etmiş olurlar.

9-Aşiret halkı tarlalarını ekseriya Aralık senediyle veya senedsiz yekdiğerine bey've firağ ve rehin ederler. Rehin edilmiş bir tarla otuz kırk sene sonra da fek edilebilir. Mürür-u zamana itibar yokdur. Tarlalar indel icab diyet ve cihaz mukabilinde de senedsiz verilir.

10-Bir aşiret efradı yekdiğerinde olan alacaklarını hod be hod istifa edebilirler. Dayın alacağına mukabil medyunun muvaşeyirinden bir şey alırsa buna kimse itiraz edmez.

11-Aşiret efradından biri bir cinayet işledikten sonra ister Hükümetin, ister aşiretin takibat mühtemselinden korkar diğer bir aşirete sığınırsa iltica eddiği aşired onu muhafazaya mecburdur.

12-Aşirete mensub bir kız bir gence meyil ederek onunla kaçarsa veli ve vasilerine karşı

kız ve erkek katle mahkûm olurlar. Aralarında nikâh yapılırsa bile kızın akrabasına başlık namıyla bir şey verilmez ve bir sulh yapılmaz ise kızı kaçıran hakkında katillere tatbik edilen usul tatbik olunur.

13-Kocalı bir kadın bir erkekle kaçır ise her ikisi takibden uzak mıntıklarda emrar-ı hayata mecburdurlar. Kadını kaçıran hem kadının akrabası, hem de kadının kocası tarafından takib olunur. Bu cinayet de erkek ve kadına mütevecih olan imha hakkı herhalde bakidir.

17-Aşiret efradından birinin vefatından terk ettiği emval ve emlaka yalnız erkek evladı varis olur. Mütevefanın erkek evladı olmadığı takdirde terikeye mütevefanın asabesi vad-i yed eder. Gayri kanuni bu teamülü kabul etmeyip mahkemeye müraca'at eden kız evladı nazar-ı aşiretde menfur tanılacağı gibi irza suretiyle de ta'kib-i davadan vazgeçilir.

15-Kocaya verilen bir kızın mihri ve başlığı pederi olmadığı halde velisininindir. Bundan kıza bir şey sarf edilmez. Veya pek az bir şey sarf edilir. Elbise erkek tarafından temşin edilir. Yukarıda kısmi mahsusa'larından zikr edildiği vechile arban ve aşayir arasında bazı kabileler vardır ki; bunlar gazve denilen bir nev'i gasb ve garat gibi adat-ı seyyieye asla iştirak etmez ve daima kesb-i meşr'u ile yaşamayı tercih ederler.

Arablar arasında (Naim) ve Kürdler arasında (Şıhanlı) aşiretleri bu kabiledendir. Şurası Şayan-ı dikatdir ki kendileri aharın emvaline tecavüz edmedikleri için diğer, aşayir ve arban dahi bunların emvaline dokunmaz ve hatta gasb eddikleri emval arasında yanlışlıkla bunlara aid emval bulunursa sahiblerine iade ederler.

Salah ve hüsün halleriyle tanınmış olan bu iki aşiret muhasım aşiretler arasındaki münaza'alarda musalih vazifesiyle araya girerler ve bunlara hürmeten muhasım taraflar münaza'ayı olduğu yerde terk etmek zaruretinde kalırlar.

Aşayir arasında izcilik: Aşayir arasında failleri mechul katil ve sırkat cürümlerinde izcilere müraca'at ederler. İzci mehel-i cürüme getirilir ve cürümden mutazarır olan tarafın ihzar ettiği bir konuk himayesinde izi takibe başlar ve şayan-ı hayret bir maharedle failin ve mesruk emvalin izini bulur. Ve vasıl olduğu yeri

tespit eder. İzçiler doğru ve bitaraf hareketleriyle itimad-ı umumiye kazanmış kimselerdir. İzçiler yollarda arazi üzerinde ve hatta kayalık ve taşlık mahallelerde izi bulmakta güçlük çekmezler. İzçiler katillerin izini taharri hususunda tereddüd ederlerse de sirkat faillerinin izini takib etmekte ta'lil etmezler. Katil faillerinin izini takib için maktul tarafın kuvvetine veya hükümetin muzaheretine emin olmaları lazımdır. İzçiler mahal-i cürümden takib eddikleri izleri bir köye ve bir obaya, bir haneye götürdüklerinde o mahal bittabii taht-ı zana girmiş olur. Aşayir örfi mucibince o mahal halkı ya mücrimi ihbara ve eğer cürüm katil ise maktulün diyetini, cürüm sırkat ise mal-ı mesrukat bedelini tazmin ve kabule mecburdur. Taht-ı zana giren şahıs veya eşhas izcinin maharetini isbata mecburdur. Bitarafliğina itiraz vukuunda mu'atariz olanlar tarafından isbat edilmesi şarttır.

İzçilerin maharetine misal olarak 924 senesinde cereyan eden iki vak'ayı zikir edebiliriz.

1-Suruc kazasına mülhak bir köyde birisinin hanesinden bir mikdar yağ sirkat olunur. Takib edilerek bir ağanın hanesine girer. Hane sahibi kabul etmek istemez. İzciye itiraz eder. San'atına tariz edilen izci elli kadar eşhas arasında hırsız bulur. Sanık sensin ancak ayakkabı değiştirmişsin der. Filhakika sanık bu teşhis karşısında itiraf-ı cürüm eder.

2-Urfa'da 339 senesinde bir haneden bir miktar eşya çalınır. Yine izci celb edilerek iz takib olunur. İzci izi şehrin haricine çıkarır. Haricde de izi sürdürdükten sonra iz bir kayalığa uğrar ve kayalığı geçdiğinde izci tevakkuf eder ve eşya sahibine sarikları bulmak mı istersin yoksa eşyalarını mı? diye sual eder. EVELA eşyalarını bulmak arzu ettiğini öğrenince öyle ise hırsızlar bu kayalığa yüklü gelmiş ve yüksüz çıkmışlardır. Eşyanın burada saklandığı mahakkadır der ve filhakika icra edilen tahriyatda mesruk eşya kayalık arasından çıkar ve bilahare sarikların izi takib olunarak civar köylerin birisinde bulunur.

Bu iki misal umumi olan izçilerin san'atlarındaki maharetlerini ve mücrimlerin derdestinde gördükleri hizmet derecesini tesbite kâfidir.

Harran Ulu Camii ve Sokağı Restitüsyon Tablosu (Ressam: M. Nihat Kürkçüoğlu)

ESKİÇAĞDAN GÜNÜMÜZE HARRAN VALİ VE YÖNETİCİLERİ

Selâhaddin E. GÜLER
Yerel Tarih Araştırmacısı

Harran, Tufan'dan sonra yeryüzünde kurulan ilk kentlerden biridir ve Hz.İbrahim Peygamber'in amcası Harran tarafından veya onun adına kurulmuştur.

İlk kez M.Ö. XXIV. yüzyıla ait Ebla metinlerinde Ha-ra-anki biçiminde geçen Harran'ın adı, Asurca "karayolu, yol, patika, seyahat, yolculuk, iş seyahati, kervan, şı merkezi, sefer, askeri sefer, akın, ordu" manalarına gelmektedir.

Yaklaşık 4400 yıllık bilinen yazılı bir tarihe sahip Harran, Ortaçağ Müslüman yazarların eserlerinde Harrân olarak geçer ve bu isim bu şekliyle günümüze ulaşmıştır.

1987 yılında ilçe haline getirilen Harran'a bağlı 95 köy bulunmaktadır. 2007 yılındaki sayıma göre nüfusu ilçe merkezi 9.866, ilçenin genel nüfusu ise 58.734'tür. Harran, 1260 yılında Moğollar'ın harabe haline getirdiği şekliyle günümüze ulaşmış olup, kendine özgü evleri, kalesi ve Ulu Camii harabeleriyle yerli ve yabancı binlerce kişinin ilgisini çekmektedir.

ESKİÇAĞDAN GÜNÜMÜZE HARRAN VALİ VE YÖNETİCİLERİ

I) EBLA KRALLIĞI DÖNEMİ (M.Ö. XXIV. Yüzyıl)
ZUGALUM (?-?). Harran Kraliçesi.

(Bu dönemde başka bir yönetici ismine rastlanmadı.)

II) AKKAD KRALLIĞI DÖNEMİ (M.Ö. XXIV. Yüzyıl ortaları)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.) III) ESKİ ASUR KRALLIĞI DÖNEMİ (M.Ö. XVIII. Yüzyıl)

Harran bu dönemde yerel krallar tarafından yönetilmektedir. Sadece bir kralın adını biliyoruz.

ASTİDAKİM (?-?) Harran kralı.

IV) HURRİ-MİTANNİ KRALLIĞI DÖNEMİ (M.Ö. XV. Yüzyıl)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

V) ORTA ASUR KRALLIĞI DÖNEMİ (M.Ö. XIV. Yüzyıl)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.) VI) ARÂMİLER DÖNEMİ (M.Ö. XI. yüzyıl)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.) VII) YENİ ASUR KRALLIĞI DÖNEMİ (M.Ö. 1000-610)

(İlk 212 yıllık dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

ŞAMAŞ-REMANNİ (M.Ö. 788). Harran valisi.

BEL-ETİR (M.Ö. VII.yy). Harran valisi.

SAGABBU (M.Ö. VII.yy). Harran valisi.

....

ASURUBALLİT (M.Ö. 612-610). Son Asur kralı.

VIII) KELDÂNİLER (Yeni Babilliler) VE MEDLER DÖNEMİ (M.Ö. 610-539)

Mezopotamya ve Harran kenti Keldânî ve Med ordularınca ele geçirilmiş olup, Harran'da daha çok Medler iskân etmişlerdir.

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

IX) PERS İMPARATORLUĞU DÖNEMİ (M.Ö. 539-331)

Harran bu dönemde Babil ve Suriye satrabı olan Ugbaru (Gobryas)'nın yetkisine bırakılmış; daha sonra I. Dara (M.Ö. 522-486) döneminde Babil Satraplığı'na alınmıştır.

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

X) İSKENDER KRALLIĞI DÖNEMİ (M.Ö. 331-306)

Bu dönemde Harran'ı Suriye Satraplığı'nda görüyoruz. Bu döneme ait herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XI) SELEUKOS KRALLIĞI DÖNEMİ (M.Ö. 306-129)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine

rastlanmadı.) XII) PARTH KRALLIĞI DÖNEMİ (M.Ö. 129-M.S. 64)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.) XIII) ROMA İMPARATORLUĞU DÖNEMİ (64-?) (Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XIV) PARTH KRALLIĞININ II. DÖNEMİ (?-163) (Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XV) ROMA İMPARATORLUĞUNUN II. DÖNEMİ (163-238)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XVI) SASÂNÎ KRALLIĞI DÖNEMİ (238-243)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XVII) ROMA İMPARATORLUĞUNUN III. DÖNEMİ (243-260)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XVIII) SASANİ KRALLIĞININ II. DÖNEMİ (260-?)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XIX) ROMA İMPARATORLUĞUNUN IV. DÖNEMİ (297-610) (Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XX) SASANİ KRALLIĞININ III. DÖNEMİ (610-?)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.) XXI) DÖRT HALİFE DÖNEMİ (639-661)

(Bu dönemde Harran, Diyar-ı Mudar Eyaletinin başkenti idi. Urfa, Rakka ve Suruç ona bağlı idi)

İYÂD b. ĞANEM (639-640). Elcezire valisi.

SA'İD b. AMR el-HİZYEM (640-641). Elcezire valisi. UMEYR b. SA'D el-ENSÂRÎ (642-644) Elcezîre-Kinnesrin ve Humus valisi.

MU'AVİYE b. EBU SÜFYAN (645-647). Şam ve Elcezire valisi.

HABİB b. MESLEME (647-661). Elcezîre-Kinnesrin ve Humus valisi.

XXII) EMEVÎLER DÖNEMİ (661-750)

(Emeviler, Kinnesrin [Kuzey Şam] ve Elcezire'yi birleştirerek bir eyalet haline getirmişlerdir)

HABİB b. MESLEME (661-664). Elcezîre ve Kinnesrin valisi. ABDURRAHMAN b. OSMAN (664-680). Elcezîre ve Kinnesrin valisi. HATEM b. NU'MAN el-BAHİLÎ (686-690). Urfa, Harran ve Samsat valisi.

MUHAMMED b. MERVAN (690-709). Elcezîre ve Kinnesrin valisi.

MESLEME b. ABDÜLMELİK (709-718). Elcezîre ve Kinnesrin valisi. (Mesleme, eyaletin merkezini Kinnesrin'den Harran'a taşımıştır).

ÖMER b. HUBEYRET-ül FEZÂRÎ (718-723). Elcezîre ve Kinnesrin valisi.

MESLEME b. ABDÜLMELİK (723-735).-II. kez-
Elcezîre ve Kınnesrin valisi. MERVAN b.
MUHAMMED (735-743). Elcezire valisi.

ABDULLAH b. RİYAH el-GASSÂNÎ (743-744).
Elcezire valisi.

II.MERVAN b. MUHAMMED (744-750). Emevi
Halifesi.

XXIII) ABBÂSÎLER DÖNEMİ (750 - 878) MUSA b.
KA'B (750-751). Elcezîre valisi.

EBU CA'FER el-MANSUR (751-754). Elcezire
valisi.

MUKATİL b. HAKEM el-AKKÎ (Ebu Ca'fer'in
vekili).

HUMEYD b. KÂHTABE b. ŞEBİB et-TAİ (755-
760). Elcezire- Suğur ve Avasım valisi.

ABBAS b. MUHAMMED (760-772). Elcezire-
Suğur ve Avasım valisi. MUSA b. KA'B b. SÜFYAN
el- HAS'AMÎ (772-?). Elcezire- Suğur ve Avasım
valisi.

FADL b. SALİH (775-777). Elcezire- Suğur ve
Avasım valisi. ABDÜSSAMED b. ALİ (777-780).
Elcezire- Suğur ve Avasım valisi. ZUFAR b. ASİM
el-HİLALİ (780). Elcezire- Suğur ve Avasım valisi.

ABDULLAH b. SALİH b. ALİ (780- ?). Elcezire-
Suğur ve Avasım valisi. EBU HUREYRE b.
MUHAMMED (? - 788). Elcezire- Suğur ve Avasım
valisi.

ŞAYBAT b. ABDULLAH (?-?). Elcezire- Suğur ve
Avasım valisi.

ALİ b. SÜLEYMAN (?-?). Elcezire- Suğur ve
Avasım valisi.

MUHAMMED b. SALİH (?-?). Elcezire- Suğur ve
Avasım valisi.

SA'İD b. SELM (796-?). Elcezire- Suğur ve Avasım
valisi.

HUZEYME b. HAZİM el-TEMİMÎ (?-?). Elcezire
ve Şam valisi.

KASİM b. HARUN er-REŞİD (802-809).
HUZEYME b. HAZİM el-TEMİMÎ (809-814).-II.kez-
Elcezire ve Şam valisi.

TAHİR b. el-HÜSEYİN (814-820). Elcezire ve Şam
valisi.

ABDULLAH b. TAHİR (821-825). Elcezire ve Şam
valisi.

ABBAS b. el-ME'MUN (825-838). Elcezire - Suğur
ve Avasım valisi. EŞNAS (838-845). Elcezire ve Şam
valisi.

AHMED b. SA'İD b. SELM (846-849). Elcezire ve
Şam valisi.

el-MUNTASİR b. MÜTEVEKKİL (849-861).
BÜYÜKBOĞA (el-Muntasır'ın vekili)

VASİF (?-?). Elcezire ve Şam valisi.

AHMED el-MÜVELLED (?-?).

ABDURAHMAN b. SAİD (?-?)

İSA b. ŞEYH b. SELİL-İ ŞEYBANİ (868-?).

XXIV) TOLONOĞULLARI DÖNEMİ (878- 937)

.....

İSHAK b. KÜNDACIK (882-891). MUHAMMED
b. İSHAK (891- ?)

TERK b. el-ABBAS (?-894). Diyar-ı Mudar ve
Elcezire valisi.

MUKTEFİ b. el-MU'TEZİD (899-902) Avasım ve Elcezire valisi.

ALİ b. MANSUR (?-?). Elcezire valisi.

ALİ b. ABİ-İSALASİL (?-?). " "

HAFİF ER-TEGİN (?-?). " "

EBÜ'L HEYCA ABDULLAH b. HAMDAN (905-916). Elcezire valisi.

İBRAHİM b. HAMDAN (919-920). Elcezire valisi.
DAVUD b. HAMDAN (920-?). " "

MUHAMMED b. RAİK (939-942). Diyar-ı Mudar, Harran ve Elcezire valisi.

EBÜ'L HASAN ALİ b. TAYYAB (942-?). Diyar-ı Mudar, Harran ve Elcezire valisi.

SEYFÜDDEVLE EBÜ'L HASAN (?-?).

İBN CEBĞUYE (?-?) Harran valisi.

XXV) HAMDÂNÎLER DÖNEMİ (937-991)

SEYFÜDDEVLE el-HAMDANİ (937-?).

NASRÜDDEVLE el-HAMDANİ (?-959).

HİBBETULLAH B. NASRÜDDEVLE (959-963) (Nasrüddevle'nin naibi)

.....

SELÂMET el-BERKAİDİ (970-978). Harran valisi.

VESSÂB b. SABİK el-NÛMEYRİ (?-991). Harran valisi.

XXVI) NÛMEYROĞULLARI BEYLİĞİ DÖNEMİ (990-1086)

Nûmeyroğulları, merkez Harran olmak üzere 990-1086 yılları arasında, 96 yıl süren beylik kurmuş ve soyları günümüze kadar gelen bir Arap ailesidir. Harran, Urfa, Suruç ve Rakka'ya hakim idiler. VESSÂB b. SABİK el-NÛMEYRİ (990-1019). Nûmeyri Beyi

ŞEBİB b. VESSÂB el-NÛMEYRİ (1019-1040).

"MUTA'İN ve KAVVAM (1040-?).

"MENİ' b. ŞEBİB (1040-1060).

"YAHYA b. el-ŞATIR el-VESSÂBİ (1060-1081).

"MUHAMMED b. ŞATIR (1081-1086). Vekil.

XXVII) BÜYÜK SELÇUKLULAR DÖNEMİ (1086-1094)

MUHAMMED b. MÜSLİM b. KUREYŞ (1086-1089). Harran-Rahbe ve Suruc valisi.

(3 yıllık bir süre içinde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

İBRAHİM b. KUREYŞ (1092-1093).

EMİRBOZAN (1093-1094). Urfa ve Harran valisi.

XXVIII) SURİYE-FİLİSTİN SELÇUKLULARI DÖNEMİ (1094-1105)

KARACA (1094-1103). Harran naibi.

MUHAMMED el-ISFAHANİ (1103-1104). (Karaca'nın vekili).

KARACA (1104-1105). Harran naibi -II.kez-

XXIX) ANADOLU SELÇUKLULARI DÖNEMİ (1105-1107)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XXX) MARDİN ARTUKLULARI DÖNEMİ (1109-1127)

İLGAZİ (1109-114).

AKSUNGUR el-PORSUKİ (1114-1118).

İLGAZİ (1118-1122). -II.kez-

BELEK b. BEHRAM b. ARTUK (1122-1124).

TİMURTAŞ (1124-?).

AKSUNGUR el-PORSUKİ (?-1126). -II.kez-

İZZEDDİN MES'UD (1126-1127).

XXXI) MUSUL ATABEYLİĞİ (ZENGÎLER) DÖNEMİ (1127-1182)

(Harran, bu dönemde Musul Atabeyliğine bağlanmıştır.)

SAVTEGİN (1127-?). (İmâdeddin Zengi'nin 1146'da öldürülmesiyle Harran, oğlu Seyfeddin Gazi'nin yönetiminde kaldı. 1149 yılında Seyfeddin Gazi'nin ölüp yerine kardeşi Kutbeddin Mevduz geçince, Halep sahibi kardeşi Nureddin Mahmud ile anlaşarak Harran'ı Sincar ile değiştirmiştir.)

ABDÜLMELİK b. el-MUKADDEM (1149-1152).

ZEYNEDDİN ALİ KÜÇÜK (1152-1157). NASİRÜDDİN EMİRAN (1157-1159). ZEYNEDDİN ALİ KÜÇÜK (1159-?) - II.kez- KAYMAZ (?-?). (Zeyneddin'in naibi)

KAYMAZ el-HARRANİ (1170-1174). (Harran, 1180 yılına kadar Seyfeddin'in adlarını bilmediğimiz naipileri tarafından yönetilmiştir) MUZAFFERÜDDİN GÖKBÖRÜ (1180-1182).

XXXII) EYYUBÎLER DÖNEMİ (1182-1235)

MUZAFFERÜDDİN GÖKBÖRÜ (1182-1190). Urfa-Harran ve Samsat valisi.

TAKIYYÜDDİN EBİ SA'İD ÖMER (1190-1191). Hama- Urfa ve Harran valisi.

el-MELİK-ül EFDAL (1191-1192). Elcezire valisi.

el-MELİK-ül ADİL (1192-?). Elcezire valisi.

(Bu sırada Harran, Elcezire bölgesinin merkezidir)

el-MELİK-ül KÂMİL (?-?). Elcezire valisi.

el-MELİK-ül EŞİREF (?-1228). Elcezire valisi.

el-MELİK-ül KÂMİL (1229-1235). -II.kez- Elcezire valisi.

XXXIII) ANADOLU SELÇUKLULARI'NIN II. DÖNEMİ (1235-1236)

(1 yıllık bir süre içinde bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XXXIV) EYYUBÎLER'İN II. DÖNEMİ (1236-1260)

el-MELİK-üs SALİH NECMEDDİN EYYUB (1236-1241). Harran hakimi.

(Harran, 1241 yılı başlarında Halep Eyyubileri'ne bağlanmıştır)

NASRULLAH b. SEYYAR (?- 1260). Harran valisi.

XXXV) İLHANLILAR DÖNEMİ (1260)

ALİ el-SAVRANİ (1260-1260)

XXXVI) MEMLÛKLER DÖNEMİ (1260-1262)

AKKUŞ el-BERLİ (1260-1262)

XXXVII) İLHANLILAR'IN II. DÖNEMİ (1262-1272)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XXXVIII) MEMLÛKLER'İN II. DÖNEMİ (1272)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XXXIX) İLHANLILAR'IN III. DÖNEMİ (1272- ?)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XL) MEMLÛKLER'İN III. DÖNEMİ (1350 ?)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XLI) DÖĞERAŞİRETİ DÖNEMİ (1403-1404)

DİMAŞK HOCA (1403-1404). Aşiret reisi-Urfa ve civarı hakimi.

XLII) MEMLÛKLER'İN IV. DÖNEMİ (1404-1406)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XLIII) KARAKOYUNLULAR DÖNEMİ (1406-?)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XLIV) AKKOYUNLULAR DÖNEMİ (?-?)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XLV) MEMLÛKLER'İN V. DÖNEMİ (?-1516)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı.)

XLVI) OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİ (1516-1922)

(Bu dönemde herhangi bir yönetici ismine rastlanmadı, ancak Urfa ile birlikte Diyarbekir Beylerbeyliği'ne bağlandığı tahmin edilir)

XLVII) TÜRKİYE CUMHURİYETİ DÖNEMİ (1923-2010)

- İlçe oluşu (19.06.1987). Harran bu tarihte ilçe olmasına rağmen ancak 1990 yılında resmi olarak hizmet vermeye başladıktan sonraki kaymakamlar;

H. Kenan YOZGATLI (08.08.1990-17.09.1992)

Muzaffer ÖZTÜRK (18.09.1992-19.09.1994)

Adil KIR (20.09.1994-24.09.1996)

Münir KARALOĞLU (04.10.1996-29.08.1998)

Halil İbrahim AKŞİT (21.09.1998-15.09.2003)

Adil KARATAŞ (16.10.2003-16.10.2006)

Hasan YAMAN (27.10.2006-13.08.2009)

Serkan KEÇELİ (03.09.2009- Görevde)

BİBLİYOGRAFYA

ALMANCA KAYNAKLAR

ANDRAE, W. 1913. Die Stelenreihen in Assur, Leipzig. BOSSERT, Th. H. 1951. Altsyrien, Tübingen.

von DIETRICH, M. 1970. Die Aramäer Südbabyloniens in der Sargoniden Zeit (700-648), Alter Orient und Altes Testament, Neukirchen.

FORRER, E. 1920. Die Provinzeinteilung des assyrischen Reiches, Leipzig.

KESSLER, K. 1980. Untersuchungen zur historischen Topographie Nordmesopotamiens, Wiesbaden.

LANDSBERGER, B. 1947. Die Basaltstele Nabonids von Eski-Harran, TTKYay. Ankara.

MEYER, E. 1909. Geschichte des Altertums, I-II, Berlin.

MEZ, A. 1892. Geschichte die Stadt Harran in Mesopotamia bis zum Einfall der Araber, Strasbourg.

NASHEF, K. 1980. Répertoire Géographique des Textes Cunéiformes 4: Die Orts und Gewässernamen der mittelbabylonischen und mittelassyrischen Zeit, Wiesbaden.

RÖLLIG, W. 1969. "Karrhai", Der Kleine Pauly III, Stuttgart: 130.

UNGER, E. 1926. "Harran", Reallexikon der Vorgeschichte 5: 127-128.

WEISSBACH. 1919. "Karrai", Paulys Realencyclopädie der Classischen Altertumswissenschaft X, 2: 2009-2021.

ARAPÇA KAYNAKLAR

BAR HEBRAEUS. 1890. Târîhu Muhtasarı'd-Düvel, neş. A.Salhani, Beyrut.

BELÂZURİ. 1978. Futûhu'l-Buldân, Beyrut.

BEYHÂKİ. 1946. Târih el-Hukemâ, nşr. Kürd Ali, Dimaşk. EL-BİRÜNİ. 1878-1923. el-Âsâr el-Bâkiye 'an el-Kurûn el-Hâlîye, 2 cilt, ed. E.Sachau, Leipzig.

EBU'L-FİDÂ. 1831. el-Muhtâsar fi Ahbârî'l-Beşer, ed. H.Fleischer, Vogel.

EL-HATİB EL-BAGDÂDÎ. 1349. Tarîhu Bağdad, Mısır. İBN EL-'ÂDİM, Buğyet et-Taleb fi-Tarihi Haleb, III. Ahmed Kütüphanesi, nr. 2925, cilt III.

İBN EL-CEVZİ. 1357-59. Kitabü'l-Muntazam fi Tarih el-Mülûk ve'l-Ümem, 10 cild, Haydarabad.

İBN KESİR. 1932. el-Bidâye ve'n-Nihâye, 14 cilt, Kahire.

İBN ÜL-NEDİM. 1872. Kitab ül-Fihrist, nşr. G.Flügel Leipzig;

İBN ŞEDDÂD. 1978. el-Â'lâk el-Hatîra fi zikri Ümerâ el-Şam ve'l-Cezire, III, I, nşr. Yahya Abbara, Dimaşk.

EL-MAKRİZÎ. 1942-58. Kitab el-Sülûk bi Ma'rifet el-Düvel ve'l Mülûk, I-II, nşr. M.Ziyâde, Kahire.

EL-MUKADDESÎ. 1906. Ahsen el-Tekâsim fi Ma'rifet el-Ekâlîm, nşr. de Goeje, Leiden-Brill.

TABERÎ. 1964. Târîhu'r-Rusûl ve'l Mulûk, Ed. M.J. De Goeje, Leiden. YAKUBÎ, el-Târih, I-II, Daru Sadır baskısı, Beyrut (tarihsiz).

YÂKUT EL-HAMAVÎ. 1924-68. Mu'cem el- Buldân, I-II, Kahire; Dar el-Kitab el-Arabi neşri, Beyrut.

ZEYNEDDİN ÖMER İBN VERDÎ. 1970. Tarih-i İbn-ül Verdi, Beyrut.

FRANSIZCA KAYNAKLAR

van BERCHEM. 1897. "Le Nord de la Syrie", Globe XXXVI: 27-31.

DOSSIN, G. 1939. "Benjaminites dans les textes de Mari", Mélanges Syriens offerts a M.René Dussaud II, Paris: 981-996.

FEHERVÂRÎ, G., "Harran", EI2, III: 233-237.

HUART, C. 1911-12. Histoire des Arabes, 2 cilt, Paris.

İNGİLİZCE KAYNAKLAR

ALBRIGHT, W.F. 1975. "Syria the Philistines and Phoenicia", CAH II, 2: 507-536.

ARCHI, A. 1984. "The Personal Names in the Individual Cities" Quaderni di Semetistica 13, Studies on the Language of Ebla, ed. P.Fronzardi, Firenze, 225-251.

----- . 1987. "Anatolia and Ebla: The Case of a not Recorded Contact", XXXIV. Uluslararası Assyrioloji Kongresi Bildiri Özetleri, İstanbul: 4-5.

----- . 1989. "Harran in the III Millennium B.C.", Ugarit Forschungen 20: 1-8.

BAR HEBRAEUS. 1932. The Chronology, tr. E.A.W. Budge, London.

19. Yüzyıl Sonlarında Harran

BİRÛNÎ, Ebu'r-Reyhân. 1879. The Chronology of the Ancient Nations, ed. and tr. by E.Sachau, London.

FEHERVÂRÎ, G. "Harran", EI, (new edition) III, s. 227.

GELB, I.J., et.al. 1956. "Harranu", Chicago Assyrian Dictionary, University of Chicago Press.

GRAYSON, A.K. 1976 Assyrian Royal Inscriptions, I-II, Wiesbaden.

GREEN, T.M. 1992. The City of the Moon God: Religious Traditions of Harran, Leiden.

GURNEY, O.R. 1952. "The Sultantepe Tablets", AS II: 25-35.

-----1953. "The Sultantepe Tablets", AS III: 5-26.

-----1955a. "The Sultantepe Tablets (continued)", AS V: 93-114.

HALLO, W.W. 1971. "Haran", Encyclopedia Judaica, Jerusalem VII: 1328.

JOHNS, C.H.W. 1901. An Assyrian Doomsday Book or Liber Cencualis of the District Round Harran in the Seventh Century B.C., Leipzig.

JONES, A.H.M. 1971. The Cities of the Eastern Roman Provinces, Oxford.

KING, L.W. 1898. First Steps in Assyrian, London.

KLENGEL, H. 1992. Syria 3000 to 300 B.C. A Handbook of Political History, Berlin.

KUPPER, J.R. 1973. "Northern Mesopotamia and Syria" CAH II, 1: 1-39.

LLOYD, S.-Brice, W. 1951. "Harran", AS I: 77-111.

LUCKENBILL, D.D. 1926-27. Ancient Records of Assyria and Babylonia, I-II, Chicago. PINCHES, I.A. 1898-1904. "Harran", Dictionary of the Bible, ed.J.Hastings, Edinburgh II: 301.

POSTGATE, J.N. 1972-75. "Harran", in RA, v.4: 122-125.

-----1973a. The Governor Palas Archive, Hetford.

RICE, D.S. 1952a. "Medieval Harran: Studies on its Topography and Monument I" AS, II: 36-84.

-----1952b. "Unique Dog Sculptures of Medieval Islam: Recent Discoveries in the Ancient Mesopotamian city of Harran and light on the little-known Numairid Dynasty", ILN CCXXI, 20th. September: 466-467. SMITH, S. 1924. Babylonian Historical Texts, London.

-----1928. Early History of Assyria, London.

WISEMAN, D.J. 1956. Chronicles of Chaldean Kings, London.

-----1958. "The Vassal-Treaties of Esarhaddon", Iraq XX, 1: 1-99.

TÜRKÇE KAYNAKLAR

BELAZÛRÎ. 1955-1987. Fütühü'l-Buldân, terc. Z.K.Ugan, cilt I, İstanbul, terc. M.Fayda, 2. baskı, Ankara.

DEMİRKENT, I. 1974. Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118), TTKYay. Ankara.

-----1990. Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1118), I, TTKYay. Ankara, -----1994. Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1098-1146), II, TTKYay. Ankara,

İŞILTAN, F. 1960. Urfa Bölgesi Tarihi (Başlangıçtan miladi 825'e kadar), İstanbul.

İBN-ül ESİR. 1987a. el-Kâmil fit-Târih Tercümesi, IX, terc. A.Özaydın, İstanbul.

-----1987b. el-Kâmil fit-Târih Tercümesi, X, terc. A.Özaydın, İstanbul.

-----1987c. el-Kâmil fit-Târih Tercümesi, XI, terc. A.Özaydın, İstanbul.

-----1987d. el-Kâmil fit-Târih Tercümesi, XII, terc. A.Ağırakça-A.Özaydın, İstanbul.

ÖZFIRAT, A. 1994. Eskiçağda Harran, Arkeoloji ve Sanat Yay. İstanbul. SÜMER, F. 1967. Oğuzlar (Türkmenler), Ankara.

ŞEŞEN, R. 1983. Salâhaddin Devrinde Eyyûbiler Devleti, İstanbul.

-----1988. "Harran ve Türk-İslâm Tarihindeki Yeri", Şanlıurfa ve GAP Sempozyumu Bildirileri, İstanbul: 159-167.

-----1993. Harran Tarihi, Ankara.

-----1997. "Harran" maddesi, TDVİA, XVI: 237-240.

TAŞKIRAN, İ.H. 1999. Tarih Perspektifinde Benû Nümeyr ve Harran Aşiretleri, Adana.

TURAN, O. 1971. Selçuklular Zamanında Türkiye. Siyasi Tarih. Alp Aslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1318), İstanbul.

-----1980. Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, İstanbul.

BİR KUŞAĞIN SEMBOLİSMİ M. EMİN ERGİN

Yrd.Doç.Dr.A.Cihat KÜRKÇÜOĞLU
Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü Öğr.Üyesi

Değerli dostum Yusuf Sabri Dişli 19 Mayıs 2010 Çarşamba günü aradı. Sesi ağlamaklı idi. Emin Ergin dedi, durdu. Tekrar Emin Ergin deyince ben de; "Emin mi gelmiş" diye sordum. Çünkü Emin Bey Urfa'ya her gelişinde Sabri Dişli ve dostlarla ziyaretine gidiyorduk. Ancak; "Hayır, vefat etmiş" cevabı karşısında bir süre dilim tutuldu. Üzüntümü sözlerimle dışa vurmuş olmalıyım ki Sabri Bey'in telefondaki sesi daha da titredi ve o ana kadar gizlemeye çalıştığı ağlamasını açığa vurdu.

Sevgili Emin, 15 Mayıs Cumartesi günü eşi ve oğlu Halil ile Urfa'ya gelmiş, kayın validesinin evine inmiş; dört gün sonra 19 Mayıs Çarşamba günü vefat etmiş. 20 Mayıs Perşembe günü Yusuf Paşa Camii'nden Bediüzzaman Mezarlığı'ndaki aile kabristanına defnettik.

Ergin ailesi baba dostumuz idi. Emin'in babası Halil Amca Karameydan'da, bu günkü İzgördü Pasajı'nın yerindeki dükkânında marangozluk yapıyordu. Dükkânlarının üzerinde evleri bulunuyordu. Amcalarından Mustafa Amca, kunduracı olması nedeniyle babamın meslek arkadaşıydı. Muhsin Amca, ortaokulda biyoloji öğretmenimiz, Reşat Amca ise kardeşim Fuat'ın kayınpederi idi. Müzik ve resim sanatları Ergin ailesinin genlerinde yer edinmiştir. Çok yakından tanıdığım bu ailenin fertleri içinde resim, müzik ve güzel sanatların diğer dallarında yetenekli çok sayıda insan bulunuyor. Emin Bey'in öğretmenlikten emekli, kardeşi Fikret Bey Şanlıurfa'nın geleneksel ağaç oymacılığını günümüzde yaşatan tek usta.

Solda Erginler Evi (Bugünkü İzgördü Pasajının Yeri)
Sağda Hacı Hafızlar Evi (Bugünkü Devlet Güzel Sanatlar Galerisi/1978)

Emin Bey, Urfa müziğine son derece vakıftı. 1960'lı yıllarda, evlere giderek musikişinas ailelerin çocuklarına keman dersleri veren Ermeni Corci Gümüşkalem'den (Cırce) cümbüş ve ritim dersleri almıştı ve kendine yetebilecek kadar bağlama çalabiliyordu. Urfa folklorunun ve müziğinin kaynak kişisi Tenekeci Mahmut Güzelgöz, Urfa Müzesinde çalıştığı yıllarda ben ve Emin, Kütüphanede Mahmut Usta ile bir araya gelir sohbet ederdik. Merhum Mahmut Usta'nın engin bilgisinden bir şeyler kapmaya, meşkinden lezzet almaya çalışırdık. Bazen bu meşk sırasında Emin, koltuk davulu ile Mahmut Usta'ya ritim tutardı. Koltuk davulu O'nun en sevdiği ritim sazı ve adeta kendisi ile özdeşleşmişti. Kütüphanedeki odasının başköşesinde dururdu.

Urfa Mekteb-i Sanayi'nin İdare Heyeti ve Öğretmenleri
(6) Nolu Şahıs Marangoz Muallimi Mehmet Ergin (Mehoş Usta)

Resim ve Grafik sanatlarında da yeteneği olan Emin Ergin, 1982 yılında Urfa'da merhum Emin Şekeroğlu'nun matbaasında bastırıldığı Urfa Ağzı Sözlüğü kitabının kapağını kendisi tasarlamıştı. O zaman tipo tekniği ile basılan bu kitabın kapak klişesine ayrıca para ödememek için kalın bir wnylexi köşelerinden biçimlice keserek içine yuvarlak bir daire oymuş ve bunu da düzgün kesilmiş ceviz bir ağaç levha üzerine yapıştırarak klişeyi oluşturmuştu. Baskıda beyaz çıkan bu dairenin ne anlama geldiğini sorduğumda "Yuvarlak motif, ağzı sembolize ediyor" demişti.

1980 yılında Ankara'da Türk Tarih Kurumu kütüphanesinde yaptığım araştırmada O. Ferit Sağlam'ın fotoğraf arşivinde Urfa Mekteb-i Sanayi (Sanat Okulu) ile ilgili fotoğraflara ulaşmıştım. O fotoğraflardan birinde okulun öğretmen kadrosu görülüyordu. Fotoğrafın üzerinde öğretmenlerin branşları ile bilgi vardı, ancak adları yazılı değildi. Bu fotoğrafı Urfalı şair merhum Hulusi Kılıçarslan'a Ankara'daki evinde göstermiş, öğretmenlerin isimlerini sormuştum. Hulusi Amca o fotoğraftaki şahısları birer birer tanıyarak bana isimlerini yazdırmıştı. Fotoğrafta "Kundura Muallimi" olarak belirtilen şahsın "Mehmet Ergin (Mehoş Usta)" olduğunu söylemişti. Mehmet Ergin, merhum Emin Ergin'in dedesi idi. Urfa'ya döner dönmez bu fotoğrafı Emin'e verdiğimde çok mutlu olmuştu.

1945-1950 doğumlu bir grup genç, 1970'li yılların başlarında üniversiteyi bitirdikten sonra koşarak Urfa'ya gelmiş, çeşitli sosyal ve

kültürel oluşumlar içinde yer almış, Harran Üniversitesi Kurma Derneği gibi bazı oluşumların öncülüğünü yaparak Urfa kültür ve sanatına önemli eserler kazandırmıştır. Benim de aralarında bulunduğum bu grup; Emin Ergin, Mahmut Karakaş, Mehmet Oymak, Adil Saraç, Müslüm Akalın, İbrahim Halil Çelik, Mehmet Atilla Maraş başta olmak üzere iki elin parmaklarını geçmeyen gençlerden oluşuyordu. Tevazua gerek yok. Yukarıda adlarını verdiğim gençlere kadar Urfa ile ilgili kitapların sayısı bir elin parmaklarına bile ulaşmıyordu. Yetersiz bilgilerin yer aldığı Salnameler ve İl Yıllıkları tek başvuru kaynağımız idi. Bu gençlerin 1970'li yıllarda başlattığı yayın hamlesi bu güne kadar Urfa ile ilgili 100'ü aşkın kitaba, yüzlerce makaleye ulaşmıştır. Yayınlar halen de devam ediyor. Siyasetin kutuplaştığı, kardeşin kardeşe düşman kesildiği o dönemde bu insanlar sadece Urfa'nın kültürüne, sanatına, folkloruna hizmet etmeyi amaç edinmişlerdi. Bu gençlerin her birisinin kendine göre bir dünya görüşü, kendine göre bir siyasi duruşu vardı. Ancak onları bir araya getiren ortak nokta Urfa idi, Urfa kültürüne hizmet idi.

Bu gençler, Mehmet Oymak'ın kuruluş öncülüğünü yaptığı Harran Kültür ve Folklor Dergisi'ni 11 Nisan 1979 yılında yayın hayatına sokmuşlar ve zaman zaman ara verilmesine rağmen 20 yıl içerisinde dergiyi 60 sayıya ulaştırmışlardır. Harran Kültür ve Folklor Dergisi'nin hepimizin üzerinde önemli ölçüde tetikleyici etkisi olmuştur. Birçoğumuz ilk

yazılarımızı bu derginin sayfalarında görme heyecanını yaşadık. Bu heyecanla bir sonraki sayı için yazacağımız yazının hazırlıklarına başladık. Buradan aldığımız cesaretle yazılarımızı ulusal dergilere taşıdık.

Rahmetli Emin Ergin'in İlk Halk Kütüphanesindeki odası Harran Dergisi'nin idare merkezi idi. Hepimiz onun masası etrafında buluşur, hazırlıklarımızı gözden geçirirdik. Sayfa düzeninden, tashihlere kadar dergi ile Emin uğraşır. Emin, derginin logosunu da çizmişti. Dergideki yazılarını Ergin Okur ve Elif Güler müstear isimleri ile yayınlıyordu.

Aramızda bizlerden büyük Bedri Alpay, Emin Beyazgül, Naci İpek, Halil Biner, M.Hulusi Öcal, Mahmut Güzelgöz (Tenekeci Mahmut), Mustafa Bilkan, Yusuf Demirkol gibi değerli ağabeylerimiz de vardı ve onlar da dergiye yazılarıyla katkıda bulunuyorlardı.

Emin Ergin, 1972 yılında yayınladığı Urfa'dan Derlenmiş Hoyratlar-Maniler ve 1973 yılında yayınladığı Urfa Folklorunda Düğün adlı kitaplarıyla Urfa'da kitap yayınlamanın öncülüğünü yapmış, biz arkadaşlarını kitap yayınlama konusunda motive etmiştir. Bir bakıma O, arkadaşları arasında ilk kitap yayınlayan olmuş, arkadaşları kendisinin peşinden gitmiştir.

Urfa Halk Bilimi araştırmalarına yoğunluk veren Emin Ergin, bu iki kitabın ardından Urfa Ağzı Sözlüğü (Urfa 1982), Antalya Bibliyografyası (Ortak çalışma-Antalya 1985), A'dan Z'ye Şanlıurfa (Alanya 2007), Şanlıurfa Hikâyeleri (Alanya 2007), Harran Ekolü-Okulu (Alanya 2007), İso Medeniyeti (Şanlıurfa 2008), Şanlıurfa Müellifleri (Şanlıurfa 2008), Şanlıurfa Beslenme Kültürü (Şanlıurfa 2008), Şanlıurfa Halk Kültürü (Şanlıurfa 2008) kitaplarını yayınlarak kitap sayısını 11'e çıkardı.

1971-1982 yılları arasında görev yaptığı Urfa Halk Kütüphanesinde o yıla kadar tasnifi yapılmamış binlerce kitabın tasnifini yaptı. Binlerce kitabı ciltlettirerek sırtlarına beyaz mürekkeple kendi el yazısıyla künyelerini yazdı. Zaten astım hastasıydı. Çok sevdiği kitaplarla uzun yıllar haşır-neşir olması nedeniyle kitap tozunda bulunan "akar"lar onun hastalığını tetikledi. Hastalığı son yıllarda öylesine ilerledi ki oksijen aletine bağlı olmadan adım atamaz, merdiven çıkamaz

oldu. Şayet telefon yanı başında değilse ve evde kimse de yoksa telefonlarımıza ulaşamaz oldu.

Yıllardır çalışarak yedi adet kitabını baskıya hazır hale getirmişti. Önce Şanlıurfa Folklorunda Düğün kitabının ikinci baskısı için 2006 yılında benimle görüştü. Bu kitabın ŞURKAV (Şanlıurfa Kültür Eğitim Sanat Araştırma Vakfı) tarafından yayınlanıp yayınlanamayacağını sordu. Ben de; bir dilekçe ile kitabı bana gönderdiği takdirde ŞURKAV'a iletebileceğimi söyledim. Kitap ve dilekçe gelince hemen ŞURKAV'a ilettim. Aradan dört ay geçtikten sonra kendisine "Ödenek yokluğundan dolayı basamayacağız" şeklinde gelen cevaba çok üzülmüştü. Bu olaydan sonra "kendi yaranı kendin sar" felsefesi ile tüm kitaplarını hiç bir gelir beklemeden, emekli maaşıyla bastırmaya karar verdi. Böylece 2007-2008 yıllarında peş peşe 7 adet kitabını yayınladı ve bunları posta ile tüm dostlarına ulaştırma zarafetini gösterdi.

Elindeki bilgileri paylaşmayı seven bir kişiliğe sahipti. Bir grup arkadaş tarafından hazırlamakta olduğumuz Urfa Ansiklopedisi çalışmasından kendisine söz ettiğimde hemen; "Elimde Urfa kültürü ile ilgili hazırladığım binlerce fiş var. Bu fişleri size vereyim, işinize yarayanları kullanın" dedi. O yaz Urfa'ya geldiğinde bir valiz dolusu fişi getirip bizlere verdi. Bunların içinden kullanabileceklerimizi ayıkladık. Böylece ansiklopedinin yayın kuruluna dahil oldu.

O, Urfa kültürü ve folkloru ile yoğrulmuş, bu kültürü damarlarına kadar sindirmiş gerçek bir Urfalı idi. Urfa'nın günümüzde oldukça erozyona uğramış folklorik değerlerini bir Halkbilimci kimliği ile yaşatmaya çalışmış, kitaplarına konu ettiği bu değerleri gelecek kuşaklara aktarmıştır. 50-55 yıl önce Urfa'daki düğünlerde keman çalan ve belden aşağısı olmayan "Mame" adındaki renkli sima ile ilgili bir yazısını 2 sayfa halinde daktiloyla yazmış ve üç yıl önce bana göndermişti. Bir dönemin folklorunda önemli bir yeri olan "Mame"yi bizlere tanıtan bu yazıyı ŞURKAV Dergisinin bu sayısında sizlerle paylaşıyorum. Tüm yazıları gibi iyi ki bu yazıyı da yazmış. Yazmasaydı Urfa düğünlerinin bu renkli siması unutulup gidecek, kimsenin haberi olmayacaktı. Yazıyı resimleyen değerli ressam dostum Abdurrahman Birden'e de ayrıca teşekkür

ediyorum.

Yıkılan her tarihi yapı sanki onun yüreğinden bir parça alıp götürürdü. Geçen yıllarda kendisi ile telefonda sohbet ederken, söz eski Urfa evlerinin yıkılmasına gelmişti. Ben, "Yıkılan her ev şehrin mimari dokusunu eritiyor ve şehir beton yığınlarına dönüşerek kimliksizleşiyor" demiştim. O, halkbilimci kimliği ile yıkılanın sadece evler olmadığını, koca bir kültürün yıkılarak yok olduğunu; "Yıkılan her evle birlikte kuş takası, gedemeç, camhana, zerzembe, tandırlık, sac, bazlamaç, et daşı, et tokmağı, tokaç, pherik, hayat, eyvan, odun damı, çardak, arış, erzele ve daha yüzlerce mimari öge ve kelime dilimizden siliniyor. Sadece mimariyi kaybetmekle kalmıyoruz, dilimizi de kaybediyoruz" sözleriyle dile getirmişti. Bir Halkbilimci olarak yaptığı bu tespit geleneksel evlerimizin korunmasının ne denli önemli olduğunu gözler önüne sermeye yetiyor sanırım.

Aynı zamanda şair olan M.Emin Ergin, Urfa'dan ayrılışını konu ettiği şiirinin "Ne sac kaldı, ne bazlamaç ne ayran

Herkes oldu kuvvetliyi kayıran

Var mı şimdi üç beş fakir doyuran

Urfa'nın meyvesi üzümle nardır

Tebdil-i mekânda ferahlık vardır"

dizelerinde uğradığımız bu kültür erozyonunu ne güzel anlatıyor.

Aynı şiirinin;

"Kadir kıymet bilenlerin çok olsun

Duam şudur daim karnın tok olsun

Yere sağlam bas ki önü yarıdır

Tebdil-i mekânda ferahlık vardır."

Dizelerinde çok sevdiği Urfa'ya duada bulunuyor.

Merhum; politikanın çok yüzlülüğünü bildiğinden hiçbir zaman siyasetin içinde olmadı. O'nun partisi Urfa, Urfa kültürü idi. Ona göre siyasetçi siyasetle, kültür adamı kültürel araştırma ile ilgilenmeli idi. Siyasete bulaşan kültür adamının araştırmadan uzaklaşacağını bilirdi. Kültür adamının; bir partinin, bir siyasi görüşün adamı değil, tüm toplumun malı olduğuna inanırdı. Bunun içindir ki Harran Ekolü-Okulu adlı kitabında,

siyaseti seçerek kültürel araştırmadan uzaklaşan arkadaşlarına serzenişte bulunmuştur.

Siyasetten hoşlanmadığını ve çok sevdiği Urfa'dan ayrılışını şu cümlelerle dile getirmiştir(1) "Siyaset yapmaktan, konuşmaktan hoşlanmadığımı, hatta nefret ettiğimi bildikleri için 1981-82 yıllarında benim bulunmadığım yerlerde yavaş yavaş siyaset konuşulmaya başlanınca, Halk Kütüphanesinde ise yapmak istediğim "İl Arşivi" çalışmaları ve diğer yeniliklere karşı çıkılması, ilin tek kütüphanesi olması nedeni ile çalışma ortamının gittikçe ağırlaşması ile gelen aşırı yorgunluk ve stres, üstüne de aile içi problemler eklenince "Tebdil-i mekânda ferahlık vardır" diyerek Urfa'dan ayrılmanın zamanının geldiğini ve gerekli olduğunu anladım".

1983 Yılında Düden Şelalesi Önünde Ayaktakiler; M. Emin Ergin, Aysel Ergin, Gülderen Kürkçüoğlu, Oturanlar; Adile Ergin, Nuri Kürkçüoğlu, Halil Ergin (Fotoğraf Cihat Kürkçüoğlu)

Önce Antalya Kütüphanesine, ardından emekli oluncaya kadar görev yaptığı ve emekli olduktan sonra yerleştiği Alanya'ya geçti. Her iki yerde de birer defa kendisini ziyaret etme

imkânım oldu. 1983 yılında Antalya'da kendilerini eşimle birlikte ziyaret etmiştik. O zaman mobilet marka motosikletine kendisi, arkasında eşi ve iki çocuğu ile binip gezmeye çıkıyordu. Dört kişinin iki yandan sarkan ayaklarını kastederek Mobiletini "Kırkayak"a benzetmesi onun espritüel kişiliğine bir örnek olarak yeter sanırım.

Antalya'da Urfa'ya olan özlemini "Şimdi bir tas felhan kokulu küp suyu olsa da içsek" diyerek dile getirmişti. Genç şair ve yazarlarımızdan sevgili Mehmet Kurtoğlu'nun deyimi ile "O, şehirden çıkmış ama şehri içinden çıkaramamıştır." (2) Urfa özlemi kendisini hasta halinde bile Urfa'ya çekiyordu. Burnuna takılı oksijen cihazı ile Urfa'ya her gelişinde eniştesi Şükrü Algın Bey'in evinde dostlarla kendisini ziyarete gider, sohbet ederdik. Seveni ve ziyaretçisi o denli çoktu ki, Şükrü ağabeyin evi günlerce adeta Bayram Evi'ne dönerdi. Ziyarete gelen misafirlere güler yüz gösterilir ve yeme içme ikramında bulunulurdu.

M. Emin Ergin, Cihat Kürkçüoğlu, Müslüm Akalın ve Abdullah Ekinci, Şükrü Algın'ın Evinde (2009)

Geçen yıl Müslüm Akalın ve Abdullah Ekinci ile birlikte kendisini ziyarete gittiğimizde, Sayın Şükrü Algın'ın değerli eşine; "Yenge hanım, her ziyaretimizde size zahmetler veriyoruz. Rahatsız ediyoruz. Kusurumuza bakmayın. Ne yapalım, sizin de kardeşiniz bu kadar sevilmeseydi" şeklinde bir espride bulunmuştum.

Tarih Araştırmacısı-Yazar Selahattin E.Güler, O'nu ziyaret ederken aldığı keyfi, "Urfa'ya her geldiğini duyduğumda "Efsanevi bir şahsiyet"le sohbet etme imkânı bulacağım için çok sevindim" şeklinde özetliyor(3).

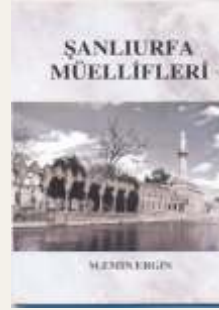
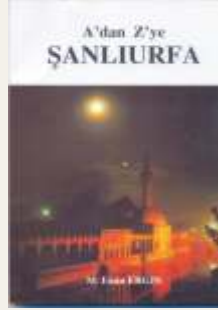
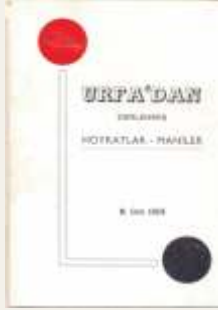
M. Emin Ergin Dostlarına Kitaplarını İmzalıyor (2009)

Mehmet Kurtoğlu O'nun vefatından önce kaleme aldığı, ancak vefatından sonra yayınladığı yazısında(4) duygu ve düşüncelerini özetle şöyle dile getiriyor:

"O'nun Urfa'dan ayrılışı ve Urfa üzerine araştırma ve yazılarına ara verişine hep içlerimdir. O'nun bıraktığı boşluğu doldurmak isteyenler olmuş, ama ne yazık ki başarılı olamamışlardır. Yıllar sonra, kendi imkânlarıyla bastırıldığı kitaplarını imzalayıp gönderdikçe, "Bir yazar ve sanacı, istese de yazmayı bırakamaz, kendisi bıraksa bile yazı peşinden gelir" gerçeğini Emin Ergin'in bizzat yaşamında müşahade ettim. Gerçekten gönderdiği her kitap bu şehrin kaybolan hafızasına işaret ediyordu. Hacim olarak küçük ama içerik olarak büyük olan bu kitaplar, bu şehrin yerlisi tarafından hem içerden hem dışarıdan anlatılıyordu. Ünlü şair Costantino Kavafis'in "Nereye gitsem benimle gelir şehir" dizesinin yansımasını Emin Ergin'in şahsında billurlaştığını gördüm".

Folklor Araştırmacısı Abuzer Akbıyık;"Ben, M. Emin Ergin'i 1970'li yıllarda Urfa halk Kütüphanesinde çalışırken tanıdım. Bir konu için Kütüphaneye gittiğimizde ciddi ve cana yakın edasıyla bizi karşılar, bizi yönlendirir ve aradığımızı bulmamıza yardımcı olurdu. Daha sonraki yıllarda birçok kez görüşmemiz oldu. Aynı şehirlerde de olsak Urfa kültürü üzerine duyarlılığımız zaman içinde pekişmiş bir dostluğa dönüştü. Halk bilimi çalışmalarımnda Emin Ergin ağabeyimin kitapları benim için rehber olmuştur" diyerek güzel bir vefa örneği sergiliyor(5).

Emekli Öğretmen, Ressam ve Şair Fuat Kürkçüoğlu; "Benden üç yaş büyük olmasına karşın lise birinci sınıfta aynı sıraları paylaşma şansına erişmiştim. Rahmetli Mehmet Emin ERGİN, arkadaş canlısı, fedakâr, yardım sever ve nüktedan birisi olarak gönlümüzde yaşayacaktır" diyor.(6)

30 yıldan bu yana üzerinde çalıştığı Urfa Bibliyografyası kitabı için bu yılın kış aylarında beni arayarak Harran Üniversitesinde yapılan Urfa konulu Yüksek Lisans ve Doktora tezlerinin künyelerini istemişti. Ben de kendisine; "Seve seve gönderirim. Ancak Harran Üniversitesinin web sitesinden tüm tezlere ulaşmanız, onları kopyalarak indirmeniz mümkün. Hatta YÖK'ün web sitesine girerek bu güne değin Türkiye'de Urfa ile ilgili yapılmış tüm tezlerin listesini indirebilirsiniz." dediğimde çok sevinmiş ve mutlu olmuştu. Hazırladığı diğer kitaplarla ilgili olarak sık sık telefon açar, fikirlerimizi almayı ihmal etmezdi.

Son yıllarda çocuklarının kendisine armağan ettiği bilgisayarla çalışmanın kolaylığını ve keyfini telefonda bana hep anlatırdı.

Merhum, Urfa'ya her gelişinde olduğu gibi, bu gelişinde de dizüstü bilgisayarını ve çalışmalarını beraberinde getirmiş. Basıma hazır hale getirdiği Urfa Bibliyografyası çalışmasını, gelir gelmez oğlu Halil ile Elif Matbaası'na göndermiş. Ancak on ikinci bu kitabını göremeden aramızdan ayrıldı...

Kendisi Urfa'ya gelişini bizlere özel olarak telefon açıp haber vermezdi. Ancak duyanlar telefon zinciri ile biri birini haberdar ederdi. Bu sefer de öyle yaptı, gelişini haber vermedi. Keşke haberimiz olsaydı, keşke kendisini son bir defa görebilseydik. Çok sevdiği Urfa'nın toprağı kendisini çağırmişti. O, gönül kulağı ile bu çağırışı duydu ve geldi. Kendisini ellerimizle çok sevdiği Urfa'nın bağrına bıraktık. Vefalı eşi Aysel Ergin Hanımefendi'ye, çocukları Adile ve İbrahim Halil'e, torunları Fatma Nisa'ya ve Melih'e, kardeşlerine ve tüm yakınlarına, dostlarına sabırlar diliyorum. Arkadaşları arasında kitap yayınlamada baş çeken idi. Yine baş çekti ve aramızdan ilk göçen oldu. Başımız sağ olsun...

Değerli dostum; mekânının cennet olduğuna inanıyorum. Çünkü 63 yıllık ömrünün sonunda bir tek kişi dahi arkandan kötü konuşmuyor. Herkes güzelliğini, iyiliğini anlatıyor. Nur içinde yat...

Dipnotlar

- 1) M.Emin Ergin., Harran Ekolü-Okulu., Alanya, 2007, s. 76.
- 2) Mehmet KURTOĞLU., , "Gerçek Bir Halkiyatçı M.EminErgin", www.sanliurfasembol.com/ydetay.php?id=1609 -
- 3) Selahattin E.GÜLER., "Urfa'ya Adanmış Çileli Bir Ömür ve M.Emin Ergin", www.sanliurfasembol.com/ydetay.php?id=1625 -
- 4) Mehmet KURTOĞLU., a.g.m.
- 5) Abuzer AKBIYIK., "M.Emin Ergin ve İsot Medeniyeti", www.abuzerakbiyik.com.tr/
- 6) Fuat KÜRKCÜOĞLU., "Mekânın Cennet Olsun Mehmet Emin Ergin", www.sanliurfasembol.com/ydetay.php?id=1

UDİ BESTEKÂR AV. DOĞAN GÜLLÜOĞLU ile sohbet

Halil ALÇINÖZ

KTB Şanlıurfa DTHM Korosu Sanatçısı

Müslüm SÜZER

Şırkav Müttevelli Heyet Üyesi

AV. DOĞAN GÜLLÜOĞLU

Kendi deyimiyle eski Urfalı...

400 sene evvel ataları gelip Urfa'ya yerleşmişler. Babası Mehmet Emin Güllüoğlu üç hanımla evlenir. Annesi Zeynep hanımdır. Doğan Güllüoğlu 1934 yılında Urfa'nın bıçakçılı mahallesinde dokuzu erkek dördü kız onüç kardeşin üçüncüsü olarak dünyaya gözlerini açar.

İlkokula Cumhuriyet ilkokulunda başlar. Dördüncü sınıftan itibaren vatan ilkokuluna nakleder. Ortaokulu Urfa'da bitirir ve Urfa Lisesi'nden mezun olur.

Daha sonra İstanbul hukuk fakültesine girer ve yüksek tahsilini ikmal ederken İstanbul belediye konservatuarına devam ederek orada nota öğrenir ve ud çalmaya başlar. Bu saza aşinalığı çocukluğundan beri vardır çocukluğunda bir gün yolda babasıyla birlikte bir çalgıcıya rastlarlar, çalgıcının elinde bir cümbüş vardır Doğan Güllüoğlu babasına derki "bu sazi istiyorum bana al" der babası onu kırmaz ve sazi alır, hocasız olarak sazi çalmayı öğrenir. İstanbul belediye konservatuarında bu sazın tekâmül etmiş ve

tabii hali olan uda buradan aşinalığı vardır. Aynı zamanda güzel bir sese de sahiptir.

Oniki yıl İstanbul'da kalan Güllüoğlu çok önemli ustalarla tanışır Kadri Şençalar, Şekip Ayhan Özışık gibi cumhuriyet döneminin önemli bestekârlarıyla uzun zaman beraber çalar ve bunlarla yakın arkadaş olur. Ud icrası konusunda üstad Kadri Şençalar'dan istifade etmiş ve ondan çok etkilenmiştir. Bu arada gazinolarda ud çalmaya başlar. Rahmetli Eyyüp Uyanıkoğlu'nun özel sazi olur. İstanbul'da maksim dâhil bütün gazinolarda Mustafa Kandıralı, Hakkı Derman ve İsmail Şençalar gibi önemli isimlerle çalışır. Zeki Müren'e beş yıl, Behiye Aksoy, Müzeyyen Senar ve Gönül Yazara eşlik ederek uzun zaman İstanbul gazinolarında saz çalar.

Babasının ısrarı ve isteği üzerine Urfa'ya döner ve burada avukatlık yapmaya başlar. Bu arada avukatlığı hiç sevmemez.

1964 yılında eşi Suzan hanımla İstanbul'da dünya evine girer. Evlendiğinde kendisi 32 yaşında hanımı 17 yaşındadır. Hanımı Sanlılardan Pabuççu hacı Cuma'nın kızı Suzan hanımdır. Biri kız ikisi erkek üç

Halil Altıngöz ve Av. Doğan Güllüoğlu

çocuk babasıdır. Viranşehir yolunda müstakil köyleri vardır (karakaş köyü). Anne ve babası o köyde medfundur kendisi de onların yanı başına gömülmeyi vasiyet etmektedir.

Doğan Güllüoğlu önemli bir bestecidir lirik ve yanık besteleri vardır. Bestelerinin tamamını İstanbul da yapmıştır. Kendisinden 33 eser aldık, 10 eserinin daha olduğunu söyledi.

Eserlerinin birçoğunun öyküsü vardır mesela Zeynep adlı bestesini anasına ithafen yapmıştır.

Meşhur bestesi "ahu gözlüm gene senden ayıryam" eşine ithafen yapılmıştır. Eşiyle arasının iyi olmadığı bir dönemde eşi küsüp gitmiştir. Hocamız ne kadar ısrar ederse etsin onu barıştırmaya muvaffak olamamıştır bunun üzerine ahu gözlüm adlı muazzam eseri besteleyerek kayınbiraderi vasıtasıyla eşi Suzan hanıma ulaştırmış ve onu geri dönmeye ikna etmiştir. Benim şahsi kanaatim şudur ki hiçbir hanım öyle bir esere bigâne kalamaz ve sevdiğine dönerdi.

Kitaplarını Şurkav'a bağışlamış; tanbur, kemençe, ney ve udunu da belediye konservatuarına bağışlamayı düşünmektedir. Paylaşmayı seven bir tabiatı vardır. Urfa'nın belki de ilk nota bilen müzisyeni olup geniş bir nota arşivi vardır. Ne zaman kendisine başvursak o kapıdan boş dönmedik, bilgi ve arşivini bizim istifademize tereddütsüz sunmuştur. Notaya ulaşmanın hemen hemen imkânsız olduğu bir dönemde onun yaptığı gerçekten büyük bir hizmetti, çeşitli dönemlerde kurduğu türk sanat müziği korolarıyla da Urfa'da musikiye büyük emekler hasretmiştir.

Doğan GÜLLÜOĞLU hocanın aruz ve hece vezniyle yazdığı şiirleri de vardır. Özellikle rahmetli Adil Rastgeldi ve Urfa üzerine yazdığı şiirleri önem arz etmektedir.

-Allah gecinden versin- mezar taşına yazılsın diye serdettiği bir dördlüğü şöyledir:

YAZILSIN SENGİ KABRİME

BİR ÜMİTLE YAŞARIM ODA GELECEK BİR GÜNDÜR

DELİ GÖNLÜM SENELERCE SÜRÜNDÜN
VAADETTİĞİN GÜZEL GÜNLER HANİ NERDE
DELİ GÖNLÜM SENELERCE SÜRÜNDÜN

Bir diğer kısa şiiri

YALNIZ GELDİM YALNIZ GİDİYORUM

ÇIPLAK GELDİM ÇIPLAK GİDİYORUM

AĞLAYARAK GELDİM SESSİZ GİDİYORUM

Hocamıza sağlık, sıhhat ve mutluluk diliyor Urfa kültürüne yaptığı katkılardan dolayı minnet ve şükranlarımızı sunuyoruz.

Av. Doğan GÜLLÜOĞLU ile Sohbet

M. SÜZER: Doğan abi İstanbul'daki ve Urfa'daki musiki hayatınızı sizden dinlemek istiyoruz?

H. ALTINGÖZ: Doğan ağabeyi bugün bulmuşken yani rahatsız etmişken, Urfa musikisini konuşalım.

D. GÜLLÜOĞLU: İstanbul'dan dönünce Urfa'da musiki faaliyetlerine aktif bir şekilde başladım. Nota bilgisi dersleri verdim. Klasik Türk Müziği'ni Urfa'ya sevdirdim.

H. ALTINGÖZ: Çok doğru Klasik Türk Müziği'ni son yıllarda sevdiren Doğan ağabeydir. Doğan abinin geniş bir arşivi vardı her zaman bizim istifademize sunmuştur.

D. GÜLLÜOĞLU: Nota arşivimin hepsini istifadenize sundum.

H. ALTINGÖZ: Urfa halk müziği üzerindeki düşüncelerinizi ve bir de Urfa daki müziğe emeği geçen rahmetli ustalardan bahsedermisiniz?

D. GÜLLÜOĞLU: Vallahi ben Mukkım Tahir'le oturmuşum ama o zaman ben küçüktüm. O zamanlar babamın arkadaşlarıyla oturup âlem yaparlardı. Bozova'da köyümüze gelirlerdi. Birde eskiden Ayınzeliha gölü arka tarafında saz vardı ben çocuktum 12 yaşındaydım, yani o zamanlar ben oturup bunları izliyordum. Mukkım Tahir orda çalışıyordu. Mukkım Tahir çok zengin bir ailenin çocuğudur. 10.000 dönüm arazi vardı üzerlerine Akçakale 'de, daha sonraları hepsini batırdı. Sonra Urfa'dan ayrıldı, Zonguldak'ta vefat etti.

M. SÜZER: Doğan Abi Urfa'da o dönemde enstrüman çalan ustalar kimlerdi?

D. GÜLLÜOĞLU: Tambur soyadı Maraş olan bir usta çalardı. Benim yaşım küçüktü onlar bizden büyüklükdü. Ben en çok Mehmet ATAÇ 'la oturdum. Değerli birisidir. İyide cümbüş çalardı. Cemil Cankat da ud çalardı, ama ben Cemil CANKAT 'la oturmam. Ahmet CANKAT 'la oturdum, o da vefat etti. Kanuni Ayıbo o zaman Av. Kemal BADILLI 'ya keman dersi vermeye giderdi, ben de ud ile giderdim. Hem keman çalışıyor, hem de ud çalışıyordu. Birde ders verirdi. Ahmet ALAYBEY' i bağlama çalardı. Ama kardeşi Mahmut ALABEY' i vardı Allah

Halil Altıngöz, Av. Doğan Güllüoğlu ve Müslüm Süzer

Rahmet etsin o güzel ud çalardı. Cırco, Boğoz ve Yeho onlar da düğünlere gider çalarlardı.

H. ALTINGÖZ: Doğan hocam İstanbul'dan geldikten sonra, klasik Türk müziğini meşk ettikten sonra Urfa'da kimlerle oturdunuz.

D. GÜLLÜOĞLU: Kanuni Fazlı ÖZTOP, kemanda rahmetli Şefik Usta, ritim Abdurrahman BAYDAĞ, Abdullah UYANIK 'ta gelirdi çok sık gelmezdi. Bunlarla büromda otururduk çalardık söylerdik. Önceleri notaları hepsine fotokopi yapar, önlerine indirdim çalamazdılar, fakat zeki adamlardı notayı hemen kavradılar. Şefik 'e ben öğretmedim ama Şefik Ataş notayı önüne indirir hemen çalardı.

H. ALTINGÖZ: Doğan hocam o büronuza bende gelirdim. Şefik amca nota ile çalardı. Diğer arkadaşlar notasız çalarlardı

M. SÜZER: Doğan abi ud' un dışında hangi enstrümanları çalabiliyorsunuz?

D. GÜLLÜOĞLU: Hepsini çalarım, ikinci sazım kemandır. Klarnet çalamadım ama Zurnayı çaldım. Cumhuriyet mektebinde düdükçüydüm.

M. SÜZER: Doğan abi Türk Sanat Müziğinde daha çok hangi makamları seversiniz?

D. GÜLLÜOĞLU: Hicaz, Uşak çok güzeldir. Arapça bir sözcüktür fakat en güzel makam Hicaz'dır. Hicaz da Arabistan'dadır oradan gelmedir bize, hazindir geniş bir makamdır. Hicaz makamı çok makamların içine girer çıkar.

H. ALTINGÖZ: Doğan hocam İstanbul'da 12 Yıl kaldığınız süre içinde ünlü sanatçılardan kimlerle çalıştınız.

D. GÜLLÜOĞLU: Müzeyyen SENAR ve Zeki MÜREN başta olmak üzere bir çok sanatçıya eşlik ettim. Müzeyyen SENAR çok insan sever biriydi. Allah selamet versin işte ona çaldık bir iki ay, 30 saz vardı. ben, Mustafa KANDIRALI, İsmail ŞENCALAR, Kadri ŞENCALAR, Darbukada Güngör HOŞSES bizler daimi kadrosundaydık. o okurken benim çocukluğum aklıma gelirdi. Eskiden de Müzeyyen SENAR 'ı çok severdim. Bazı çalışmalarda onu okurken ağlıyordum. Çok otoriterdi. Dedi "durun" sazlar durdu. Dedi; "viski getirin sazlara" hemen viskiler geldi. Baktı ben hala ağlıyorum. Dedi; "oğlum neye ağlıyorsun yazık ağlayacak bir şey yok akıbetimiz bu, sonumuz bu, ağlasan da bu, sızlasan da bu, ağlama" "Urfalım" derdi bana onunla resimlerimizde vardır. Beni çok severdi yanağımdan öperdi. Evine de Kadri ŞENCALAR'la beraber giderdik. Behiye AKSOY çok hatundur. Hem de çok hoş okur ve bana dokunur. Zeki MÜREN dehşet bir şeydi ama ben Behiye AKSOY 'u severim. Ona çok çaldım. Hamiyet 'le gene çalıştım vatan caddesinde 1 ay veya 2 ay kadar çalıştım.

Mustafa SAĞYAŞAR'a da çaldım. Çok güzeldir. Ama erkeklerin içinde Alâeddin YAVAŞÇA'nın üzerine haramdır. Gittim tanıştım elini öptüm. Bülent ERSOY muazzam bir sestir.

M. SÜZER: Doğan abi notayı nerde öğrendiniz.

D. GÜLLÜOĞLU: notayı Urfadan çıkmadan çok az biliyordum, okuldan müzik derslerinden... Sonra gittim İstanbul'da derneklere devam ettim. Notaları aldım. Belediye Konservatuarına gittim öğrendim. Üzerine düştüm öğrendim.

H. ALTINGÖZ: Doğan hocam Kadri Şençalar'dan da istifade ettiniz mi?

D. GÜLLÜOĞLU: Kadri Şençalar arkadaşımıdır. Çok güzel çalar, çıkardık saat 24.00- 01.00 gibi müzisyenler lokal'i vardı Beyoğlu'nun ara yerinde, ağa camiinden iki sokak beride udunu da alır gider otururduk. Ben çalardım kendisinin eserlerini okurdum. Kendisi de ağlardı. Birde bir gün ezo gelin'i okudum. Gürültü vardı kalktı sövdü saydı, "böyle bir okuyucu böyle bir tavır var mı sizde" diyerek. Dediler "yok". Yani Kadri abi öyleydi. İsmail abimiz vardı bize karşı çok soğuktu. Ama Kadri ŞENÇALAR can ciğerdi bize karşı. İşe birlikte gittiğimizde ben alırdım 50 lira kendisi alırdı 150 lira... Bir yere oturmaya gittiğimizde bana hiç hesap ödetmezdi, hep kendisi öderdi.

M. SÜZER: Doğan abi Halil Altıngöz beyde sağ olsunlar Klasik müziği severek yürütüyor ama Urfa'da yeni kuşakta bu sevgi var mı acaba.

D. GÜLLÜOĞLU: Fazla bilgim yok. Ben çekildim. Klasik müzikte Urfalı olarak Halil ALTINGÖZ var birde kardeşi var bildiğim.

H. ALTINGÖZ: Doğan abi son zamanda Urfa'da bir TSM konserine gittim yaylı grubunda beş tane keman, iki kanun ve diğer sazlar vardı. Hepsisi de gençlerden oluşuyordu. Bu da sevindirici bir gelişme sanırım.

D. GÜLLÜOĞLU: Belediye ekibinde kanun çalan bir çocuk var adı Şih Müslüm YAVUK. Çok kabiliyetli ilgilenemedik. Onun abisi benim Ud talebemdi, o geldiği için Şih Müslüm utanır gelmezdi, abisi benden epey ders aldı...

H. ALTINGÖZ: Hocam Urfa Türküleri, Urfa Musikisi hakkında, Urfa Gazeliyatı hakkında ki görüşlerinizi almak isterim.

D. GÜLLÜOĞLU: Şimdi kardeşime söyleyeyim Anadolu Musikisinde Sivas'tan sonra Urfa birincidir. Ağlatıcıdır. Hazindir. "Ayağında Kundura" şarkımıdır türkümüdür? "Ahu Gözlüm" Türkümüdür Şarkımıdır? Yani böyle sanat, böyle bir tablosu vardır Urfa Musikisinin. Hoyratı da gazeli de efendim öyledir. Yani Fuzuli'nin sözleridir ya da Nezihe'nin

M. SÜZER: Doğan abi şimdi "Ahu Gözlüm" Şarkımıdır. Yoksa Türkü müdür?

D. GÜLLÜOĞLU: Şarkıdır yav.

H. ALTINGÖZ: İkisinin ortasıdır.

D. GÜLLÜOĞLU: "Ayağında Kundura" gene öyle şarkıdır.

H. ALTINGÖZ: Ali ÇİNİ MUSTAFA'nın dediği gibi: "Türküyle Şarkının buluştuğu yerdir Urfa"

D. GÜLLÜOĞLU: evet doğru söylüyorsun.

H. ALTINGÖZ: Şimdi hocam siz bu meşklere çocuktan beri babanızla katılmıştınız. O meşkler nasıl başlardı. Ne yapardınız.

D. GÜLLÜOĞLU: Kalabalık bir saz yoktu. Mukkim Tahir kendi çalar kendi söylerdi. Mukkim Tahir; Ayağında Kundura, Kapuyu çalan kimdir, Elleri Pammuk, Yaram sızlar gibi eserleri okurdu.

M. SÜZER: Doğan Abi bir de Demir İzzet'ten bahseder misiniz?

D. GÜLLÜOĞLU: Demir İzzet değerli birisiydi terbiyeliydi erken vefat etti. Demir İzzet iyi bir okuyucudur. Oğlu Mehmet DELİOĞLU da güzel bir okuyucudur. Onunla DSI' de beraber çalışırdık. Müdür bir telefon ederdi gelirdi. Seyfettin Sucu da iyi bir okuyucudur.

D. GÜLLÜOĞLU: Ben 33 bestemi Halil ALTINGÖZ'e verdim. Hem şarkılar hem türküler var.

H. ALTINGÖZ: Hocam en sevdiğiniz şiir hangisidir.

D. GÜLLÜOĞLU: çok şiirlerim var ama "ahu gözlüm"ü incele bak, hece vezinli ve aruz olduğunu hemen anlarsın, sözleri ne ahenklidir.

M. SÜZER: Doğan Abi iyi okuyan bayan var mı teyzelerimizden ninelerimizden sesi güzel olan var mıdır Urfa'da?

D. GÜLLÜOĞLU: Fazla bilmem. İsmet ALAY vardı. Allah Rahmet etsin Muktim'in hanımı, ben evlerine giderdim, İstanbul'da otururken bulamazsın öyle sesler...

H. ALTINGÖZ: Urfa'da kadınların evlerinde ders aldıklarını duymuşuz. Bundan yüz sene evvel evlerde piyano olduğunu biliyoruz.

D. GÜLLÜOĞLU: Evet doğrudur. Alaybeyi ailesi, Kürkçüoğulları, Hatipoğulları ailelerinde musiki ile uğraşanlar çoktu. Ben küçüktüm ailece giderdik onlara, o zaman kadınlar da çalardı söylerlerdi. Münir Kürkçüoğlu çok güzel kanun çalardı. Senelerdir gitmiş İstanbul'a... Kardeşi eczacı Nedim'de Ud çalar ve bestekârdır. Bu şekilde bir çok aile kendi aralarında toplandıklarında fasıl yaparlardı, ama dışarıda kimse bilmezdi...

H. ALTINGÖZ: Doğan Abi Allah size sağlıklı uzun ömürler versin, bu sohbet için çok teşekkür ederiz.

D. GÜLLÜOĞLU: Ben de çok teşekkür ederim size ve Müslüm kardeşime...

Ahu Gözlüm Gene Senden Ayrıyam

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It features a saz (stringed instrument) and a vocal line. The saz part is marked 'saz' and the vocal part is marked 'vocal'. The lyrics are written below the vocal line. The score includes various musical notations such as slurs, ties, and ornaments. The lyrics are: 'A hu göz lüm ge ne sen den Daş tan da şa ba şım vu rup ay-ğ-ı yam ağ-ı h yam dert li ba şa ge len has ret çe ki li- r çe ki lir çe ki lir vay vay ge ne her gün ef kar lı yam gam lı yam gam lı yam gam lı yam vay vahid vahid'.

Ahu gözlüm gene senden ayrıyam
Daştan daşa başım vurup ağlıyam
Dertli başa gelen hasret çekilir
Gene her gün efkarlıyam gamlıyam

Felek koymaz gidip yarı ariyam
Giden gelen yolculardan soruyam
Ne talihsiz başım varki gurbette
Gene her gün efkarlıyam gamlıyam

Doğan der ki eyvah diye yara yan
Mevlam büyük elbet bulur arayan
Yar aşkına yar uğruna yarıyam
Gene her gün efkarlıyam gamlıyam

SAÇI SARI GÖZÜ YEŞİL

1 2 3 4

5 6 7 8

9 10 11 12

13 14 15 16

17 18 19 20

21 22 23 24

25 26 27 28

29 30 31 32

33 34 35

h.Altıngöz

SAZ

sa çı sa rı gö zü ye şil

gül te-----n gül ten gül te--- saz..... ah sa rı lay dım

sa na in ce--- bel de-----n bel den bel de--n saz.....

ah da ya na ma.....m sa na ça la.....m tel de.....n tel de.....n

tel den saz..... gel mez se.....n ba na..... se.....n ö lü rem be.....n

ö lü rem be.....n ö lü rem ben saz.....

NEDEN KAÇIYORSUN BENDEN

1. saz.....

4. 5. 6.

7. 8. 9.

10. 11. 12.

ne den ka çı yor sun be...n den gö nül vaz ge
gel gü ze lim gel ge ze lim es ki gün le

13. 14. 15.

çer mi se.....n den ne gör dün ki za li.....m ben den
re dö ne lim se nin le bi raz gü le lim

16. 17. 18.

ne gör dün ki za li.....m ben den saz.... et me naz lım
se nin le bi raz gü le lim

19. 20. 21.

et me ba na et me gü lü.....m et me ba na

22. 23. 24.

kal bim kı rı..... lı yo.....r sa na..... kal bim kı rı.....

25. 1. 2. 27.

lı yo.....r sa na saz.... lı yo.....r sa na.... h. Altınöz nakarat
geçti artık güzel günler
elimden aldılar eller
gönlümü aldı hüznier

ŞANLIURFA'DA TAŞ İŞLEME SANATI

*Dünyanın en eski kentlerinden birinde
Taşlarda dile gelen duygular...*

S. Sabri KÜRÇÜOĞLU

Harran Üniversitesi GAP Bölgesi El Sanatları
Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

Şanlıurfa Kalker Taşı (Nahit) ve Özellikleri

Yörede yapı malzemesi olarak ağaç bulunmaması, bol miktarda bulunan taşın hâkim malzeme olarak Şanlıurfa mimarisinde kullanılmasına yol açmıştır. Urfa yöresinde, açık renkli sarımsı kalker taşı (kireç taşı) mimariye hâkimdir. Kireç taşı tabiatta en çok rastlanan taş çeşididir. Kolay işlenen ve ocaktan çıktıktan bir süre sonra sertleşen bu taş, geleneksel Urfa yapılarının her devrinde rahatlıkla kullanılmıştır. Urfa'daki bazı han ve camilerde çok az miktarda siyah bazalt taş da kullanılmıştır.

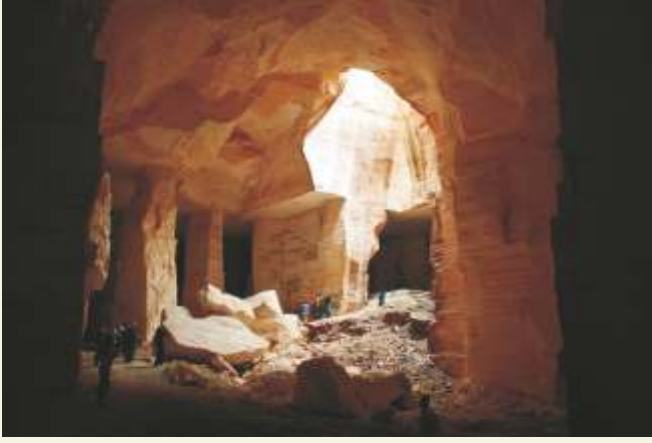
Mimari yapı sistemlerinin bütün alanlarında rahatlıkla kullanılan "Urfa Kalker Taşı"nın işlemeye elverişli yumuşak özellikte olması, yörede taş işleme sanatının gelişmesine yol açmış ve zengin bir taş süsleme geleneğini ortaya çıkarmıştır.

Şanlıurfa'daki mahalli ismi "Nahit" olan kireç taşı, kayalık bölgelerde açılan ocaklardan çıkarıldığında yumuşak olup yapıda kullanıldıktan

sonraki dönemde yağmur hava ve güneşin etkisiyle sertleşir. Yapıda kullanılan taş zamanla bal rengine yakın bir renk alır. Taş ocaklarının bazı kısımlarında daha sert taşlara rastlanır, bu sert taşlar yapılar da yer döşemesi ve havuz yapımında kullanılır.

Yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk geçen Urfa'da bu iklime göre kent mimarisi şekillenmiştir. Geleneksel taş yapıların iç mekânları yazın serin, kışın sıcak olur. Böylece taş, doğal bir ısı yalıtım malzemesidir. Urfa'da güneşin etkisinden korunmak için evlerin avlu duvarları yüksek yapılmıştır, bu aynı zamanda yüksek duvarlı sokaklar oluşturduğundan sokaklarda da yazın güneşten korunarak gölgede dolaşmak mümkündür. Avlulu evlerde güneye bakan odalar kışın kullanılır, kuzeye bakan odalar daha serin olacağından yazın kullanılır.

Şanlıurfa kent mimarisinde ev, konak, han, hamam, cami, kilise, çeşme, türbe, kaya mezarı gibi yapılar da değişik figür ve tekniklerin kullanıldığı taş süslemeler birçok uygarlığın izlerini taşımaktadır.

Bazda Mağaraları (Taş Ocağı)

Taş Ocakları

Kent merkezindeki yapılarda kullanılan ve halk arasında "hevara daşı" olarak adlandırılan kalker taşının daha çok kentin güneybatısındaki dağlık bölgeden getirildiği bu bölgeye yayılmış çok sayıdaki antik taş ocağından anlaşılmaktadır. Dağın bir yamacının delinerek diğer yamacından çıkılan taş ocakları (Delikli Mağara) yanında, uzunluğu 50-75 metre, eni 25-30 metreyi bulan büyük taş ocaklarına Kanlı Mağara Deresi, Kasarcı Deresi ve Ehber Deresi'nde yoğun bir şekilde rastlanılmaktadır.

Şehir merkezinin batı kesimindeki Şanlıurfa Gaziantep karayolunun Akabe mevkiinde ise 20'ye yakın büyük taş ocağı vardır. Bunların bir kısmı hala faal durumdadır.

Harran - Han el Ba'rür yolunun 16. Kilometresinde bulunan Tektok Dağları'ndaki tarihi taş ocaklarından alınan taşlarla Harran'daki taş yapılar yapılmıştır. Bu ocaklardan "Bazda Mağarası" gibi çok büyük mağaralar oluşmuştur. Bazda Mağarası'na Arapça kitabeli tarihi bir giriş kapısından tünelle girilir. Mağarada 10-15 metre yüksekliğinde kaya sütunlar ve yüksek tavan bulunmaktadır. Mağaranın içinde büyük bir sarnıç, tavan arasında odacıklar yer alır ve çeşitli yönlere giden tünelleriyle dağın çeşitli yönlerine çıkılmaktadır. Dağın yüzeyinde de taş alınmış büyük oyuklar bulunur. Bu gizemli bölge gezilmeye değer mekânlardan oluşmaktadır.

Urfa il merkezinin güneyinde 20. kilometrede yer alan Cudi Deresi ve Cudi Dağı'ndaki taş ocaklarından orta çağda taş alındığı anlaşılmaktadır. Bu ocaktan çıkarılan taşların sert ve dayanıklı olduğu ocaktaki kayalıklarda görülmektedir. Bu bölgeden alınan taşların Harran Ovası'ndaki yapılarda kullanıldığı tahmin edilmektedir.

Taş Ocaklarında Oluşan Mağaralar

Halk arasında yaygın bir efsanesi olan Kanlı Mağara ile yüzyıllardan beri mesire yeri olarak kullanılan Şakşak Mağarası, İpek Mağarası, Direkli Mağara, Nalbant Harabası, Şahan Yuvası, Hamam Mağarası, Köko'nun Mağarası, Yıkık Mağara, Dabbak Mağarası, Göncü Mağarası, Ceylan Mağarası, Şekerli Mağara, Savuh Mağara, Ağaçlı Mağara, Dede'nin Sarnıcı Mağarası, Hacı Abbas'ın Mağarası, Develik Mağarası, Hacı Kâmillerin Mağarası, Dip Karlık Mağarası, Sinek Yaylası Mağarası ve daha isimsiz yüzlerce mağara, bölgedeki önemli taş ocakları arasında yer almaktadır.

Taşın alınmasıyla mağara oluşması ve mağara içinde taş alımına devam edilmesi yaz ve kış aylarında mağarada çalışmayı kolaylaştırmıştır.

Taşın Ocaktan Çıkarılması

Taş ocağı için elverişli kayalıklarda eskiden el yordamı ve insan gücüyle blok şeklinde taşlar çıkarılırdı. Taş blok koparmak için "külünk" denilen bir nevi küçük kazma ile kayanın üst kısmında derin ve uzun bir hat açılır, bu hatta "yaprak" denilen metal parçalar balyoz ile çakılır. Aynı şekilde kayanın 1-2 metre aşağısına yan yüzeyine de külünkle derin hat açılır ve oraya da "tivit" denilen metaller çakılır. Bu çakılan yaprak ve tivitler dikdörtgen taş bloku kayadan koparır. Bu yöntem zahmetli ve uzun süren bir işlem olduğundan maliyeti yüksek olmaktadır. Taş ocaklarından çıkarılan taş bloklar şehir merkezindeki işleme atölyelerinde eskiden el yordamı ile istenilen ebada getirilirdi. Bu işlem Külünk, yonacah, çekiç, kalem (demir keski), gönye, master, müfteh (metre) gibi aletler ile "yonucu" taş ustaları tarafından yapılırdı.

Günümüzde Akabe mevki kayalıklarındaki taş ocaklarında, mermer ocaklarında olduğu gibi taş kesme makineleriyle taş çıkarma işlemi yapılmaktadır. Bu yöntem daha hızlı ve ekonomiktir. Günümüzde makinelerle ocaktan çıkarılan taş

bloklar tezgâh şeklindeki kesme makinelerinin olduğu atölyelere getirilerek burada istenilen ebatlarda daha hızlı ve düzgün kesilmektedir. Taş kesilirken su verilerek ısınma önlenir ve taşın yumuşaması ile kolay kesilmesi sağlanır.

İnsanlar 12 Bin Yıl Önce Urfa'da Taşı İşlemeye Başladılar...

Taşçılık Urfa'nın en eski klasik el sanatıdır. Başlangıcı neolitik çağa kadar gider. İnsanlar ilk yerleşim yerlerini oluştururken taşı işlemeye başlamışlar. Göbeklitepe'de yapılan kazılarda M.Ö. 9500 yıllarına ait Anadolu'nun en eski heykel atölyesine rastlanmıştır. Bu atölyede kalker taşından yapılmış insan başı, aslan başı, domuz başı, kurbağa, akbaba heykelleri ile "T" biçimli büyük steller (totemler) üzerinde aslan, yılan, öküz, koç, tilki, turna ve ördek gibi hayvan rölyefleri bulunmuştur. Bu bulgular taş işlemeciliğinin Urfa'da 11.500 yıl önceye kadar dayandığını göstermektedir. Göbeklitepe'den günümüze kadar olan süreçte ise Urfa'da hemen hemen her döneme ait taş işçiliği olan yapılar görmekteyiz.

Babil, Asur ve Hitit Dönemleri

Babil, Asur ve Hitit dönemine ait eski taş süsleme örnekleri Sultantepe ve Harran'da yapılan kazılarda bulunarak Urfa Müzesi'ne getirilen mimari parçalardaki rölyefler bu dönemlere ait taş süslemelerden oluşmaktadır.

Babil dönemine ait "Kral Nabonid Steli", Asur dönemine ait "çift boğalı sütun başlığı" ve Hitit dönemine ait "Kırların Koruyucu Tanrısı" ile "Fırtına tanrısı" Urfa Müzesi'nde sergilenmektedir.

Roma ve Bizans Dönemi

Şanlıurfa Kalesi'ndeki Roma döneminden kalma M.S. 240-242 tarihli çift sütunların akantüs yapraklarıyla süslü başlıkları bu dönemin önemli örneklerindedir. Ayrıca Urfa Müzesi'nde de Roma

Göbeklitepe'deki Bir Stel'de Kabartma
M.Ö.9500

Harran Ulu Camii Sütunu (Urfa Müzesi)
M.S. 750

dönemine ait sütun başlıkları bulunmaktadır. Şanlıurfa'ya 70 km. uzaklıktaki Soğmatar antik kentindeki kalıntılar arasında Roma devrine ait insan figürlü kabartma örneklerine rastlanılmaktadır.

Tektek Dağlarında "Sene Mağara" olarak bilinen yerde Bizans dönemine ait mimari kalıntılar üzerinde çeşitli süslemelere rastlanmaktadır.

Şanlıurfa merkezinde Ulu Cami avlusunda St. Stephan Kilisesinden kalma süslemeli sütun başlıkları da Bizans dönemine aittir.

İslami Dönem Taş Kabartma ve Heykel Örnekleri

Kültür ve sanat; tarihten süzülerek gelen, çeşitli ulusların ve inançların birbirlerini etkilemelerinden doğan bir olgu olduğundan, İslâmî dönem Şanlıurfa taş işleme sanatlarında geçmişin izlerini görmek mümkündür. Ancak, zaman geçtikçe inanç değerlerine bağlı olarak kendisine özgü bir kimlik kazanan İslâmî dönem taş işleme sanatları Urfa'da özgün örnekler vermiştir.

İslâm'da resim ve heykelin yasak derecesine varacak şekilde hoş karşılanmamış olması, İslâm plastik sanatçılarının taş süsleme, minyatür, tezhip ve hat gibi plastik sanat dallarına yönelmesini sağlamıştır. Bu nedenle İslami dönem Urfa plastik sanatları içerisinde insan ve hayvan figürlerinin yer aldığı heykel ve kabartmalara çok az sayıda yer verilmiştir. İslâmî dönem Urfa taş işleme sanatında bitkisel ve geometrik taş süsleme ile kitabe ve mezar taşlarındaki hat sanatı örneklerini görmekteyiz.

İslami dönem taş süslemeciliğinin en eski örnekleri 8. yüzyılda Emevi ve Abbasi hâkimiyetine giren Harran'da görülmektedir. Emeviler dönemine ait 744-750 tarihli Harran Ulu Camii'nde İslâm taş süsleme sanatının eşi olmayan eserlerini görmekteyiz. Emevi hükümdarı II. Mervan tarafından yaptırılan Harran Ulu

vazodan çıkan bu motif, sokak kapılarından başlamak üzere evlerin eyvanlarında, pencere alınlıklarında ve avluya bakan cephelerinde çeşitli varyantları ile sevilerek ve bolca kullanılmıştır.

Palmetler, kapalı bitkisel süslemeler içerisinde önemli bir grup oluşturmaktadır.

Geometrik süslemelerin üreyen grubu içerisinde meanderler, örgüler, düğümler, inci dizileri, daire, üçgen, altıgen, sekizgen ve kırık çizgilerden üreyen süslemeler önemli bir yer tutmaktadır.

İki şeritliden başlayarak altı şeritliye kadar örgü motifleri, Örgü motifinin bir elemanı olan düğümler de yapılar da görülmektedir.

Dairelerden üreyen süslemelere sıkça rastlanmaktadır.

Üreyen geometrik süslemeler grubunda altıgenlerin ve sekizgenlerin kesişmesinden oluşan süslemeler, Aynı boydaki tam ve yarım sekizgenlerin kesişerek aralarında kare-dikdörtgen şekiller oluşturduğu süslemeler (Bu motife, evlerin havalandırma pencerelerindeki şebekelerde de sıkça yer verilmiştir).

Kırık çizgilerin kesişmesinden üreyen süslemeler grubunda, düşey eksene dik ve çapraz kırık çizgilerin eşit uzunlukta 120 derecelik açılarla kırılarak kesişmesinden altı kollu yıldızlara rastlanmaktadır.

Kapalı geometrik süslemeler grubunda dairesel süslemeler, çark-ı felekler ve yıldız süslemeler yer almaktadır. Zengin bir repertuar gösteren kapalı dairesel süslemelerin en yaygın grubu, dairesel bir eksen etrafında dönen çemberlerin kesişmesinden oluşan rozetlerdir.

Şanlıurfa İslam Mimarisi'ndeki çark-ı felek motifinin en yaygın biçimi kenarları

Harran Ulucamii Kalıntılarındaki Kemer Süslemeleri M.S. 750

uzatılmış kareden oluşan dört kollu çark-ı feleklerdir.

Kapalı geometrik süslemeler grubunda yıldız süslemeler önemli bir yer tutmaktadır. Beş kolludan başlayarak on sekiz kolluya kadar rozetler halinde

kullanılan yıldız motifinin en yaygın kullanılan şekli sekiz kollu olanıdır. Daha sonra sırasıyla altı kollu, on kollu, on altı kollu, on iki kollu ve on sekiz kollu yıldızlar gelmektedir.

Bitkisel ve geometrik süslemenin bir arada kullanıldığı bitkisel-geometrik karışımı (karma/bileşik) kompozisyonlardan, Üreyen kompozisyonlar grubunda; dizi halinde kesişen tam ve yarım dairelerin arasına yaprak, çiçek ve palmet gibi bitkisel unsurların katılmasıyla oluşan bordürler önemli bir yer tutmaktadır.

Urfa Mimarisi'nde sınırlı bir biçimde kullanılmış olan çift başlı kartal ve kuş, arslan, köpek, ejder, yılan ve insan figürü bu grup süslemenin başlıca örnekleridir.

Rumi, palmet gibi motiflerden ve kıvrık şekillerden hareket edilerek oluşturulan ejder, çift başlı kartal, koç başı ve balık figürlerini çağrıştıran sembolik formlar az da olsa Urfa'daki İslami dönem taş süslemeciliğinde yer almaktadır.

Mimarideki taş süsleme unsurlarından birisi de yazı (hat) ile süslemelerdir. Kitabelerde ve mezar taşlarında görülen yazılarda sırasıyla celi sülüs, ma'kılı, celi nesih ve ta'lik tarzı kullanılmıştır.

Yapılardaki bezemelerin kaynağı

Şanlıurfa İslam mimarisinde devlet eliyle yaptırılan cami, medrese, kervansaray gibi anıtsal yapılarda merkezden gönderilen devlet sanatçıları mimar ve süslemeci olarak

Şebekeli Oyma ve Hayat Ağacı

Çeşitli Rozetler

Pencere Lentosu Örneği (Hotel El-Ruha)

Bordür, Rozet, Hayat Ağacı Motifleri ve Kuş Takası (Kuş Evi) Örneği

getirdiği üreyen bezemeler Emeviler dönemine ait Harran Ulu Camii kalıntılarından Urfa Müzesi'ne getirilen sütunlarda görülmektedir.

Kapalı/sonlu bitkisel süsleme, "Hayat Ağacı" motifinin Şanlıurfa İslam Mimarisi'nde en çok yer aldığı grup evlerdir. Hilal şeklindeki bir vazodan çıkan bu motif, sokak kapılarından başlamak üzere evlerin eyvanlarında, pencere alınlıklarında ve avluya bakan cephelerinde çeşitli varyantları ile sevilerek ve bolca kullanılmıştır.

Palmetler, kapalı bitkisel süslemeler içerisinde önemli bir grup oluşturmaktadır.

Geometrik süslemelerin üreyen grubu içerisinde meanderler, örgüler, düğümler, inci dizileri, daire, üçgen, altıgen, sekizgen ve kırık çizgilerden üreyen süslemeler önemli bir yer tutmaktadır.

İki şeritliden başlayarak altı şeritliye kadar örgü motifleri, Örgü motifinin bir elemanı olan düğümler de yapılarda görülmektedir.

Dairelerden üreyen süslemelere sıkça rastlanmaktadır.

Üreyen geometrik süslemeler grubunda altıgenlerin ve sekizgenlerin kesişmesinden oluşan süslemeler, Aynı boydaki tam ve yarım sekizgenlerin kesişerek aralarında kare-dikdörtgen şekiller oluşturduğu süslemeler (Bu motife, evlerin havalandırma pencerelerindeki şebekelerde de sıkça yer verilmiştir).

Kırık çizgilerin kesişmesinden üreyen süslemeler grubunda, düşey eksene dik ve çapraz kırık çizgilerin eşit uzunlukta 120 derecelik açılarla kırılarak kesişmesinden altı kollu yıldızlara rastlanmaktadır.

Kapalı geometrik süslemeler grubunda dairesel süslemeler, çark-ı felekler ve yıldız süslemeler yer almaktadır. Zengin bir repertuar gösteren kapalı dairesel süslemelerin en yaygın grubu, dairesel bir eksen etrafında dönen çemberlerin kesişmesinden

oluşan rozetlerdir.

Şanlıurfa İslam Mimarisi'ndeki çark-ı felek motifinin en yaygın biçimi kenarları uzatılmış kareden oluşan dört kollu çark-ı feleklerdir.

Kapalı geometrik süslemeler grubunda yıldız süslemeler önemli bir yer tutmaktadır. Beş kolludan başlayarak on sekiz kolluya kadar rozetler halinde kullanılan yıldız motifinin en yaygın kullanılan şekli sekiz kollu olanıdır. Daha sonra sırasıyla altı kollu, on kollu, on altı kollu, on iki kollu ve on sekiz kollu yıldızlar gelmektedir.

Bitkisel ve geometrik süslemenin bir arada kullanıldığı bitkisel-geometrik karışımı (karma/bileşik) kompozisyonlardan, Üreyen kompozisyonlar grubunda; dizi halinde kesişen tam ve yarım dairelerin arasına yaprak, çiçek ve palmet gibi bitkisel unsurların katılmasıyla oluşan bordürler önemli bir yer tutmaktadır.

Urfa Mimarisi'nde sınırlı bir biçimde kullanılmış olan çift başlı kartal ve kuş, arslan, köpek, ejder, yılan ve insan figürü bu grup süslemenin başlıca örnekleridir.

Rumi, palmet gibi motiflerden ve kıvrık şekillerden hareket edilerek oluşturulan ejder, çift başlı kartal, koç başı ve balık figürlerini çağrıştıran sembolik formlar az da olsa Urfa'daki İslami dönem taş süslemeciliğinde yer almaktadır.

Mimarideki taş süsleme unsurlarından birisi de yazı (hat) ile süslemedir. Kitabelerde ve mezar taşlarında görülen yazılarda sırasıyla celi sülüs, ma'kılı, celi nesih ve ta'lik tarzı kullanılmıştır.

Yapılardaki bezemelerin kaynağı

Şanlıurfa İslam mimarisinde devlet eliyle yaptırılan cami, medrese, kervansaray gibi anıtsal yapılarda merkezden gönderilen devlet sanatçıları mimar ve süslemeci olarak çalıştıklarından bu yapılardaki bezemeler Türk-İslam Sanatı'nın Çini, tezhip, ahşap, stuko, halı, kilim, kumaş gibi sanat

Yonucu ve Nakışçı Ustalar (2004)

getirdiği üreyen bezemeler Emeviler dönemine ait Harran Ulu Camii kalıntılarında Urfa Müzesi'ne getirilen sütunlarda görülmektedir.

Kapalı/sonlu bitkisel süsleme, "Hayat Ağacı" motifinin Şanlıurfa İslam Mimarisi'nde en çok yer aldığı grup evlerdir. Hilal şeklindeki bir vazodan çıkan bu motif, sokak kapılarından başlamak üzere evlerin eyvanlarında, pencere alınlıklarında ve avluya bakan cephelerinde çeşitli varyantları ile sevilerek ve bolca kullanılmıştır.

Palmetler, kapalı bitkisel süslemeler içerisinde önemli bir grup oluşturmaktadır.

Geometrik süslemelerin üreyen grubu içerisinde meanderler, örgüler, düğümler, inci dizileri, daire, üçgen, altıgen, sekizgen ve kırık çizgilerden üreyen süslemeler önemli bir yer tutmaktadır.

İki şeritliden başlayarak altı şeritliye kadar örgü motifleri, Örgü motifinin bir elemanı olan düğümler de yapılarda görülmektedir.

Dairelerden üreyen süslemelere sıkça rastlanmaktadır.

Üreyen geometrik süslemeler grubunda altıgenlerin ve sekizgenlerin kesişmesinden oluşan süslemeler, Aynı boydaki tam ve yarım sekizgenlerin kesişerek aralarında kare-dikdörtgen şekiller oluşturduğu süslemeler (Bu motife, evlerin havalandırma pencerelerindeki şebekelerde de sıkça yer verilmiştir).

Kırık çizgilerin kesişmesinden üreyen süslemeler grubunda, düşey eksene dik ve çapraz kırık çizgilerin eşit uzunlukta 120 derecelik açılarla kırılarak kesişmesinden altı kollu yıldızlara rastlanmaktadır.

Kapalı geometrik süslemeler grubunda dairesel süslemeler, çark-ı felekler ve yıldız süslemeler yer almaktadır. Zengin bir repertuar gösteren kapalı dairesel süslemelerin en yaygın grubu, dairesel bir eksen etrafında dönen çemberlerin kesişmesinden

oluşan rozetlerdir.

Şanlıurfa İslam Mimarisi'ndeki çark-ı felek motifinin en yaygın biçimi kenarları uzatılmış kareden oluşan dört kollu çark-ı feleklerdir.

Kapalı geometrik süslemeler grubunda yıldız süslemeler önemli bir yer tutmaktadır. Beş kolludan başlayarak on sekiz kolluya kadar rozetler halinde kullanılan yıldız motifinin en yaygın kullanılan şekli sekiz kollu olanıdır. Daha sonra sırasıyla altı kollu, on kollu, on altı kollu, on iki kollu ve on sekiz kollu yıldızlar gelmektedir.

Bitkisel ve geometrik süslemenin bir arada kullanıldığı bitkisel-geometrik karışımı (karma/bileşik) kompozisyonlardan, Üreyen kompozisyonlar grubunda; dizi halinde kesişen tam ve yarım dairelerin arasına yaprak, çiçek ve palmet gibi bitkisel unsurların katılmasıyla oluşan bordürler önemli bir yer tutmaktadır.

Urfa Mimarisi'nde sınırlı bir biçimde kullanılmış olan çift başlı kartal ve kuş, arslan, köpek, ejder, yılan ve insan figürü bu grup süslemenin başlıca örnekleridir.

Rumi, palmet gibi motiflerden ve kırık şekillerden hareket edilerek oluşturulan ejder, çift başlı kartal, koç başı ve balık figürlerini çağrıştıran sembolik formlar az da olsa Urfa'daki İslami dönem taş süslemeciliğinde yer almaktadır.

Mimarideki taş süsleme unsurlarından birisi de yazı (hat) ile süslemedir. Kitabelerde ve mezar taşlarında görülen yazılarda sırasıyla celi sülüs, ma'kılı, celi nesih ve ta'lik tarzı kullanılmıştır.

Yapılardaki bezemelerin kaynağı

Şanlıurfa İslam mimarisinde devlet eliyle yaptırılan cami, medrese, kervansaray gibi anıtsal yapılarda merkezden gönderilen devlet sanatçıları mimar ve süslemeci olarak çalıştıklarından bu yapılardaki bezemeler Türk-İslam Sanatı'nın Çini, tezhip, ahşap, stuko, halı, kilim, kumaş gibi sanat

ŞURKAV EL SANATLARI KURSLARI

ŞURKAV' tarafı ndan kaybolmakta olan el sanatlarımızın yaşatılması amacıyla Şanlıurfa İşkur İl Müdürlüğü arasında Eħram Dokumacılığı, Keçecilik ve Taş Ustalığı Mesleklerinde Eğitim düzenlendi.

02 Aralık 2009 tarihinde başlayan kurslara 45 başvuru arasından yapılan değerlendirme ve elemeler sonucunda da 28 kursiyer kurslara başladı. ŞURKAV'ın faaliyete geçirdiğı Proje kapsamında İş gücü sahibi olmak isteyen

vasıfsız, kendilerini geliştirmeyi düşünen ve toplumda istihdam alanında yer bulamayan, işsizlere, el sanatları konusunda yeni bilgi ve beceriler kazandırarak Sosyo-Kültürel ve Ekonomik yönden daha aktif olmalarını sağlamak amacıyla el sanatları kursları düzenlendi

üç ay süren El Sanatları eğitim kurslarında başarılı olan kursiyerlere kurs bitirme sertifikaları 8 Mart 2010 tarihinde verildi.

ŞURKAV KURSIYERLERİ SERTİFİKALARINI ALDI

2009-2010 Eğitim ve Öğretim yılı içerisinde Şanlıurfa İli Kültür Eğitim Sanat ve Araştırma Vakfı (ŞURKAV) bünyesinde çeşitli dallarında kurslar açıldı.

Ücretsiz olarak verilen kurslar arasında Fotoğrafçılık, Hüsn-ü Hat, Osmanlıca, Türk Halk Müziğı, Bağlama, Resim, Halkoyunları ve Tiyatro kursları yer aldı.

ŞURKAV Kurslarında yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet, din ve dil farkı gözetmeksizin herkese sosyal ve kültürel bilgi ve beceriler kazandırmak ya da mevcut bilgi ve becerilerini

geliştirmek amacıyla eğitim hizmeti sunulmaktadır.

Bugüne kadar ŞURKAV'da açılan kurslar sonucunda Yurdumuza ve ailelerine faydalı çok sayıda sanatkâr vasıflı eleman yetişmiştir.

ŞURKAV kurslarından yetişmiş gençler kurs gördükleri dallarda, girdikleri üniversite sınavlarında ve çeşitli yarışmalarda başarılar elde etmektedirler.

Bu dönem içerisinde ŞURKAV Kurslarına düzenli olarak devam eden toplam 254 kursiyere kurs sonunda kurs bitirme sertifikaları takdim edildi.

II. KİSASLI AŞIKLAR VE SEMAH GÖSTERİSİ

Çok çeşitli kültürel yapıların yüzyıllardan beri bir arada yaşamalarının ürünü olan karşılıklı sevgi, saygı, hoşgörü, ve kardeşlik ortamının sağlam temellere dayandırılması, birlik ve beraberlik duygularının pekiştirilmesi, Alevi ve semah kültürünün yaşamımızdaki önemini vurgulamak amacıyla ŞURKAV tarafından ilki 2009 yılında düzenlenen "Kıyaslı Aşıklar ve Semah Gösterisi" programının ikincisi 29 Nisan 2010 Perşembe günü Mozaik Alış Veriş Merkezi Sergi ve Konferans Salonunda düzenlendi.

Programın açılış konuşmasını ŞURKAV Mütevelli heyet üyesi ve Harran Üniversitesi Öğretim Görevlisi Sabri Kürkçüoğlu yaparak, Kıyas'ın tarihçesi ve sosyal kültürel yapısı hakkında bilgiler verdi.

Âşıkların deyişleriyle başlayan gecede semah gösterisi de yapıldı. Şanlıurfa Valisi ŞURKAV Başkanı Nuri Okutan, "Şanlıurfa'ya geldiğimde güzel şeylerle karşılaşacağımı biliyordum. Hakikatten Şanlıurfa'nın Peygamberler Şehri; kutsal şehir, kadim şehir olduğunu biliyoruz ama bir maden bir cevher olduğunu burada öğrendim. Artık dünyada kültürlerinden bir şeyler kaybetmeye başladılar, tıpkı domatesin eski tadı olmadığı, tıpkı eski yerel tatları bulamadığımız gibi eğer biz toplum olarak, ki bizim toplumumuz dünyaya çok şeyler vermiş bir toplum. Kültürümüzün, coğrafyamızın Dünyaya da aslında bu tadı verdiği gerçek, dünyaya adalet katkıda bulunan kültürün evlatlarıysak kendi değerlerimize de sahip çıkmak zorundayız, onları korumak zorundayız" dedi.

Düzenlenen programda Vali Nuri Okutan, "Emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Bu yetmez bundan daha iyisini yapmalıyız. O bakımdan gelin bunu daha öteye taşıyalım. Ben bir vatandaş olarak da hazırım Şanlıurfa Valisi olarak da buna hazırım. Buradan başkanımıza görev veriyorum ŞURKAV yönetimiyle bir araya gelin, kültür müdürlüğümüzle bir araya gelin, aklınızdan geçen hangi etkinlik varsa biz yanınızdayız, taşın altına elimizi koyacağız. Esas gayemiz, doğruyu bulabilmek, erdemli insana ulaşabilmek, yanlışlığı doğruyu bilen muhabbeti adaleti, hakkı bilen ve bütün insanları kucaklayabilmek, insanı insan olduğu için sevebilmek; öyleyse bu tür çalışmalarını her zaman destekleyeceğimi buradan söylemek istiyorum, emeği geçen arkadaşları buradan kutluyorum teşekkür ediyorum" şeklinde konuştu. Vali Nuri Okutan konuşmasının ardından, gecede emeği geçenlere plaket ve teşekkür belgesi verdi.

ŞURKAV THM ve TSM YETİŞKİNLER KOROSUNDAN KONSER

ŞURKAV Türk Halk Müziği Korosu, Atik SAHİL şefliğinde müzikseverlerle buluştu.

ŞURKAV tarafından 27 Nisan 2010 tarihinde organize edilen ve Mozaik Alışveriş Merkezi Konferans Salonu'nda ücretsiz verilen konsere Şanlıurfalılar yoğun ilgi gösterdi.

Türk Sanat Müziği ve Türk Halk Müziği olmak üzere iki bölümden oluşan Konsere, Vali Yardımcısı Yıldırım MALGAÇ, Harran Üniversitesi Rektörü Dr. İ. Halil Mutlu,

Şanlıurfa Baro Başkanı Yahya Demirkol ve çok sayıda davetli katıldı.

Mozaik AVM'de düzenlenen konserde, Şef Atik Sahil; "ŞURKAV Kültür hizmeti olarak, Türk Müziğimizi yeni yetişen gençlere sevdirecek, öğretiyoruz. Bunları gelecek kuşaklara taşımaya çalışıyoruz" dedi.

Atik Sahil Şefliğinde Anadolu'nun her yöresinden türkülerin seslendirildiği konser dinleyicilere unutulmaz anlar yaşattı.

ŞURKAV TIYATRO TOPLULUĞU "SİZİ OYUNA GETİRDİK" İSİMLİ TIYATRO OYUNUNU SERGİLEDİ

ŞURKAV Tiyatro topluluğu 7 Mayıs 2010 tarihinde DSİ Konferans Salonunda Sanatseverle buluştu

Mustafa GÜMÜŞ eğitmenliğinde Ekim ayında başlayan Tiyatro Kursu, 7 aylık bir

çalışmanın ardından "Sizi Oyuna Getirdik" isimli 2 perdelik Tiyatro oyununu Şanlıurfa DSİ. Konferans Salonu'nda sergiledi.

1993 yılında kurulan ŞURKAV Tiyatro Topluluğu'nun bu yıl sergilediği komedi oyununda Emekli Öğretmenler Hüseyin Hilmi Paşazade ile Feride Paşazade'nin parkta yaşadıkları olaylar anlatılıyor.

ŞURKAV Tiyatro Topluluğu bu güne kadar sırasıyla Sarıpınar 1914, Delivizyon Kaçık Oturum, Kamyon, Diriliş, Cimri, Aman Dikkat, Ah Şu Gençler, Ölen Hangisi adlı oyunları sergiledi.

Yoğun bir katılımın olduğu gecede, oyun izleyiciler tarafından beğeni kazandı.

ŞURKAV RESİM KURSIYERLERİ RESİM SERGİSİ

ŞURKAV tarafından 19-23 Nisan tarihleri arasında düzenlenen Yağlı Boya ve Karakalem Resim Sergisi'nin açılışı Şanlıurfa Valisi Nuri

OKUTAN'ın Eşi Demet OKUTAN tarafından yapıldı.

Devlet Güzel Sanatlar Galerisinde 20 kursiyerin kendi hayal gücünü ortaya koyarak yaptığı yağlı boya ve Karakalem eserleri davetliler tarafından büyük ilgi gördü.

7 aylık bir zaman sürecinde ortaya çıkan yağlı boya ve Karakalem resimlerinin yer aldığı sergi 55 eserden oluştu.

Sergiyi gezerek kursiyerlerden bilgi alan Vali Eşi Demet Okutan, Kursiyer öğrencilerle yakından ilgilenerek yaptığı eserlerden dolayı onları tebrik ederek başarılar diledi.

ŞURKAV FOTOĞRAF KURSIYELERİ SERGİSİ AÇILDI

ŞURKAV tarafından 2009-2010 Eğitim ve Öğretim dönemi içerisinde Sosyal ve Kültürel Kurslar kapsamında açılan kurslardan biri olan fotoğrafçılık kursu kursiyelerine kurs bitirme sertifikaları verildi.

Hadi KURT eğitimliğinde açılan fotoğrafçılık kursu kursiyelerinin hazırladığı ve 08 Mart 2010 tarihinde Devlet Güzel Sanatlar Galerisindeki karma Fotoğraf Sergi Vali Yardımcısı ŞURKAV II. Başkanı Yıldırım MALGAÇ tarafından açıldı.

Kursiyerlere Kurs bitirme sertifikalarını takdim eden Vali Yardımcısı ŞURKAV II. Başkanı Yıldırım MALGAÇ, başarılarının devamını dileyerek, böyle güzel bir sergide emeği geçen herkese teşekkür etti.

ŞURKAV Ekipleri "Tal-abyad Halk Dansları Festivali"nde

Komşu Ülke Suriye'nin Tel Abyad ilçesinde düzenlenen 5. Halk Dansları Festivali'ne Rakka Valisinin daveti üzerine ŞURKAV Halk Oyunları ve Türk Halk Müziği Topluluğu 27 Mart 2010 tarihinde katıldı.

Ülkemizi ve İlimizi en iyi şekilde temsil eden Şükrü ÜZÜMCÜ yönetimindeki ŞURKAV Halk Oyunları Topluluğu ile Atik SAHİL yönetimindeki ŞURKAV Türk Halk Müziği Topluluğu Tel-abyad'da düzenlenen gecede büyük ilgi topladı.

Program Tel-abyad Kültür Merkezinde iki Ülke Milli Marşlarının okunması ile başladı. Açılış konuşmalarından sonra Suriye'nin çeşitli illerinden gelen müzik ve halk oyunları toplulukları oyunlarını sergiledi.

ŞURKAV YAYINLARI

